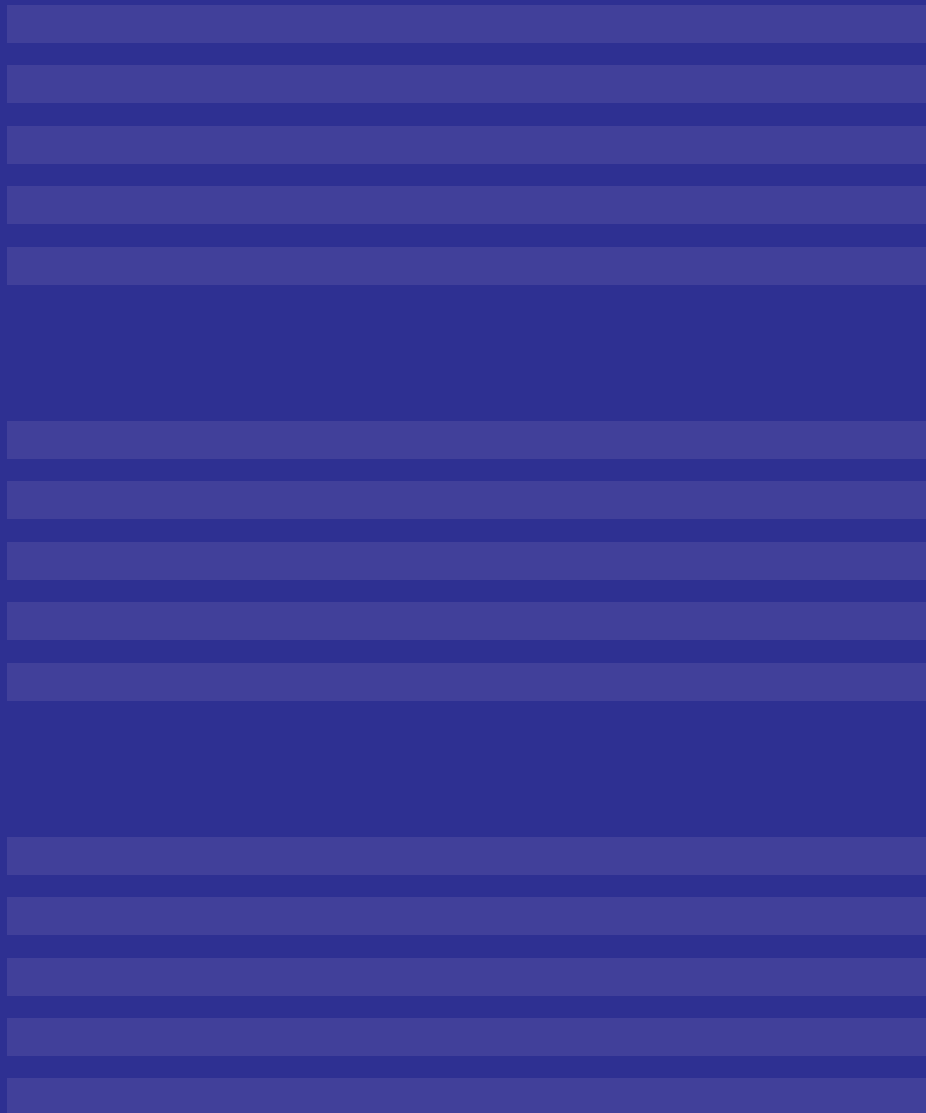

SLOVENSKÁ HUDBA VO VOJVODINE 2019
ZBORNÍK PRÁC 15. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD, 23. NOVEMBRA 2019

SLOVENSKÁ HUDBA VO VOJVODINE 2019
ZBORNÍK PRÁČ 15. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD, 23. NOVBRA 2019

VÝSKUM, DOKUMENTÁCIA
A PREZENTÁCIA HUDBY
VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV

OBSAH

Na úvod	5
Увод	7
 Mgr. DOMINIKA MACHUTOVÁ, PhD. Hudobná pozostalosť Viliama Figuša-Bystrého v Literárnom archíve SNK	9
 Mgr. MARCEL JÁNOŠÍK Hudobná tvorba Jána Podhradského v Literárnom archíve SNK	29
 Mgr. art. MILINA SKLABINSKÁ, PhD. Mikuláš Schneider-Trnavský a jeho pôsobenie vo Veľkom Bečkereku (1907)	44
 Mgr. ALŽBETA LUKAČOVÁ, PhD. a Mgr. ANNA MEDVEĎOVÁ Sonda do prvej fázy výskumu tradičnej hudobnej kultúry Slovákov v Pivnici	56
 MARIENA STANKOVIČOVÁ-KRIVÁKOVÁ, dipl. muzikologička Zbierka skladieb Vladimíra Kováča – Cesta vydláždená hudbou	72
 Mgr. art. MARTIN URBAN, PhD. Obrazy z Dolnej zeme – od výskumu hudobno-tanečných artefaktov k scénickej prezentácii krajskej kultúry na Slovensku	86
 ĽUDMILA BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, dipl. prof. slovenského jazyka Osobnosť Jána Lomena v kysáčskom kultúrnom a hudobnom živote	93
 PaedDr. JURAJ SÚDI, PhD. Činnosť slovenskej zborovej kultúry a jej vplyv na šírenie interkulturality vo Vojvodine	103
 Mgr. MARTINA CYPRICHOVÁ Mediálna prezentácia hudby vojvodinských Slovákov na Slovensku	115

NA ÚVOD

Fenomén pretrvávania slovenskej vojvodinskej kultúry spočíva medziiným aj v tom, že si postupom času táto menšinová kultúra, vzdialená od svojho jadra, podľa obrazu veľkých národných kultúr formovala svoje kultúrne a umelecké odvetvia. Dosiahnuť autochtónnosť by však nebolo možné, ak by v tomto procese neparticipovali aj osobnosti, ktoré k nám prichádzali na krátkodobé alebo dlhodobejšie pobyty z územia Slovenska. Rovnako ako v minulosti aj dnes sa vo vedeckej oblasti s veľkou dôverou obraciame na odborné inštitúcie a vzdelávacie pracoviská na Slovensku, ktoré našim vedeckým snahám pridávajú nové perspektívy a pohľady.

Aj muzikologické konferencie *Slovenská hudba vo Vojvodine* sa od samého začiatku v rovnakom duchu tešili podpore inštitúcií či akademickej obce zo Slovenska. Nezaobišiel sa bez nej ani 15. ročník konferencie a práve táto skutočnosť nám otvorila ďalšie výhľady a obzory. Bolo nám ctou, že sa 15. ročníka muzikologickej konferencie *Slovenská hudba vo Vojvodine*, ktorý sa uskutočnil 23. novembra 2019 v Novom Sade, zúčastnili osobnosti z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice z Martina, respektíve etnologickej, ktoré medziiným pôsobia aj v renomovaných odborných združeniach na ochranu kultúrneho dedičstva na Slovensku. Vďaka týmto príspevkom, ktoré s radosťou zverejňujeme v našom zborníku, sme si opäť bližšie posvietili na osobnosti a na dielo Viliama Figuša-Bystrého, Mikuláša Schneidera-Trnavského, Jána Podhradského, ale aj na ľudovú tvorivosť, ktorá bola vďaka odborným výskumom zachytená v našom slovenskom vojvodinskom prostredí v obci Pivnica, respektíve v iných prostrediach, z ktorých následne na Slovensku vznikli krajské programy pod názvom *Obrazy z Dolnej zeme*. Na konferencii sme sa dotkli aj pomerne nového trendu, keď sa vďaka TV Folklorika začala systematicky prezentovať ľudová tradícia Slovákov vo Vojvodine na Slovensku.

Konferencia privítala aj odborníkov z domáceho prostredia, a tak sme mali možnosť pozrieť sa na najnovšiu zbierku hudobnej tvorby Vladimíra Kováča z Báčskej Palanky, rovnako tak si vypočúť prehľad rozvoja hudobného života v Kysáci a zborového spevu v Selenči. Svojráznu umeleckú bodku za úspešným rokovaním na záver pripravili speváci Komorného zboru Zvony a hudobníci z Orchestrička zo Selenče, ako aj operný spevák Boris Babík zo Starej Pazovy, ktorí pri príležitosti 10. výročia úmrtia Jána Nosála zo Selenče v umeleckom programe predniesli úryvky tohto hudobného skladateľa.

15. ročník muzikologickej konferencie sa konal v Ústave pre kultúru vojvodinských Slovákov za finančnej podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Aj napriek tomu, že ho po prvýkrát nepodporil Výbor pre kultúru Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny, predseda splnil vysoké nároky, ktoré toto fórum na organizátorov ukladá. Zámer, venovať sa výskumu, dokumentácii a prezentácii hudby Slovákov vo Vojvodine, sa podarilo naplniť. Svedčí o tom aj zborník prác, ktorý našim čitateľom s radosťou predkladáme. Súčasťou 15. ročníka konferencie bolo aj odovzdávanie autorských výtlačkov zborníka 14. konferencie, ktorý zmapoval prínos Juraja Feríka st. a Juraja Feríka ml. do hudobného života vojvodinských Slovákov. Opäť sa nám potvrdilo, že pokiaľ ide o ochranu nehmotného, v našom prípade hudobného dedičstva, natrvalo zostáva iba to, čo je zapísané a práve táto skutočnosť nás motivuje aj v budúcnosti zachytiť zatiaľ nedostatočne známe témy z hudobného života vojvodinských Slovákov.

Milina Sklabinská

УВОД

Феномен опстанка словачке војвођанске културе садржан је, између осталог, и у томе што је временом ова мањинска култура, удаљена од свога језгра, следећи велике националне културе и сама формирала властите културне и уметничке правце. Изградити аутохтону културу, ипак, не би било могуће, а да у том процесу није партиципирао велики број личности које су у наше крајеве долазиле, на краће или дуже време, са територије Словачке. Тако је било у прошлости, а тако је и данас када се, посебно у научним дисциплинама, са великим поверењем ослањамо на стручне институције и образовне установе у Словачкој које нашем раду дају нове перспективе.

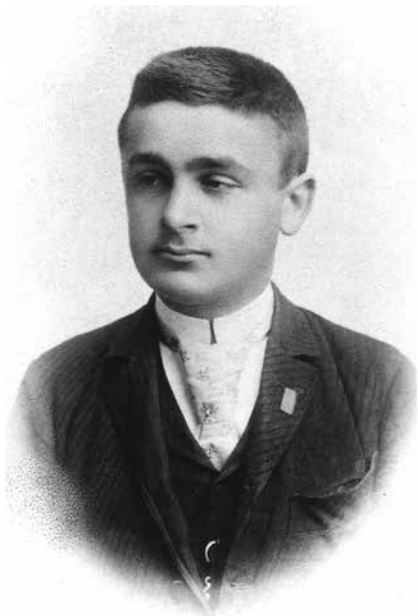
Управо у том духу су и наше музиколошке конференције „Словачка музика у Војводини“ од самог почетка завређивале пажњу научних институција и академске заједнице из Словачке. Тако је било и током реализације њеног петнаестог одржавања, а управо нас ова чињеница веома радује и подстиче на још бољи рад. Част су нам указали стручњаци са Универзитета Матеја Бела из Банске Бистрице, из Литерарног архива Словачке националне библиотеке из Мартина, етнологичке које, између осталог, делују у врским удружењима за заштиту културног наслеђа. Захваљујући њиховом доприносу имали смо могућност да још дубље сагледамо теме попут композиторског дела Вилијама Фигуша Бистрог, Микулаша Шнајдера Трнавског, Јана Подхрадског, као и народно стваралаштво, које је захваљујући истраживачком пројекту забележено у Пивницама и у другим војвођанским срединама, те је на основу њих настао сценски програм под називом „Слике са Доње земље“. Конференција је уједно била платформа у оквиру које смо говорили о новијем феномену – телевизијској продукцији у Словачкој која има за циљ да презентује народну културу Словака у Војводини.

Конференција је такође представила радове домаћих стручањака, те смо имали могућност да се упознамо са најновијом збирком музичког стваралаштва Владимира Ковача из Бачке Паланке, затим да се упознамо са музичким животом Кисача и хорском музиком из Селенче. Својеврсну уметничку тачку након успешног конференцијског дана ставили су певачи Камерног хора „Zvonu“, чланови Оркестра из Селенче и оперски певач Борис Бабиќ из Старе Пазове, који су поводом десетогодишњице смрти

Јана Носала из Селенче приредили избор из музичког опуса овог композитора.

Петнаеста музиколошка конференција одржана је у Заводу за културу војвођанских Словака уз финансијску подршку Канцеларије за Словаке у дијаспори. Иако је по први пут изостала подршка Одбора за културу Националног савета словачке националне мањине, форум је ипак испунио највише критеријуме које ова врста догађаја од организатора захтева. Намера да се посветимо теми истраживања, документације и презентације музичког живота војвођанских Словака остварена је, а у прилог томе говори и зборник који представљамо јавности. Саставни део 15. конференције била је и презентација зборника са прошлогодишње конференције, која је била посвећена доприносу двеју личности словачког војвођанског музичког живота – Јураја Ферика Старијег и Јураја Ферика Млађег. На пољу очувања нематеријалног културног наслеђа, као што је, између осталог, и оно музичко, трајно остаје само оно што је записано и то нас охрабрује да и убудуће обрађујемо до сада недовољно познате теме из музичког живота војвођанских Словака.

Милина Склабински

Viliam Figuš-Bystrý, maturant
(SNK – LA, sign. SF 10 – 7)

Banskobystrický rodák študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici (1885 – 1889). Túžba študovať hudbu na konzervatóriu sa mu nespĺnila pre nedostatok finančných prostriedkov. Absolvoval Učiteľský ústav v Banskej Štiavnici (1889 – 1893) a začal pôsobiť ako učiteľ a organista v rozličných obciach – v **Piliši** pri Budapešti (1893), v **Ostrej Lúke** (1893 – 1895), vo **Zvolenskej Slatine** (1895 – 1903) a v **Padine** vo Vojvodine (1903 – 1907). V januári 1907 sa vrátil do rodnej **Banskej Bystrice**, kde ako evanjelický učiteľ a organista nadviazal kontakty s miestnymi hudobníkmi a učiteľmi. Aktívne sa zapojil do verejného kultúrneho života Banskej Bystrice organizovaním kultúrnych podujatí typu malomestských akadémií, večierok a koncertov. Štátnu skúšku pre učiteľa spevu na stredných školách vykonal v roku 1914 na Kráľovskej hudobnej akadémii v Budapešti.¹ Po vzniku ČSR,² od roku

1921, začal pôsobiť ako profesor hudby na banskobystrickom Štátnom učiteľskom ústave a zapájal sa do budovania slovenského hudobného života. Obnovil činnosť Evanjelického spevokolu, ktorý dirigoval až do svojej smrti.³

Prvé Figušove kompozície vznikli pod vplyvom školskej výchovy na maďarskom Učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici a počas pedagogického pôsobenia

¹ Pod vplyvom prostredia a kultúrno-politických pomerov v rakúsko-uhorskej monarchii, v ktorých sa nachádzal v prvých dvoch desaťročiach svojho účinkovania, realizoval svoju tvorbu v maďarskom duchu z osobnej ambicióznosti hudobníka a pod vplyvom súdobej hudobnej tvorby – salónna hudba, ktorá bola v Uhorsku v periodickej tlači predvádzaná a prezentovaná až do roku 1918 v periodickej tlači (*Apollo, Zenélő Magyarország*). Podľa MUNTÁG, Emanuel. *Viliam Figuš-Bystrý v premenách času*. In: BÁRDIOVÁ, Marianna (ed.). *Viliam Figuš-Bystrý. 1875 – 1937: Zborník referátov zo seminára konaného 28. apríla 2000 v rámci XXII. Festivalu zborového spevu Viliama Figuša-Bystrého v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: ŠVK – Literárne a hudobné múzeum v spolupráci s Parkom kultúry a oddychu, 2002, s. 8; FIGUŠ-BYSTRÝ, Viliam. In: *Slovenský biografický slovník II. zväzok E – J*. Martin: Matica slovenská, 1987, s. 85.

² Československá republika (1918 – 1939).

³ Podľa BÁRDIOVÁ, Marianna. Klavír v tvorbe Viliama Figuša-Bystrého. In: *Musicologica Slovaca*, roč. 6, 2015, č. 2, s. 268 – 273; MUNTÁG, 2002, s. 10 – 11.

v Piliši. Išlo o balady a úpravy maďarských zľudovených piesní na texty maďarských básnikov. Ďalším pôsobiskom sa mu stala Ostrá Lúka (1893) a neskôr Zvolenská Slatina (1895). Tu ako cirkevný učiteľ založil spevokol slatinskej mládeže, rozvíjal hudobný život a tým posilňoval národné uvedomenie, pričom si upevňoval vlastné národné povedomie. V Dobrej Nive sa stretával s vtedajšou slovenskou inteligenciou – Ján Miloslav Hodža (1856 – 1941), Ján Vesel (1862 – 1931) a iní – a vnímal národnooslobodzovací boj Slovákov.⁴ Zaujímal sa o slovenské ľudové piesne a venoval sa zberateľskej činnosti a následne spracovaniu s klavírnym sprievodom. Zdokonaľoval svoje hudobné zručnosti nielen na klavíri, ale aj v hre na husliach a violončele. Dostalo sa mu uznania za jeho kompozičnú prácu, a to ho povzbudilo k prehlbovaniu svojich hudobno-teoretických znalostí.

Sám Figuš považoval svoj osemročný pobyt vo Velkej Slatine za významný, nakoľko sa tu v roku 1901 oženil a nasledujúci rok sa mu narodila prvá dcéra Elena.⁵ Pre zabezpečenie rodiny bol nútený hľadať si nové pracovné miesto.

Viliam Figuš-Bystrý s manželkou Elenou, r. Bernáthovou, v prvých rokoch manželstva (SNK – LA, sign. SF 10 – 9)

Pôsobenie v Padine

V januári 1903 prichádza do Padine (v tom čase Lajosfalva alebo Nagylajosfalva) na miesto kantora v Banáte. Nové prostredie ho podnietilo k aktívnej činnosti v organizovaní kultúrno-hudobných podujatí – založil spevokol, usporadúval domáce koncerty, rozvíjal kultúrny život v okolí Banátu. Zúčastňoval sa všetkých spomenutých aktivít v blízkom i širšom okolí a stal sa tak vážnym

⁴ Podľa MUNTÁG, Emanuel. *Viliam Figuš-Bystrý: život a dielo (1875 – 1937): tematický katalóg hudobnej tvorby a bibliografia o živote a diele slovenského skladateľa*. Martin: Matica slovenská, 1973, s. 10; FIGUŠ, Viliam, ml. *Náčrt životopisu Viliama Figuša-Bystrého na základe jeho denníku a spomienok*. [Strojopis.] B. d., SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV/6, s. 16.

⁵ Podľa FIGUŠ-BYSTRÝ, Viliam. *Autobiografia*. [Rukopis.] 1920, Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV/4 – 60, s. 20.

kultúrnym činiteľom.⁶ V Padine sa venoval vyučovaniu v škole i súkromných žiakov, zaoberal sa viazaním kníh a komponovaníu. Sám si zdokonaľoval hru na husle a violončelo.⁷ Viedol tu pohodlnejší život, ktorý mu umožňoval venovať sa väčšmi hudobnému umeniu, chýbalo mu však odborné vedenie. Keďže sa ocitol mimo hudobného sveta a nemal nikoho, kto by ho korigoval, bol odkázaný len na autokritiku, čo ho veľmi trápilo.⁸

Letné prázdniny trávil na rodnom Slovensku, u rodiny a priateľov v Dobrej Nive, kde dostal prvé podnety k vydaniu slatinských piesní. V tom čase bol uverejnený referát o jeho skladbách v *Hudobných listoch* vychádzajúcich v Budapešti. Priaznivý posudok mu priniesol zadostučinenie dovtedajších snáh a vytrvalosti. Zároveň od Milana Licharda v Martine získal uznanie za zbierku slovenských piesní.⁹

Pani Rákoczyová op. 31 (SNK – LA, sign. A XXIV – 35a)

V Padine sa Figuš venoval hudobnej práci rozličného rázu – komponoval pre miestne potreby, ale posielal aj skladby do zahraničia. Na jeseň 1903 bol vyzvaný hudobným spolkom vo Veľkom Bečkereku na zaslanie skladby *Pani Rákoczyová* k jej koncertnému uvedení. Figuš skomponoval viaceré skladby s epicko-

⁶ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 19.

⁷ Podľa BÁZLIK, Jaromír. *Viliam Figuš-Bystrý v zrkadle svojich denníkových zápisov. Pri príležitosti 115. výročia jeho narodenia.* [Strojopis.] B. d., SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. B V/71, s. 25.

⁸ Podľa FIGUŠ-BYSTRÝ, 1920, s. 21 – 22.

⁹ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 19.

lyrickými textami maďarských autorov.¹⁰ Balada pre sóla, mužský zbor a orchester **Pani Rákociová (Rákocziné) op. 31** vznikla v roku 1900 vo Veľkej Slatine na text Jánoša Aranya (1817 – 1882).

Figuš sa zaoberal vydaním svojej zbierky slatin-ských piesní. U slovenských činiteľov však nenašiel podporu, obrátil sa na vydavateľstvo Urbánka v Prahe, ale neúspešne. Pomocnú ruku dostal cez Alberta Martiša (1855 – 1918), priateľa v Padine, a tak získal kontakt na vydavateľa a mecenáša umenia Augusta Švagrovského (1847 – 1931) v Prahe.¹¹

Zbierku duchovných piesní **Vallásos dalok** (Náboženské piesne) **op. 5** (1901 – 1923) na maďarské texty pre sólový spev so sprievodom klavíra, harmónia alebo organa obohatil o štvrtú pie-seň – *O év estéjén* (1903).¹²

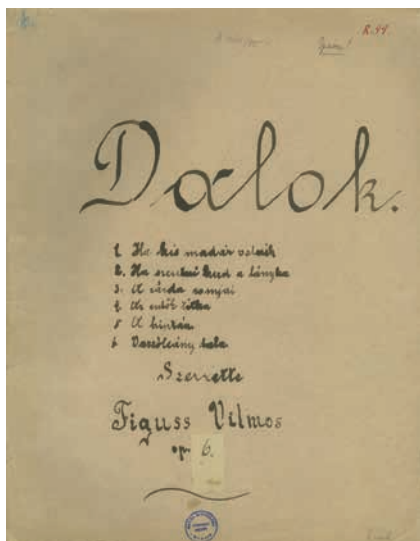

Vallásos dalok op. 5 (SNK – LA, sign. A XXIV – 10)

¹⁰ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 38.

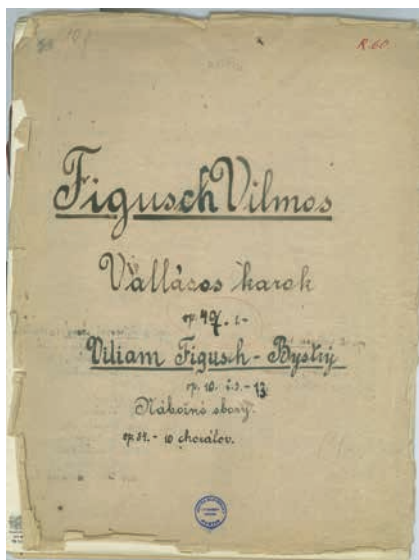
¹¹ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 20; BÁZLIK, b. d., s. 26 – 27.

¹² Podľa MUNTÁG, 1973, s. 44.

Na texty maďarských básnikov skomponoval šesť pôvodných piesní pre spev a klavír v cykle **Dallok** (Piesne) **op. 6**. Piesne zložil v rokoch 1901 – 1910 vo Veľkej Slatine a Lučenci, v Padine a v Banskej Bystrici. K opusu 6 pribudli v Padine dve piesne: štvrtá *Arerdök titku* (1903) a piata *A hintán* (1905).

Dallok op. 6 (SNK – LA, sign. A XXIV – 15)

Vallásos karok op. 10 (SNK – LA, sign. A XXIV – 78)

Slovenský spevokol v Petrovci vyhlásil súťaž pre zbor, kde Figueš podal svoju skladbu *K novému roku* (1903) pre mužský zbor, za ktorú získal tretiu cenu s finančnou odmenou – išlo o jeho prvú ocenenú skladbu.¹³ Skladba patrí do zbierky **Vallásos karok** (Náboženské zbory) **op. 10** (1903 – 1936), ktorá obsahuje 13 duchovných piesní pre mužské, miešané a ženské zbory a capella komponované v Padine, Banskej Bystrici a v Prahe.¹⁴

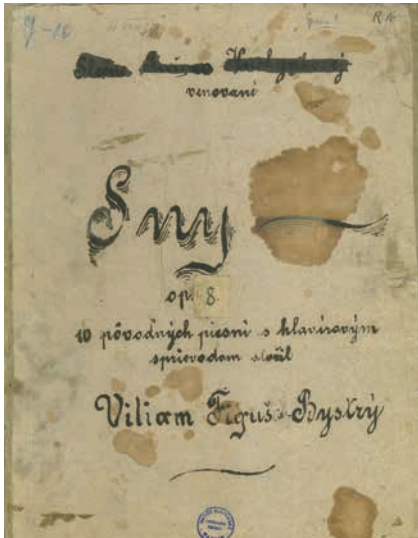
Povzbudený do ďalšej práce, pokračoval v harmonizáciách slovenských ľudových piesní. Pre túto činnosť nachádzal pochopenie v Čechách, kde hudobník Alois Ladislav Vymetal (1865 – 1918) prejavil veľký záujem o jeho skladby a zároveň sa mu pokúšal získať vydavateľa.

V Padine v roku 1903 vznikli v krátkych časových intervaloch za sebou tri umelé piesne na slovenský text, ktorým dal Figueš následné opusy: *Prvý sen*, op. 21, pieseň *Pravda* op. 22 a *Svrčok a svätovýška* op. 23.¹⁵ Neskôr ich zaradil do nového opusového značenia a prepracoval pre rôzne obsadenia.

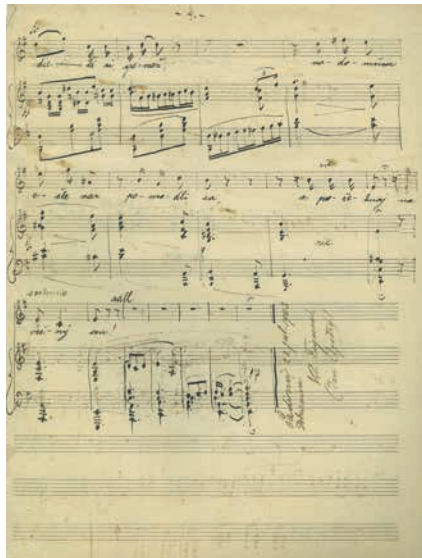
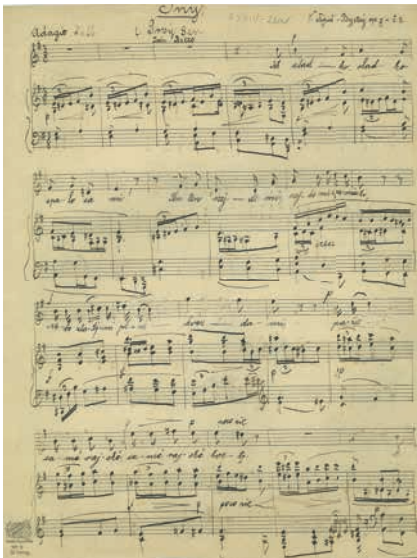
¹³ Podľa BÁZLIK, b. d., s. 27.

¹⁴ Pôvodné znenie A XXIV – 78. Pri definitívnom usporiadaní zbierky skladateľ zmenil poradie zborov. Upravené v rokoch 1922 a 1924.

¹⁵ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 37.

Zásadné zhudobňovanie slovenských textov nastolila prvá zbierka slovenských umelých piesní **Sny op. 8**. Obsahuje trinásť piesní pre spev a klavír na texty slovenských básnikov. Pôvodný zámer desiatich piesní dokumentuje podtitul zbierky: *10 pôvodných piesní s klavírovým sprievodom*, ktorý rozšíril v rokoch 1925, 1928 a 1933. V Padine vytvoril piesne *Prvý sen* (1903) a *Sen* (1905). „Cyklus piesní *Sny, op. 8* patrí k najlepším skladateľovým dielam. Lyricnosť textov najlepšie vyhovovala skladateľovej osobnosti a vyvolávala v ňom hlbšie emócie a dávala im adekvátny hudobný prejav.“¹⁶

Sny op. 8 (SNK – LA, sign. A XXIV – 21, 22a)

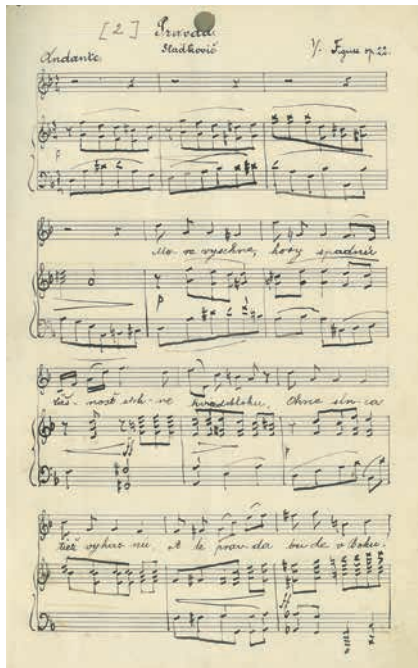
¹⁶ MUNTÁG, 1973, s. 34.

Skladbu **Svrčok a svätójánska muška op. 9** (1903) na slová Andreja Sládkoviča začal komponovať pod vplyvom Milana Licharda v júli 1903 v Dobrej Nive. V roku 1905 vznikol duet pre dva sólo soprány s klavírnym sprievodom, ktorý bol uvedený na Silvestrovskom večierku v Turčianskom Sv. Martine. O niekoľko rokov skladbu značne rozšíril a prepísal na 4-hlasný ženský zbor so sprievodom sláčikového orchestra.¹⁷

Skupinu Figušových umelých piesní uzatvára samostatná pieseň **Pravda op. 22** (1903; 1906) pre spev a klavír na slová A. Sládkoviča. Spolu so skladbou *Prvý sen* op. 21, *Svrčok a svätójánska muška* op. 23 obsahovo tvorí akýsi medzistupeň medzi svetskou a náboženskou tematikou.¹⁸

Viliam Figuš-Bystrý na výlete s priateľmi a rodinou, 8. 5. 1927 (SNK – LA, sign. SF 10 – 12)

Pravda op. 22 (SNK – LA, sign. A II – 350)

V Padine bol Figuš svedkom národnostného boja Srbov, ktorí sa snažili, podobne ako Slováci, vymaniť z područia Maďarov. Pociťoval veľkú túžbu po domove, nevedel sa vžiť do dedinského života v krajine, kde nebolo jemu milovaných vrchov a kopcov. Zároveň vnímal, že jestvujúce spoločenské zriadenie si neváži učiteľský stav.¹⁹

¹⁷ Podľa FIGUŠ-BYSTRÝ, 1920, s. 22 – 23.

¹⁸ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 37.

¹⁹ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 21 – 22.

Viliam Figuš-Bystrý s priateľmi na Bukovinke (zľava: V. Figuš-Bystrý s ďalekohľadom v ruke; Košeská; ?; V. Murgaš; Filkorn; Martin Ježo; S. Szenes; ?; deti; Aurel Rostár s čiapkou; Štefan Žáry; ?), 18. 8. 1933 (SNK – LA, sign. SF 10 – 21)

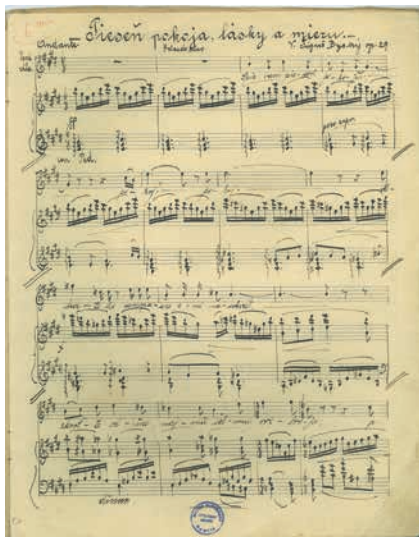
Prostredníctvom kolegu Alberta Martiša prišiel v roku 1905 do kontaktu so skladbami Mikuláša Schneidera-Trnavského, ktoré ho motivovali k vlastnej piesňovej tvorbe vo vyššom štýle.²⁰

Na Dolnej zemi sa intenzívne venoval aj maľovaniu, čítaniu a štúdiu hudobnej teórie, najmä kompozície. Lajosfalva – Padina bola pomerne veľká, väčšinou slovenská obec, ako aj ďalšie okolité obce. Školstvo a miestna inteligencia boli maďarské. Napriek tomu spoločenské vzťahy udržiaval na všetkých úrovniach a mal tu aj priateľov a známych – Martišovci, Falkovci.²¹ Stretával sa aj s inými učiteľmi i farármi z okolia, ale styky neboli také živé ako na Slovensku. Kraj bol hospodársky bohatší, ale svojou tvárnosťou prírody chudobnejší. Tamojšie obce boli osíhotené, preto Figuš-Bystrý túžil po návrate do domoviny. Pokúšal sa o učiteľské miesto v Košiciach, Lučenci a inde, ale neúspešne.²²

²⁰ Podľa BÁZLIK, b. d., s. 27.

²¹ Podľa BÁZLIK, b. d., s. 25; FIGUŠ, ml., b. d., s. 25.

²² Podľa BÁZLIK, b. d., s. 26.

Pieseň pokoja lásky a mieru op. 29 (SNK – LA, sign. A XXIV – 32)

Rok 1906 bol Figušovým šťastným rokom. Dozvedel sa o uvoľnení učiteľského miesta v Banskej Bystrici, vo Veľkom Bečkereku sa pripravoval koncert s Figušovou skladbou *Pani Rákoczyová*, zo Zvolena a z Györu dostal správy o koncertnom uvedení jeho diel a z Prahy o vydaní *Slatinských piesní*. Popritom ho americkí Slováci požiadali o zaslanie jeho slovenských piesní do súťaže. Zaslal skladbu ***Pieseň pokoja lásky a mieru* op. 29** (1906) pre soprán sólo, ženský zbor s klavírnym sprievodom na slová P. O. Hviezdoslava.²³ Pôvodne bola označená ako op. 19 na autobiografickom odpise zo 7. 8. 1909, ktorý venoval Hviezdoslavovi. Tento originál je uložený v Múzeu P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne. Pieseň patrí medzi najväčšie diela a najodvážnejší Figušov pokus v Padine. Slovenský literárny spolok v Spojených štátoch amerických, kam skladbu poslal, ju finančne odmenil hodnotou 100 korún. Od amerických Slovákov tak dostal svoj prvý honorár. V roku 1920 Figuš upravil pieseň pre soprán, ženský zbor a salónny orchester.²⁴

Výsledok a cieľ zberateľskej činnosti Viliama Figuša-Bystrého vyústili v klavírných úpravách slovenských ľudových piesní pre spev a klavír a pre sólistickú

²³ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 22.

²⁴ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 37; FIGUŠ-BYSTRÝ, 1920, s. 23.

klavírnou interpretáciu.²⁵ Prvou zbierkou slovenských ľudových piesní pre spev a klavír je prvý zväzok cyklu 25 piesní pre spev a klavír **Slovenské ľudové piesne z Veľkej Slatiny, op. 28** (1903; 1906). Zbierka je rozdelená do piatich zošitov so samostatným opusovým číslom. Piesne zozbieral počas učiteľského účinkovania vo Veľkej Slatine (1895 – 1903) a postupne ich upravoval. Prvý zošit piesní ponúkol na vydanie najprv Andrejovi Halašovi (1901), následne vydavateľovi Urbánkovi. Po týchto odmietnutiach vydal s pomocou priateľa Alberta Martiša v roku 1906 v Prahe I. zošit nákladom Václava Kotrbu. Viedol ho k tomu záujem verejnosti o úpravy slovenských ľudových piesní pre spev a klavír – dosvedčuje to rozobratie už prvého vydania v r. 1906.²⁶ „*Spracovanie slovenských ľudových piesní sa v podstatne nelíši od úprav maďarských piesní, i keď predstihol úpravy Francisciho. Nedosiahol však úroveň Zbierky slovenských národných piesní Mikuláša Schneidra-Trnavského, vydanéj v roku 1905. Napriek nedostatkom Figušove úpravy obsahujú nové prvky nebývalé v slovenskej hudbe. Predohry a medzihry prinášajú samostatný tematický materiál v baladách, v snahe stavať pieseň pokiaľ možno rapsodicky.*“²⁷ V roku 1930 sa mu podarilo vydať zbierku v plnom rozsahu. Spolu vyše 1100 slovenských ľudových piesní rozšíril do širokých kruhov jej milovníkov. A práve v tejto činnosti ide o závažnosť a význam jeho zbierky.²⁸ Autograf prvého zošita úprav (1903) z Padiny sa nezachoval.

Na veľkom koncerte 8. decembra 1906 vo Veľkom Bečkereku uviedli Figušovu skladbu **Pani Rákociová** – tu sa osobne prvý raz zúčastnil premiéry svojho diela.²⁹ Zároveň sa stretol s Mikulášom Schneiderom-Trnavským, ktorý bol v tom čase zbormajster srbskej cirkvi vo Veľkom Bečkereku a prvý huslista tamojšieho orchestra. Sám Figuš si v denníku o Schneiderovi poznamenáva: „... má báječnú zbierku slovenských piesní. Keby som mal možnosť sa viac s takými ľuďmi stretávať, bol by som už ďalej v hudbe.“ Ďalej je poznačené: „Tá hodina, čo som u neho strávil, bola jedna z najpríjemnejších mojich hodín. Cítil som, že som v spoločnosti opravdového umelca, s človekom osvieteného ducha. Jeho ustavičný humor držal ma stále v dobrej nálade. Rozprava o hudbe bola s ním veľmi poučná, ale pri tom bola aj veľmi boľstná pre mňa, keď som si pomyslel, až aj ja som mohol byť na podobnej úrovni hudobného vzdelania, keby som v dôsledku skorej smrti otcovej nebol musel voľiť učiteľskú dráhu a nemusel sa už 13 rokov plahačiť po dedinách. Potreboval som mestský život a takú ozajstnú hudobnú spoločnosť, potom by som mohol uskutočniť moju túžbu po ďalšom hu-

²⁵ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 31.

²⁶ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 16.

²⁷ MUNTÁG, 1973, s. 32.

²⁸ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 32 – 33.

²⁹ Podľa FIGUŠ, ml., b. d., s. 23.

Viliam Figuš-Bystrý s manželkou Elenou a deťmi (Marta, Olga, Viliam; SNK – LA, sign. SF 10 – 13)

dobnom vzdelaní, čo teraz ustrnieva. Oh, či moje rodné mesto ma prijme medzi svoje múry v blízkej budúcnosti?³⁰

Vydarený koncert ho povzbudil do ďalšej práce. 27. decembra 1906 mu boli doručené prvé vytlačené exempláre zbierky slatinských piesní z Prahy – dočkal sa ich po desaťročnej námahe. 30. decembra dostal správu z Banskej Bystrice, že bol zvolený za učiteľa na tamojšej evanjelickej cirkevnej škole – potešil sa návratu do rodného mesta.

Viliam Figuš-Bystrý dosiahol v **Pa-dine** svoje prvé významnejšie hudobné úspechy. Išlo o vydanie zbierok piesní *Sny* op. 8 (1903, 1905), *Svrčok a svätotójska muška* op. 9 (1903), *Pieseň pokoja, lásky a mieru* op. 29 (1906) a cyklus 25 piesní pre spev a klavír *Slovenské ľudové piesne z Veľkej Slatiny*, op. 28 (1906). V Padine strávil štyri roky, narodila sa mu druhá dcéra Mar-

ta (1904) a syn Viliam (1905). Napriek všetkému bol pre neho odchod predsa ťažký, zanechal tam veľmi veľa dobrých priateľov.

Po návrate do slovenského prostredia upevňoval svoje národné povedomie a oboznamoval sa s národno-oslobodzovacím bojom Slovákov.³¹ Centrom jeho záujmu sa stala slovenská ľudová pieseň, ktorá bola základným inšpiračným zdrojom Figušovej kompozičnej práce.³² Celá jeho tvorba bola prejavom boja o vytvorenie slovenskej národnej hudby.³³ V tomto duchu tvoril najmä úpravy ľudových piesní, drobné komorné skladby, kantáty a usiloval sa aj o prvú slo-

³⁰ FIGUŠ, ml., b. d., s. 24.

³¹ Do roku 1918 zachovával lojalitu voči uhorskému štátu, na verejnosti hovoril a vyučoval po maďarsky, ale cítil sa byť Slovákom. Aj preto sa po vzniku Československej republiky zapojil do činnosti Matice slovenskej a v roku 1919 sa stal členom výboru Spolku slovenských umelcov. Podľa BÁRDIOVÁ, 2015, s. 273.

³² Podľa MUNTÁG, 2002, s. 8.

³³ Podľa MUNTÁG, Emanuel. Hudobná pozostalosť Viliama Figuša-Bystrého v Matici slovenskej. In: *Hudobný archív 2*, Martin: Matica slovenská, 1977, s. 258.

venskú národnú operu v diele **Detvan** (1922 – 1926). V roku 1913 vzniklo jeho dovtedy najväčšie dielo – kantáta **Slovenská pieseň** op. 36 pre miešaný zbor a klavír na text P. O. Hviezdoslava.

Dominantné postavenie v diele Figuša-Bystrého má ľudová pieseň. Úpravy ľudových piesní mu priebežne vychádzali počas života v zbierkach: **Slovenské ľudové piesne** (Zošit I. – V., 1895 – 1915),³⁴ **1000 slovenských ľudových piesní** (Zväzok I. – X., 1924 – 1927),³⁵ **Pochodové slovenské ľudové piesne** (1928 – 1930, 1934), **Ľudové balady** op. 101 (1934), **Púchovské piesne** op. 102 (1934), **Zbojnícke piesne** op. 98 (1934 – 1935). Jeho umelé piesne pre spev a klavír tvoria zbierky **Sny** op. 8 (Zošit I. – IV., 1903 – 1933), **Po poliach a lúkach** (Zošit I., II., 1920 – 1935),³⁶ **Túžby** op. 76 (1926), **Mati moja!** op. 85 (1929, 1932), **Žiale a radosti** op. 99 (1934 – 1937), **Vlastenecké piesne**, op. 100 (1934 – 1935), **Vojenské pochodové piesne** op. 106 (1936).

Viliam Figuš-Bystrý skomponoval množstvo komornej a orchestrálnej hudby. Významná je najmä **Sonáta e mol** op. 97 (1934). Podieľal sa aj na scénickej hudbe v dielach **Bačov žart** op. 104 (1935) a ľudovo-spevnej scéne **Pod Poľanou** op. 109 (1937).

Časť tvorby venoval chrámovým a liturgickým kompozíciám. Pre potreby evanjelickej cirkvi komponoval duchovné piesne: **Valásos dalok** op. 5 (1901 – 1923); **Náboženské piesne** op. 62 (1922 – 1935). Pieseň **Régi gyász – Starý smútok** (?) je pre sólový hlas so sprievodom harmónia na text Daniela Krmana (1663 – 1740).

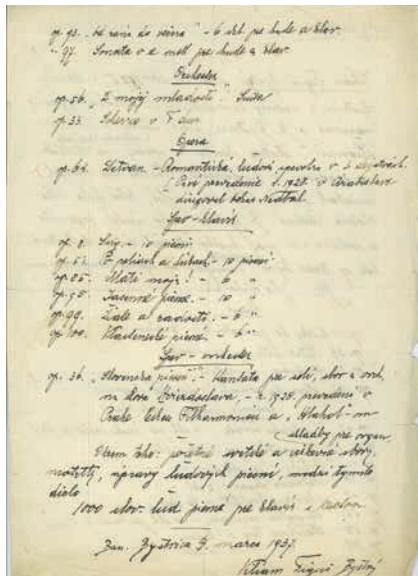
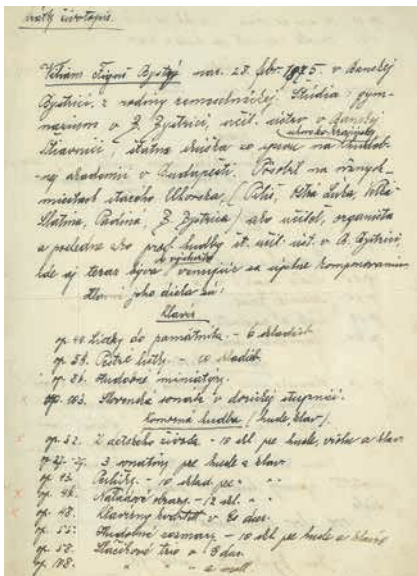

Viliam Figuš-Bystrý, 1922
(SNK – LA, sign. SF 10 – 8)

³⁴ *Slovenské ľudové piesne*: Zošit I. op. 28 (1895 – 1903), Zošit II. op. 35 (1913), Zošit III. op. 39 (1915), Zošit IV. op. 40 (1915), Zošit V. op. 41 (1915).

³⁵ *1000 slovenských ľudových piesní*: Zv. I. op. 63 (1924), Zv. II. op. 66 (1925), Zv. III. op. 67 (1926), Zv. IV. op. 70 (1926), Zv. V. op. 71 (1926), Zv. VI. op. 74 (1926), Zv. VII. op. 75 (1926), Zv. VIII. op. 77 (1927), Zv. IX. op. 78 (1927), Zv. X. op. 79 (1927).

³⁶ *Po poliach a lúkach* op. 53 Zošit I. (1920), op. 83 Zošit II. (1929 – 1935).

Viliam Figuš-Bystrý: Krátky životopis, 1937 (SNK – LA, sign. A XXIV/6)

Tvorivá invencia Figuša-Bystrého sa prejavila v zborových kompozíciách³⁷ a umelých piesňach, ktoré písal priebežne v rokoch 1903 – 1925.³⁸ Duchovná zborová tvorba obsahuje zbierky **Náboženské zbory** op. 10 (1903 – 1936) – trinásť duchovných piesní pre mužský, miešaný a ženský zbor a cappella; **Vallásos karok** op. 47 (1918) – tri duchovné piesne pre mužský a miešaný zbor a cappella, **10 chorálov** op. 84 (1932 – 1933) pre miešaný zbor a cappella. **Ecce sacerdos magnus** op. 90 (1932) pre miešaný zbor so sprievodom organa je skladbou katolíckej liturgie.³⁹

Organovú tvorbu tvorí **Fantázia a fuga na chorál Príšľoť k nám padlým spasení** (1936) a cyklus **6 skladieb pre organ** op. 107 (1936 – 1937), v ktorom je najvýznamnejšou a zároveň poslednou autorovou skladbou **Slávnostná predohra a fuga E dur**.

Menej známe sú Figušove úpravy – harmonizácie katolíckych duchovných piesní,⁴⁰ ktoré svedčia o prístupe pedagóga k praktickým potrebám svojich žia-

³⁷ Zmráka sa (1914), Hoj, zem drahá (1919).

³⁸ Podľa CHALUPKA, Ľubomír. *Cestami k tvorivej profesionalite: sprievodca slovenskou hudbou 20. storočia I. (1901 – 1950)*. Bratislava: UK, 2015, s. 23 – 24.

³⁹ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 45.

⁴⁰ *Kde je Ježiš, moja radosť; Vstupujem do chrámu tvojho; Zdravas' hviezda morská* – piesne z rukopisnej zbierky predkoncilového liturgického poriadku.

kov – cirkevných hudobníkov katolíckeho i evanjelického vyznania a o ekumenickej spolupráci⁴¹ oboch cirkví v Banskej Bystrici.⁴²

Na požiadanie kolegov, hudobníkov vznikli katolícke duchovné piesne ***Zdrava bud' Panno Maria...*** op. 7 (1902) a ***Dve Ave Maria*** op. 99 (1933) pre sólový hlas so sprievodom huslí a organa. Taktiež pre potreby katolíckej liturgie upravil *Stabat Mater* G. B. Pergolesiho (1928) pre soprán so sprievodom malého orchestra a v roku 1932 dva cykly ofertórií **op. 88, 89**, ktoré poslal na uvedenie bratislavskému Kirchenmusikvereinu.⁴³ Opus 88 (1932) pozostáva zo sólových skladieb so sprievodom organa. Druhý cyklus ofertórií opus 89 (1932) zostavil pre dva spevné hlasy so sprievodom organa.

Autor svoje diela spísal do dvoch zoznamov. Prvý prepracoval a viaceré opusové čísla prehodnotil. Tým, ktorým pripisoval väčší význam, zaradil do nového usporiadania svojich hudobných diel.⁴⁴ Opusy **11 až 27** boli autorom zničené.

Viliam Figuš-Bystrý písal ojedinele aj hudobné príspevky a správy, ktoré publikoval v rôznych časopisoch a novinách. Bol to umelec, ktorý vykonával veľkú kus záslužnej práce na úseku rozvoja slovenského hudobného umenia.⁴⁵

Literárny archív Slovenskej národnej knižnice sídliacej v Martine obsahuje osobný fond Viliama Figuša-Bystrého, ktorý sa začal budovať v roku 1938.

Tematický katalóg hudobnej pozostalosti Viliama Figuša-Bystrého spracoval v roku 1973 Emanuel Muntág do 22 tematických skupín. Fond obsahuje Figušove autografy hudobných diel, ich autorské odpisy, cudzie odpisy, cudzie úpravy a vydania. Ide o inštrumentálnu, vokálnu, vokálno-inštrumentálnu a javiskovú tvorbu. Ďalšie akvizície priniesli I. a II. *Zoznam* Figušových diel, jeho denníky, ktoré do roku 1918 písal po maďarsky a potom po slovensky; *Autobiografiu*, životopisy a práce iných o Figušovi a jeho tvorbe.

Hudobná pozostalosť Viliama Figuša-Bystrého je odkazom skladateľa z obdobia úsilia o vytvorenie slovenskej národnej hudby. Hudobný pedagóg, skladateľ, dirigent, organista a zberateľ slovenských ľudových piesní zanechal rozsiahle dielo – 110 opusov, takmer 1700 skladieb. Ide o rôzne úpravy slovenských ľudových piesní, umelú piesňovú tvorbu, zborovú kantátovú, opernú, komornú,

⁴¹ Spolupracoval pri organizovaní kultúrnych podujatí, účinkoval na podujatiach katolíckeho spolku, židovského ženského spolku, ochotne zastupoval na liturgiách katolíckych organistov. Podľa BÁRDIOVÁ, 2015, s. 273.

⁴² Podľa KAMENSKÁ, Tatiana. *Tvorba Viliama Figuša-Bystrého v rukopisoch súkromných zbierok – katolícka duchovná pieseň*. In: BÁRDIOVÁ, 2002, s. 58.

⁴³ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 44.

⁴⁴ Podľa MUNTÁG, 1973, s. 39.

⁴⁵ Podľa POTÚČEK, Juraj: *Viliam Figuš-Bystrý (1875 – 1937). K problematike slovenskej hudby*. (Antológia príspevkov, štúdií a kritik). Bratislava: SAV, 1972, s. 2.

orchestrálnu a duchovnú hudbu.⁴⁶ Nachádzame v nich skvosty slovenského hudobného umenia.

Pramene

BÁŽLIK, Jaromír. *Viliam Figuš-Bystrý v zrkadle svojich denníkových zápisov. Pri príležitosti 115. výročia jeho narodenia.* [Strojopis.] B. d. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, Zbierka hudobných jednotliví, sign. B V/71.

FIGUŠ-BYSTRÝ, Viliam:

Autobiografia. [Rukopis.] 1920. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV/4 – 60.

Dalok op. 6. [Rukopis.] 1901 – 1910. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 15.

Náboženské zbory op. 10 [Rukopis.] 1903 – 1936. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 78.

Krátky životopis. [Rukopis.] 4. 3. 1937. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV/6.

Pieseň pokoja, lásky a mieru op. 29. [Rukopis.] 1906. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 32.

Pravda op. 22 [Rukopis.] 1906. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A II – 350.

Prvý sen op. 21 [Rukopis.] 1903. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 22a.

Rákocziné op. 31. [Rukopis.] 1910. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 35a.

Sny op. 8. [Rukopis.] 1903 – 1933. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 21.

Svrčok a svätovánska muška op. 9. [Rukopis.] 1904 – 1916. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 24.

Tűcsök és szentjánosbogár op. 9 [Rukopis.] 1903. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 23.

Vallásos dalok op. 5 [Rukopis.] 1901 – 1923. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV – 10.

FIGUŠ, Viliam, ml.: *Náčrt životopisu Viliama Fguša-Bystrého na základe jeho denníku a spomienok.* [Strojopis.] B. d. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. A XXIV/6.

Na Bukovinke na čistine pred útulňou 18. aug. 1933. [Fotografia.] 1933. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 21.

Podobizeň V. Fguša-Bystého. [Fotografia.] B. d. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 3.

Podobizeň Viliama Fguša-Bystého, prof., hud. skladateľa /ako maturant/. [Fotografia.] B. d. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 7.

Podobizeň Viliama Fguša-Bystého, prof., hudobného skladateľa z r. 1922. [Fotografia.] 1922. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 8.

Viliam Figuš-Bystrý na výlete s priateľmi a rodinou 8. V. 1927. [Fotografia.] 1927. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 12.

Viliam Figuš-Bystrý s manželkou Elenou, r. Bernáthovou, a deťmi. [Fotografia.] B. d. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 13.

Viliam Figuš-Bystrý so svojou manželkou Elenou, r. Bernáthovou, v mladých rokoch manželstva. [Fotografia.] B. d. SNK – LA, Martin, fond Viliam Figuš-Bystrý, sign. SF 10 – 9.

Literatúra

BÁRDIOVÁ, Marianna. Klavír v tvorbe Viliama Fguša-Bystrého. In: *Musicologica Slovaca*, roč. 6, 2015, č. 2, s. 266 – 291, ISSN 1338-2594.

⁴⁶ Podľa MUNTÁG, Emanuel. Zborová tvorba Viliama Fguša-Bystrého. In: *Cantus Choralis Slovaca*. Zborník materiálov z IV. Medzinárodného sympózia o zborovom speve v Banskej Bystrici. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2001, s. 87.

- BÁRDIOVÁ, Marianna. Viliam Figuš-Bystrý (1875 – 1937). In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. 2017, s. 75 – 90. ISBN 978-96-87947-39-9.
- BURLAS, Ladislav – MOKRÝ, Ladislav – NOVÁČEK, Zdeněk. *Dejiny slovenskej hudby*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1957.
- DOBRÍK, Dušan (ed.). *Viliam Figuš-Bystrý 1875/1975*. Zborník materiálov z konferencie a iných podujatí konaných v dňoch 24. – 26. apríla 1975 v Banskej Bystrici pri príležitosti 100. výročia narodenia skladateľa. Banská Bystrica: Literárne a hudobné múzeum, 1976.
- FERÍK, Juraj. Viliam Figuš-Bystrý a Mikuláš Schneider-Trnavský – osobnosti slovenskej hudby v našom prostredí. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. 2011, s. 39 – 46. ISBN 978-96-87947-39-9.
- CHALUPKA, Ľubomír. *Cestami k tvorivej profesionalite: sprievodca slovenskou hudbou 20. storočia I. (1901 – 1950)*. Bratislava: UK, 2015, ISBN 978-80-81-27-091-8.
- KAMENSKÁ, Tatiana. Tvorba Viliama Figuša-Bystrého v rukopisoch súkromných zbierok – katolícka duchovná pieseň. In: BÁRDIOVÁ, Marianna (ed.): *Viliam Figuš-Bystrý. 1875 – 1937: Zborník referátov zo seminára konaného 28. apríla 2000 v rámci XXII. Festivalu zborového spevu Viliama Figuša-Bystrého v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: ŠVK – Literárne a hudobné múzeum v spolupráci s Parkom kultúry a oddychu, 2002, s. 53 – 58.
- MUNTÁG, Emanuel. Hudobná pozostalosť Viliama Figuša-Bystrého v Matici slovenskej. In: *Hudobný archív 2*, Martin: Matica slovenská, 1977, s. 245 – 258.
- MUNTÁG, Emanuel. Viliam Figuš-Bystrý v premenách času. In: BÁRDIOVÁ, Marianna (ed.): *Viliam Figuš-Bystrý. 1875 – 1937: Zborník referátov zo seminára konaného 28. apríla 2000 v rámci XXII. Festivalu zborového spevu Viliama Figuša-Bystrého v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: ŠVK – Literárne a hudobné múzeum v spolupráci s Parkom kultúry a oddychu, 2002, s. 7 – 14. ISBN 80-85169-58-4.
- MUNTÁG, Emanuel. *Viliam Figuš-Bystrý: život a dielo (1875 – 1937): tematický katalóg hudobnej tvorby a bibliografia o živote a diele slovenského skladateľa*. Martin: Matica slovenská, 1973.
- MUNTÁG, Emanuel. Zborová tvorba Viliama Figuša-Bystrého. In: *Cantus Choralis Slovaca*. Zborník materiálov z IV. Medzinárodného sympózia o zborovom speve v Banskej Bystrici. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2001, s. 86 – 90. ISBN 80-8055-547-8.
- POTÚČEK, Juraj. *Viliam Figuš-Bystrý (1875 – 1937). K problematike slovenskej hudby*. (Antológia príspevkov, štúdií a kritik). Bratislava: SAV, 1972.
- SKLABINSKÁ, Milina. Viliam Figuš-Bystrý v Padine. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. 2017, s. 91 – 96. ISBN 978-96-87947-39-9.
- Slovenský biografický slovník II. zväzok E – J*. Martin: Matica slovenská, 1987.
- Slovenský biografický slovník VI. zväzok T – Ž*. Martin: Matica slovenská, 1994, ISBN 80-7090-111-X.
- Viliam Figuš-Bystrý*. Hudobné centrum. Dostupné na: <http://hc.sk/hudba/osobnost-detail/973-viliam-figus-bystry> (online 5.12.2017).

O autorke

Mgr. Dominika Machutová, PhD.

email: dominika.machutova@snk.sk

Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin

Absolventka odboru spev na Konzervatóriu v Žiline pokračovala štúdiom učiteľstva hudobného umenia na Žilinskej univerzite

Dominika Machutová

v Žiline a na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. V roku 2018 na Katedre hudby UKF v Nitre obhájila dizertačnú prácu Slovenská komorná vokálna duchovná tvorba 20. a 21. storočia v umeleckom vzdelávaní. Počas štúdií sa zúčastnila interpretačných súťaží a vedeckých konferencií domáceho i medzinárodného charakteru. Zameriava sa na interpretáciu a výskum duchovnej a liturgickej hudby. Pôsobí ako chrámová organistka v Kostole sv. Martina v Martine a interpretka duchovnej hudby v rámci chrámových koncertov. Získané znalosti uplatňuje pri práci s hudobnými fondami a zbierkami Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice so sídlom v Martine.

Mgr. Marcel Jánošík

Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin

HUDOBNÁ TVORBA JÁNA PODHRADSKÉHO V LITERÁRNOM ARCHÍVE SNK

„... sdokonalit' sa v hudbe, a tak slúžiť Národu svojmu Slovenskému pri tvorení jeho mladej, a predsa cennej kultúry.“ píše 15. marca 1924 v Laliti tridsaťtriročný Ján Podhradský (*29. 7. 1891 – †20. 8. 1955) v liste Milošovi Ruppeldtovi do Bratislavy. Úprimné slová sa stali mottom celého jeho života, za ktorým zodpovedne a s pokorou kráčaľ.

Abstrakt

Štúdia zámerne prináša odlišný pohľad na Jána Podhradského, hudobníka, kantora, skladateľa, organizátora hudobného života na Dolnej zemi a dopĺňa aj predchádzajúce výskumy. Text zhrmažďuje informácie okolo akvizície fondu a spracovania. Vytvorili sme zoznam všetkých dokumentov venovaných rodine Podhradských, tzn. archívne dokumenty uložené v Hudobných rukopisoch a v Literárnych rukopisoch, ale aj dokumenty z Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Pripojili sme tiež zoznamy archívnych dokumentov, ktoré súvisia s jeho príbuzným, známym literátom Jozefom Podhradským, či informácie o rodokmeni. Príspevok si cielene vyhranil obdobie pred profesionálnou skladateľskou činnosťou Jána Podhradského, ale zároveň prináša informácie o menej známych prameňoch a skutočnostiach.

Kľúčové slová: Ján Podhradský, Literárny archív, Miloš Ruppeldt, Jozef Škultéty, ľudová pieseň, kolíska

Апстракт

Циљ студије је да понуди нови поглед на личност Јана Подхрадског, композитора, оргуљаша, организатора музичког живота на тзв. Доњој земљи, те да допуни претходна истраживања ове теме. Аутор концентрише информације везане за аквизиције и обрађивање фонда који садржи документе о породици Подхрадских (архивску документацију похрањену у Музичким рукописима и у Литерарним рукописима), као и документацију из Националног библиографског завода Словачке народне библиотеке у Мартину. Додатак чине листе архивске документације које су у вези са познатим писцем Јозефом Подхрадским, као и информације о породичном стаблу. Студија се бави раздобљем које је претходило професионалном компоновању Јана Подхрадског, уједно доноси податке о мање познатим изворима и чињеницама.

Клучне речи: Јан Подхрадски, Литерарни архив, Милош Рупелдт, Јозеф Шкултети, народна песма, колевка

Ján Podhradský – maturant v Baji v roku 1911
(sign. A CXXVIII / 2 – 1)

Osobnosť Jána Podhradského, zaslužilého kantora, huslistu, hudobného skladateľa, dirigenta, zakladateľa viacerých speváckych zborových telies, je veľmi živou témou nielen dolnozemskej Slovákov. Mnoho zaujímavého a dôležitého bolo publikované v zborníkoch z muzikologických konferencií a v časopisoch, či monografiách. Známe sú podrobné texty jeho životopisu od jeho syna Jána, ale ešte stále existujú niektoré neznáme detaily. Niektorí netušia, kde sa napríklad v súčasnosti nachádzajú jeho vzácne rukopisy či fotografie. Napriek tomu, že dlho nemal oficiálneho hudobného vzdelania, vo svojom okolí ho učili najlepší z najlepších. Sám bol hudobne všestranne nadaný a vzdelával sa počas celého života a od malých nôh, hnaný túžbou poznať

svet hudby, svet veľkých hudobníkov a ich diel. Ukázalo sa, že jeho rozhodnutie neposlúchnuť želanie rodičov študovať na lýceu v Šoproni, bolo správne. Počuť volanie svojho srdca a ísť študovať učiteľskú školu s maturitou v Baji (v Maďarsku) v roku 1910 mu prinieslo to, čo ho napokon celý život naplňalo – viesť iných k hudobnému poznaniu, k múdrosti. Okrem toho, že sa mu hudobný život stal celoživotným údelom, hudba bola tiež tá, ktorá ho vždy vyslobodila, posúvala vpred a držala „nad vodou“, hlavne v časoch, keď nemal dostatočnú podporu od kňazov okolo seba, spevákov, a od iných, prípadne musel zniesť aj kritiky svojich kompozičných snažení.

Cesty vzácných rukopisov

Pozostalosť Jána Podhradského sa do vtedajšieho Archívu literatúry a umenia, dnešného Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice, dostala cez Útvar pre styk so zahraničnými Slovákami v roku 1985 od jeho syna Jána, ktorý zomrel 27. 3. 2003. Osobný fond spracoval pracovník archívu v dvoch častiach pod signatúrou A CXXVIII v rovnakom roku, teda v r. 1985. Obsahuje 35 jednotiek archívnych dokumentov – práce a dokumentárny materiál, čo predstavuje 891 strán uložených v štyroch škatuliach. V rámci dokumentárneho materiálu nájdeme archívne dokumenty týkajúce sa operety *Pekná, nová, maľovaná kolís-*

ka, drobný hudobný materiál, zachytávajúci hudobný život Jána Podhradského – život učiteľa, zborníka, hudobného skladateľa, zberateľa ľudových piesní, ako aj genealogické rodinné väzby.

V roku 2013 vypracovala o ňom Dr. Viera Sedláková – dlhoročná pracovníčka Oddelenia hudobných rukopisov vtedajšieho Archívu literatúry a umenia neskôr Literárneho archívu – podrobnú charakteristiku, ktorá slúži bádateľskej verejnosti pre zorientovanie sa v danej problematike, čerpajúc z archívnych dokumentov, ale aj z literatúry.

V nižšie uvedenom zozname uvádzame dokumenty, ktoré deponuje Literárny archív v rámci hudobných rukopisov. Ide o najvýznamnejšiu časť hudobných rukopisov zo skladateľovho života, ktorá sa interpretovala aj na Slovensku v Bratislave, obsahujúca tiež fotografický materiál, či životopis od jeho syna Jána. Nájdeme tu tiež xerografické kópie, ktoré vyhotovil Útvar pre styk so zahraničnými Slovákami v roku 1985. Čo nás ale mrzí je to, že niektoré dôležité rukopisy sa, žiaľ, ako sám autor spomína, stratili a sú nenávratne preč, prípadne iné sa pravdepodobne nevrátili alebo ostali u iných majiteľov.

Zoznam osobného fondu Jána Podhradského uloženého v Hudobných rukopisoch Literárneho archívu SNK

(sign.: A CXXVIII / 1. časť – práce)

Podhradský, J. – VHV. *Pekná, nová maľovaná kolíska. Opereta v troch dejstvách. Libreto.* [Strojopis], sign. A CXXVIII / 1 – 1

– Podhradský, Ján. *Pekná, nová maľovaná kolíska. Slov. opereta v III. dejstvách. Hudba od Janka-Pé. Overtúra. Partitúra a party. Autograf.* [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 2a

– Podhradský, Ján. *Pekná, nová maľovaná kolíska. Slov. opereta v III. dejstvách. Hudba od Janka-Pé. Overtúra. Partitúra. Autograf.* [Xerokópia], sign. A CXXVIII / 1 – 2b

– Podhradský, Ján. *Pekná, nová maľovaná kolíska. Slov. opereta v III. dejstvách. Hudba od Janka-Pé. Overtúra. 16 partov. Autograf.* [Xerokópia], sign. A CXXVIII / 1 – 3a

– Podhradský, Ján. *Pekná, nová maľovaná kolíska. Slov. opereta v III. dejstvách. Hudba od Janka-Pé. Overtúra. Party. Autograf.* [Xerokópia], sign. A CXXVIII / 1 – 3b

– Podhradský, Ján. *Pekná, nová maľovaná kolíska : I. dejstvo – III. dejstvo... Partitúra.* [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 4a

– *Jednotlivé čísla a výstupy vo forme skíc, zb. partitúr a kl. výťahov.* [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 4b

- Neúplné partitúry. [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 4c
- Capricioso pre veľký orchester. [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 5
- Malé intermezzo pre veľký orchester. [Rukopis], sign. A CXXVIII / 1 – 6
- Malé intermezzo pre veľký orchester – časť Pastoral. [Rukopis], Sign. A CXXVIII / 1 – 7
- Ľudové a iné piesne upravené pre zbor a orchester. Malý orchester. Sign. A CXXVIII / 1 – 8
- Pri Prešporke, na Dunaji... zb. sign. A CXXVIII / 1 – 9
- Pieseň z Hájnikovej ženy : dvojhlas a klavír. Sign. A CXXVIII / 1 – 10

(sign.: A CXXVIII / 2. časť)

- Životopis Jána Podhradského / od syna Jána Podhradského. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 1
- Pekná, nová, maľovaná kolíska / vznik a priebeh operety / od syna – Jána Podhradského. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 2
- Nápitok lásky / vznik a priebeh operety. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 3
- O Vladimírovi Hurbanovi Vladimírovi VHV aj inak. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 4
- Kysáčania prvý v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. [Xerokópia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 5

Fotografie a doklady priložené k operete „Pekná, nová, maľovaná kolíska“

- Ján Podhradský, podobizeň v r. 1925. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 1
- Ján Podhradský, maturant, podobizeň v r. 1900. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 2 (zle uvedený rok, v origináli sa píše 1911)
- Ján Podhradský v rodinnom kruhu v r. 1925. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 3
- Herci v operete „Pekná, nová...“ ochotníci – Kovačica 1925. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 4
- Herci [v operete „Pekná, nová...“ ochotníci] – Hložany 1926. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 5
- Slovenský roľnícky spevokol Hložany s dirigentom Jánom Podhradským 1931. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 6
- Slovenský roľnícky spevokol Hložany. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 7
- Účastníci kantorského kurzu v St. Pazovej na zájazde v Boľoviciach 1929. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 8
- Kysáčania v SND v Bratislave a na zájazde v Trenč. Tepliciach r. 1938. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 9
- Kysáčania v SND v Bratislave a na zájazde na Bradle 1938. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 10
- Fotograf. plagátu z vystúpenia hložianskych ochotníkov dňa 25. 5. 1938 v

- SND v Bratislave s drámou VHV ZEM. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 11
- Vysvedčenie kurzistu J. Chalupku, učiteľský kurz v St. Pazove r. 1929. [Xerokópia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 12
 - Kópia plagátu / programu / „Kolísky“ hranej v St. Pazove roku – 7. 11. 1925. [Xerokópia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 13
 - Osvedčenie J. Podhradského o účasti v Hudobnej a dramatickej akadémii pre Slovensko v Bratislave, 6. 7. 1929. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 14
 - Odpis listu Vladimíra K– Hurbana písaný J. Podhradskému dňa 27. 9. 1934. [Strojopis]. Sing. A CXXVIII / 2 – 15
 - Herci v operete „Nápitok lásky“ – skup. fotografia. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 16
 - Herci v operete Nápitok lásky. Ochoťníci s V. Hurbanom, St. Pazová 1935. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 17
 - Obecná správa a úradníctvo obce Hložany 1939. [Fotografia]. Sign. A CXXVIII / 2 – 18
 - Ďakovný list Adama Vereša, biskupa ev. a. v. cirkvi v Juhoslávii písaný J. Podhradskému. [Strojopis]. Sign. A CXXVIII / 2 – 19
 - VHV. Pekná, nová, maľovaná kolíska. Stará Pazova: Slovenská pospolitá čítareň, 1923, 65 s.

Menej známe sú tiež rukopisy Literárneho archívu SNK nachádzajúce sa vo fondoch literátov, ktoré uvádzame nižšie v zozname. Významná a najdôležitejšia z nich je predovšetkým korešpondencia Jána Podhradského s Milošom Rupeldtom alebo s libretistom Vladimírom Hurbanom Vladimírovom. Nachádzame tu tiež korešpondenciu Jozefa¹ či Milana Podhradského – príbuzných Jána Podhradského, kde sa môžu nájsť zaujímavé genealogické prepojenia. Práve hľadanie vo fondoch jeho kamarátov, učiteľov a známych, hoci ide o „omrvinky“, nám pomáhajú výrazným spôsobom doplniť potrebné súvislosti, či sledovať pohyb kompozičnej tvorby a vôbec jej množstvo alebo aj zabudnutú tvorbu, ku ktorej sa niektorí autori radšej nepriznávajú z osobného zbytočného presvedčenia – z vtedajšieho pocitu nedospelého skladateľa. Dôležitý je aj genealogický prameň mapujúci rodokmeň starej zemianskej rodiny Podhradských, siahajúci až do roku 1246 / 1395, pochádzajúcich zo Súľova, neskôr zo Zemianskeho Podhradia, obsahujúci tiež erb rodiny Podhradských z ev. kostola v Senici.²

¹ K Jozefovi Podhradskému pozri aj štúdiu MOLDA, Rastislav. Jozef Podhradský : Z Pešťbudína do Nového Sadu. In: [ne]obyčajný život farára : edícia [ne]známe príbehy. Banská Bystrica: Society for Human Studies, 2018, s. 76 – 99. ISBN 978-80-972913-2-7.

² Pozri Podhradský – rod (Kišš, Viliam. Rodina Podhradská). [Xerokópia]. Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, Martin, pr. č. 231/94, 5 s.

V závere prikladáme aj zoznamy, ktoré akýmkoľvek spôsobom súvisia s rodinou Podhradských v rámci širšej rodiny a pod. – všetko čo sa zachovalo.

Zoznam iných archívnych dokumentov r. Podhradských uložených v Literárnych rukopisoch Literárneho archívu SNK

Korešpondencia:

(Ján Podhradský)

Fond: Ruppeltdt, Miloš / 1881 – 1943/, sign. 18

– Podhradský, Ján – Ruppeltdt, Miloš. [Rukopis]. Lalič, 15. 3. 1924, sign. 18 A 133

– Podhradský, Ján – Ruppeltdt, Miloš. [Rukopis]. Lalič, 22. 3. 1924, sign. 18 A 133

Fond: Hurban, Jozef -Miloslav /1819-1888/, sign. 32

– Podhradský, [Ján] – Hurban Vladimírov, Vladimír. [Rukopisy], Hložany, 30. 4. 1928, sign. 32 Y 91³

Fond: Škultéty, Jozef /1853-1948/, sign. 49

– Podhradský, Ján – Škultéty, Jozef. [Rukopis]. [Hložany, 19. 5. 1930], sign. 49 ACH 36

Starý fond

(príbuzný Vladimíra a Jána Podhradských – Jozef Podhradský, učiteľ, spisovateľ, básnik)⁴

– Podhradský, Jozef – Pravoľub Bella, Ján. [Rukopis], Belehrad, október 1905, sign. A 1232

– Podhradský, Jozef – Pravoľub Bella, Ján. [Rukopis], Belehrad, 25. 3. 1911, sign. A 1232

– Podhradský, Jozef – Pravoľub Bella, Ján. [Rukopis], Belehrad, 5. 9. 1911, sign. A 1232

– Podhradský, Jozef – Pravoľub Bella, Ján. [Rukopis], Belehrad, 12. 12. (1911), sign. A 1232

– Podhradský, Jozef – Hurban-Vajanský, Svetozár. [Rukopis], Belehrad, 1904, sign. A 1232

³ Rukopis má na obale doplnenú zlú informáciu červeným perom „Vladimír“. Podľa obsahu sme zistili, že ide o Jána, a jeho podpis sa nachádza aj na konci listu v podobe [János].

⁴ Rukopisy Jozefa Podhradského, ktoré mu posielal Ján, rozoznáme predovšetkým podľa obsahu listov, podľa rokov, kedy ich písal, a predovšetkým podľa ductu písma, ktoré je odlišné. Niekoľko rokov pred smrťou vidno roztrásené písmo starého človeka. Ďalej sa rozoberá literárna tvorba a sledujeme kontakty s domácimi literátmi.

- Podhradský, Jozef – Makovický, J. D. [Rukopis], Belehrad, 3. 9. 1860, sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – nezistený. [Rukopis], Belehrad, august 1909, sign. A 1232

- Podhradský, Jozef – Podhradský, Ján (bratranec Jozefa Podhradského) [Rukopis], Belehrad, 14. 8. 1903, sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – Sasinek, František. [Rukopis], Belehrad, 3. 11. 1902, sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – Šimko, Samuel. [Rukopis], Belehrad, 28. 2. 1888, sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – Škultéty, Jozef. [Rukopis], Belehrad, apríl 1912, sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – Škultéty, Jozef. [Rukopis], sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – nezistený. [Rukopis], sign. A 1232
- Podhradský, Jozef – nezistený. [Rukopis], sign. A 1232
- Detrich, Ján – Matica Slovenská. [Strojopis], Turčiansky Svätý Martin, 29. 12. 1923, sign. A 1232
- Podhradský – Podhradský, Milan, [Rukopis], Bratislava, 11. 7. 1929, sign. A 1232 a

Fond: Halašovsko-Mudroňovská pozostalosť

(rukopisy príbuzného J. Podhradského)

- Podhradský, J[ozef] – Halaša, Ondrej. [Rukopis], Belehrad, 17. 3. 1906, sign. 37 CH 37
- Podhradský, J[ozef] – Halaša, Andrej. [Rukopis], Belehrad, 30. 10. 1904, sign. 37 CH 37
- Podhradský, J[ozef] – Halaša, Andrej. [Rukopis], Belehrad, 1. 4. 1899, sign. 37 CH 37

Fond: Mráz, Andrej /1904 – 1964/, sign. 52

- Podhradský, J[ozef] – Škultétymu, Jozefovi. [Rukopis], Belehrad, 14. 11. 1902, sign. 52 V 22

Fond: Makovický, Dušan /1866 – 1921/, sign. 50

- Podhradský, J[ozef] – Makovický, Dušan. [Rukopis], Belehrad, [1.] 5. 1911, sign. 50 A 75 (syn Jána Podhradského?)

Fond: Horák, Jozef /1907 – 1974/, sign. 134 D 10

- Podhradský, Ján (ústredný riaditeľ Slovenského filmu) – Horák, Jozef. [Strojopis], Bratislava, 28. 1. 1972, sign. 134 D 10

Rôzne archívne dokumenty k Podhradským uložen v Literárnych rukopisoch Literárneho archívu SNK

Fond: Drozd, Štefan (1907 – 1979), sign. 224

- *Exlibrisy...* (Ioannes de Podhradsky E. A. C. add Szenitzensis, V. D. m. 1784) [*Heraldický exlibris*], sign. 224 L 1

Fond: Skalka, Ján (1900 – 1982), sign. 186

- OKÁLI, Daniel. Podhradský, Ján: Rozváľaný kozub (posudok práce) [*Strojopis*], sign. 186 U 18, 1 s.
- ŠTEVČEK, Ján. Podhradský, Ján: Rozváľaný kozub (posudok práce) [*Strojopis*], sign. 186 U 24, 1 s.
- TURŇA, Jozef. Podhradský, Ján: Rozváľaný kozub (posudok práce) [*Strojopis*], sign. 186 U 27, 1 s.

Zbierka jednotlivín uložená v Literárnych rukopisoch Literárneho archívu SNK

- Podhradský, Ján. *Ecclesia Augustanae Confessionis addictorum Schemnicziesium Nationis...* Schemnicz (Banská Bystrica), 1790, sign. J 2695, 4 s.

Zoznam iných archívnych dokumentov r. Podhradských uložených v Národnom biografickom ústave SNK

- Hronec, Vítazoslav – [Maťovčík], Gusto, [list], Novi Sad, 1988, pr. č. 512/88, 2 s.
- Podhradský – rod (Kišš, Viliam. Rodina Podhradská). [Xerokópia]. pr. č. 231/94, 5 s.

Vplyvy

O osobnosti Jána Podhradského sa už povedalo mnoho. Dôležité sú hlavne známe štúdie *Marieny Stankovičovej-Krivákovej*, ktoré podrobne interpretujú jeho celoživotné hudobné úsilie a dielo a celkový vývoj hudobnej kultúry na Dolnej zemi.⁵ Treba pripomenúť aj časopisy s textami venovanými Podhradskému a jeho tvorbe – *Národná jednota*, *Slovenské pohľady*, *Hlas ľudu*, *Almanach Čsl. zväzu*, atď.

Ako vyzýva *Mariena Stankovičová-Kriváková* v štúdii v zborníku *Slovenská hudba vo Vojvodine 2017*, chceme prispieť aspoň v malom k vyhľadávaniu a

⁵ Pozri napr. STANKOVIČOVÁ-KRIVÁKOVÁ, Mariena. Zborový spev vojvodinských Slovákov. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine : Zborník prác 7. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad, 2011, s. 15 – 21; STANKOVIČOVÁ-KRIVÁKOVÁ, Mariena. K tvorbe Jána Podhradského. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine 2017 : Zborník prác 13. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad: Ústav pre Kultúru Vojvodinských Slovákov, 2017, s. 67 – 74, príp. časopisy *Hlas ľudu*, alebo *Národná jednota* a pod.

usporiadaniu životného diela tohto významného hudobného dejateľa a menej sa venovať známym faktom, ale sa v krátkosti zamerať na niektoré detaily. Zaujímavý je pohľad na profilovanie osobnosti hudobného skladateľa, ktorý nachádzame zachytený v ďalších – menej známych literárnych prameňoch Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. Teda zaujíma nás obdobie pred profesionálnym účinkovaním. Ako píše Podhradský v liste Milošovi Ruppeldtovi, odmala prejavoval hlboký záujem o hudbu – „... *hasil som páľčivý smäd za hudbou ako som vedel*“ (Podhradský, 1924: 1)⁶. V rodinnom kruhu ho v interpretačnom raste ovplyvnil najviac jeho otec Vladimír, huslista, „naturalista“, ktorého nasledoval v jeho šľapajach. Naučil ho dvojhlasnému spevu najmä pri sviatočných službách Božích, kde spieval aj so sestrou Elenou, na čo si spomína: „*Pamätám sa, keď otec triediac nás dľa rozmeru hlasov, prideliť mi „alt“ a sestre Elenke „sopran“, tá si s plačom počala noštok utierať i odbehla k mame so žalobou, že sa jej vraj posmievajú*“ (Podhradský, 1924: 2)⁷. Starý otec Juraj, dobrý hudobník, kantor-učiteľ, klavirista, ho priučil harmónii či cirkevným piesňam z Transocia. Klavírnu hru počas štyroch rokov cvičil u bratranca Juraja Podhradského, vedel samostatne hrať chorály na harmóniu, no priznáva: „*viac sme sa bavili inými vecmi ako štúdiom klavira*“ (Podhradský, 1924: 2)⁸. Hoci rodičia mali inú predstavu o štúdiu na lýceu v Šoproni, už vtedy si Podhradský sám vyberá cestu – ešte vtedy nevediac – hudobného skladateľa, obdivujúc operety na divadelnej scéne.

Popri vnútornej rodinnej hudobnej profilácii domácimi hudobnými odborníkmi bol súběžne „na štúdiách“ aj vo vonkajšom svetskom prostredí. Tu najskôr na 8 – 10 ročného chlapca zapôsobil kvalitná hasičská kapela susednej nemeckej obce a pritiahla ho rola kapelníka, netušiac, že sa podobné miesto stane jeho skutočnosťou. Neskôr si v Banskej Bystrici na gymnáziu rozšíril interpretačné schopnosti speváka z detstva, či poznanie o štvorhlasný spev, pod vedením učiteľa spevu a organistu Rudolfa Adámiho. Ako študent učiteľskej školy s maturitou v Baji v Maďarsku – študujúc hudbu odborne, píše: „*Skoro som sa dostal medzi sbehlejších, tiež do spevokolu ako 1. tenor.*“ (Podhradský, 1924: 3),⁹ ktorý viedol Amler. Tu ho ovplyvnil aj Fr[antišek] Kersch, ktorý ako umelec a skladateľ zasiahol do jeho myslenia v harmónii a v hudbe a rozšíril jeho poznanie z detských čias. Ďalšími vonkajšími formujúcimi činiteľmi bol hudobný zbor, kde počas druhého ročníka pôsobil ako druhý huslista, prípadne v treťom ročníku ako hráč na violončelo, či vo viac ako sto člennom mužskom zbere.

⁶ Pozri list *Podhradský, Ján – Ruppeldt, Miloš*. [Rukopis], Laliť, 15. 3. 1924. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Miloš Ruppeldt, sign. 18 A 133, s. 1.

⁷ Ref. 5, list, s. 2.

⁸ Ref. 5, list, s. 2.

⁹ Ref. 5, list, s. 3.

Po smrti Kerscha ho v samoštúdiu usmerňuje Eduard Ryzner.¹⁰ Obdivuhodné je, že sa už ako 19-ročný stal ako študent IV. ročníka zbormajstrom svetského spevokolu, kde komponuje „už či pre spevokol, či pre cigánsku muziku súc tejšej vodcom ako basista alebo primáš“ (Podhradský, 1924: 3)¹¹. Po skončení štúdií v Baji už ako učiteľa v Kysáci ho zasiahol „klavirák“ Smetanovej Predanej nevesty, ktorú mu požičal jeho priateľ Stanislav Strecha a neskôr ju videl aj naživo v Srbskom národnom divadle v Novom Sade, kde často chodieval na predstavenia. Tu sa znovu potvrdzuje, že napriek Šoproňskému snu svojich rodičov ho stále ťahá divadelná scéna, opereta. Dôležitou bola taktiež zbierka cirkevných piesní, ktorú dostal od krstného otca Samuela Mesíka – chýrneho speváka. Tu objavil veľa melódií, ktoré nepoznal a zharmonizoval pre organ. Škoda, že sa vo vojne stratili a už sa k nim nedostaneme. Slovenské piesne sa učil spievať aj z tvorby Karola Antona Medveckého z diela Detva. Napokon našiel spriaznenosť svojho kompozičného myslenia s Trnavského tvorbou v prvom zväzku Trávníc. O tom, že mu boli zbierka a osobnosť skladateľa M. Sch.-Trnavského blízke, svedčia dlhšie vety – akoby našiel dávno hľadané vo svojom kompozičnom svete.¹² Podhradský sa v čase dôstojníckej služby cez prvú svetovú vojnu zúčastňoval kultúrnych podujatí aj v Maďarskej štátnej opere či v divadle v Novom Sade, kde sa „usadila“ slovensko-srbská kultúra.

Vďaka týmto významným vnútorným – rodinným a vonkajším vplyvom dosiahol Ján Podhradský nielen rýchly hudobný rast, ktorý neskôr zúročil pri zakladaní a vedení spevokolov, ako je nám známe zo zborníkov a štúdií, ale držal a udržiaval vtedajšiu podobu slovenskej hudby na Dolnej zemi, vychádzajúco zo živných kontaktov s Milošom Ruppelptom, prípadne inými. Dokonca mu nestačili ani tieto národné prepojenia a bohaté skúsenosti, ale tým väčšmi sa potom usiloval dostať sa na štúdiá do Bratislavy, ako sa k tomu neustále vracia v listoch: „Myslím, že po riadnom 1 – 2 ročnom študiume by sa sdokonálil v tomto obore“ (Podhradský, 1924b: 1)¹³. Je nespokojný so svojím vzdelaním a schopnosťami, napr. pri komponovaní diela *Jeftova obeť* uvádza: „Borím sa s inštrumentáciou, cítim ohromné medzery a nedostatky odborného vzdelania no nezúfam... „Trpím na polyfoniu“, ako každý začiatočník a musel by som mnoho študovať, aby toto ináčej vrah grandiozne dielo sdokonálil...“ (Podhradský, 1924a: 5)¹⁴. Obzvlášť to cítiť pri výpovedi o kritike Vladimíra Melička na jeho *Pieseň z Hviezdoslavovej Hájnikovej ženy*, kde si jeho slová vzal až príliš k srdcu a v pokore píše: „... uvážiac po-

¹⁰ Porov., ref 5, list.

¹¹ Ref. 5, list, s. 3.

¹² Ref. 5

¹³ Pozri list *Podhradský, Ján – Ruppeltdt, Miloš*. [Rukopis], Lalit, 22. 3. 1924. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Miloš Ruppeltdt, sign. 18 A 133, s. 1.

¹⁴ Ref. 5, s. 5.

učenia – prerobím časom skladbu. Darmo je, nemám odborného vzdelania a marné sú vŕohy a všetko hudobné nadanie, keď nemôžem telo dať duši. Úfam sa ale, že sa zaujmete aj mňa a dopomôžete mi k sdokonaleniu sa.“ (Podhradský, 1924a: 5)¹⁵.

Veľkou oporou a radcom pri komponovaní bol Podhradskému práve Miloš Ruppeldt. Niekoľkokrát mu posielal svoje hudobné diela „pre mužské (ženské) potažne miešané sbory tak s oboru cirk. ako i národných (ľudových) piesní, i náčrt... kompozície Na strážii.“ (Podhradský, 1924b: 1)¹⁶. Vysvetľuje, že v dielach sa usiloval „... vždy tak skladať prvé sbory, aby jednotlivé úlohy (hlasy) boli melodické, ľahko zvučiace k vôľy skorému osvojeniu so strany menej učeních (vonkovských spevokolistov)“ (Podhradský, 1924b: 1)¹⁷. A na záver dodáva: „K správnosti, dynamike, taktu atď poviete tiež svoju mienku a ja s vďačnosťou posluchnem každú vecnú kritiku a budem Vám povďačný za poučenie“ (Podhradský, 1924b: 1)¹⁸.

V liste spomína taktiež prípravy známej *Peknej, novej, maľovanej kolísky*, z ktorej skicu, prvý výstup prvého dejstva, mu uverejnili s tlačovými chybami v časopise *Svit*. Mal v pláne cez leto dopísať celú operetu (spev a orchester; ukážky rukopisu a libreta – Obr. 2 a 3).¹⁹ Ďalej Ruppeldtovi píše: „Za člena Spolku Slov. Umelcov sa zapíšem až len potom, keď vlaszná práca bude znalci a verejnosťou uznaná. Ak bude možné z jaseňi by som rád k Vám dostať ako žiak (nehľadám ja pražské konzervatorium) nemajúc vysoké nároky – jedine slúžiť svojmu slov. národu pestujúc predbežne jeho nár. ľud. piesne, hru na organ, radenia speváckých sborov a najtiaz trochu tej orchestrálnej spisby. Viem, že je pri pozde prelomiť technické vady pri klavírovej a huslovej hre (ľavú ruku mi šrapnell polámal vo vojne) no predsa nie tak katastrofálne aby vôbec nemohol hrať“ (Podhradský, 1924b: s. 2).²⁰

¹⁵ Ref. 5, s. 5.

¹⁶ Ref. 12, s. 1. Mal mu v pláne neskôr zaslať aj klavírne a orchestrálne skladby. Kompozíciu *Na strážii* prosil po prezretí vrátiť, nakoľko šlo o jediný exemplár v prepracovanej finálnej podobe. Melodicky sa podobá na francúzsku hymnu *La Marseillaise*. Podrobnejšie rozoberá aj ďalšie spojitosti.

¹⁷ Ref. 12, s. 1.

¹⁸ Ref. 12, s. 1.

¹⁹ O „živote“ ...kolísky... predovšetkým o jej koncertnom uvedení v Bratislave, o celom programe, ako aj o interpretoch pozri bližšie list: *Podhradský, [Ján]* – Hurban Vladimírov, Vladimír. [Rukopis], Hložany, 30. 4. 1928a. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef-Miloslav Hurban, sign. 32 Y 91, 6 s., ktorý je v prameni na obale mylne prisúdený jeho otcovi Vladimírovi – ide o jeho syna Jána Podhradského, pisateľa listu, kde si píše s libretistom ...kolísky... . Rovnako aj druhý list, pod rovnakou signatúrou *Podhradský, [Ján]* – Hurban Vladimírov, Vladimír. [Rukopis], [1928b]. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef-Miloslav Hurban, sign. 32 Y 91, 2 s., kde sa hovorí o dirigentskom kurze, ktorého sa P. zúčastnil, o zriadení operno-operetného dr[úžstva] v Novom Sade, či o myšlienke založenia spev. Zboru učiteľov z Dunajskej banoviny (na štýl Speváckeho zboru slovenských učiteľov).

²⁰ Ref. 12, s. 2.

Podhradskému sa napokon podarilo 15. 6. – 6. 7. 1929 zúčastniť sa kurzu na Hudobnej a dramatickej akadémii pre Slovensko v Bratislave (vtedajšia VŠMU), kde sa venoval základom hry na organ, náuke o harmónii, počiatkom hudobnej výchovy, metodike zborového spevu školského a intonačným i rytmickým cvičeniam. Tento kurz mu vybavil Československý zväz v Južoslávii u ministra osvetu v Belehrade, za účelom zdokonalenia sa v oblasti cirkevnej zborovej hudby.²¹ Rok na to mu tragicky zahynul otec Vladimír – utopil sa v Dunaji pri Hložanoch, presnejšie 21. 7. 1930.²²

Je menej známe, že Podhradský bol aj zberateľom ľudových piesní na Dolnej Zemi. Tieto sa tiež nachádzajú uložené v Literárnom archíve ((F)širo m poli hružka zelená..., To poľe..., Sedí vrabedz na kostole..., Pod brezinou zelenou...).²³ Obsahujú notové zápisy s textom zozbierané 29. 7. 1947 v Starej Pazove od 37 ročného informátora *Đurka Ondrika*. Z týchto piesní (ktoré zozbieral určite viac, no zatiaľ sme ďalšie zbierky nenašli) robil potom neskôr spomínané úpravy ľudových piesní pre zbor a orchester a následne ich nacvičoval so zborními.

Taktiež sa nám zachoval aj vzácny prameň zachytávajúci podpis Jána Podhradského spolu s jeho otcom Vladimírom na blahoprajnej pohľadnici Jozefovi Škultétymu do Matice slovenskej (Obr. 4), akých je málo. Tu sa Ján podpísal ako št[udujúci] učiteľ a Vladimír ako uč[iteľ] vo výsl[užbe],²⁴ čo potvrdzuje ich rodinné väzby a miesto, kde pôsobili ale predovšetkým kontakt s Jozefom Škultétym.

Pohľadnica Jána a Vladimíra Podhradských odoslaná J. Škultétymu (sign. 49 ACH 36)

²¹ Pozri *Životopis Jána Podhradského / od syna Jána Podhradského*. [Strojopis]. 1985. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Ján Podhradský, sign. A CXXVIII / 2 – 1, s. 4-5.

²² Pozri *Hronec, Víťazoslav – [Maťovčík], Gusto*, [list], Novi Sad, 1988, Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, Martin, pr. č. 512/88, s. 2

²³ Pozri Zbierku ľudových piesní, *Ľudové piesne zo Starej Pazove*. [Rukopis], Stará Pazova, 1947. Slovenská národná knižnica Literárny archív, Martin, fond Ján Podhradský, sign. A CXXVIII / 1, s. 1.

²⁴ Pozri pohľadnicu uloženú v Literárnych rukopisoch *Podhradský, Ján – Škultéty, Jozef*. [Rukopis]. [Hložany, 19. 5. 1930]. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef Škultéty, sign. 49 ACH 36, s. 1.

Záver

Osobný hudobný fond Jána Podhradského zachováva archívne dokumenty dokladujúce jeho život a dielo, momentálne uložené v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice. Snahou bolo zozbierať aj všetky archívne dokumenty uchované „roztratené“ v ostatných nehudobných fondoch medzi Literárnymi rukopismi. Ukázali sa zaujímavé prepojenia s rôznymi osobnosťami – Miloš Ruppeldt, Jozef-Miloslav Hurban, Jozef Škultéty. Dôležité sú archívne dokumenty jeho príbuzného, Jozefa Podhradského, chodieval často spievať so svojimi zbormi k jeho hrobu do Belehradu pri príležitosti osláv jeho narodenia. Veľmi dôležitý je aj rodokmeň rodiny Podhradských pochádzajúci až z roku 1264 / 1395. Ako dôležité hodnotíme potvrdenie, resp. podloženie zberateľskej činnosti ľudovej piesne Jána Podhradského a jej následnú úpravu pre potreby zborového spevu.

Svojou horlivou prácou ovplyvnil mnohých, nezdokonalil v hudbe len seba, ale aj niekoľko zborov, ktoré zakladal – možno prenesene povedať – „ako huby po daždi“. Neodradili ho v tom ani neprajníci. Neustále zdokonaľoval svoje kompozície a pracoval na úpravách po cenných radách jeho vrstovníkov. Ohotne a rád sa vzdelával takmer celý život. Príspevok možno zakončiť slovami splnenej túžby skladateľa v prepracovanej verzii jeho motta – „... a tak slúžil Národu svojmu Slovenskému pri tvorení jeho mladej, a predsa cennej kultúry“.

Literatúra

– primárne pramene:

- Hronec, Vítazoslav* – [Maťovčík], Gusto, [list], Novi Sad, 1988, Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, Martin, pr. č. 512/88, 2 s.
- Ľudové piesne zo Starej Pazove*. [Rukopis], *Stará Pazova, 1947*. Slovenská národná knižnica Literárny archív, Martin, fond Ján Podhradský, sign. A CXXVIII / 1, 1 s.
- Podhradský – rod (Kišš, Viliam. Rodina Podhradská)*. [Xerokópia]. Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, Martin, pr. č. 231/94, 5 s.
- Podhradský, [Ján]* – Hurban Vladimírov, Vladimír. [Rukopis], [1928b]. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef-Miloslav Hurban, sign. 32 Y 91, 2 s.
- Podhradský, [Ján]* – Hurban Vladimírov, Vladimír. [Rukopis], Hložany, 30. 4. 1928a. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef-Miloslav Hurban, sign. 32 Y 91, 6 s.
- Podhradský, Ján – Ruppeldt, Miloš*. [Rukopis], Lalič, 15. 3. 1924a. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Miloš Ruppeldt, sign. 18 A 133, 6 s.
- Podhradský, Ján – Ruppeldt, Miloš*. [Rukopis], Lalič, 22. 3. 1924b. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Miloš Ruppeldt, sign. 18 A 133, 2 s.
- Podhradský, Ján – Škultéty, Jozef*. [Rukopis]. [Hložany, 19. 5. 1930]. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Jozef Škultéty, sign. 49 ACH 36, 1 s.
- Životopis Jána Podhradského / od syna Jána Podhradského*. [Strojopis]. 1985. Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Martin, fond Ján Podhradský, sign. A CXXVIII / 2 – 1, 11 s.

– **sekundárne pramene:**

- Československý hudební slovník osob a institucí : M – Ž : 2 diel. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965.
- KAŠŠYOVÁ, Terézia. *Inventár rukopisov Literárneho archívu Matice slovenskej VII : fondy 1-30*. Martin: Matica slovenská, 1978.
- MOLDA, Rastislav. Jozef Podhradský : Z Pešťbudína do Nového Sadu. In: *[ne]obyčajný život farára : edícia [ne]známe príbehy*. Banská Bystrica: Society for Human Studies, 2018, s. 76 – 99. ISBN 978-80-972913-2-7.
- SKLABINSKÁ, Milina. Aktivity cirkevných spevokolov Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Juhoslávii v medzivojnovom období zaznamenané v dobovej tlači. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine : Zborník prác 8. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad: Ústav pre Kultúru Vojvodinských Slovákov, 2012, s. 51 – 58.
- STANKOVIČOVÁ-KRIVÁKOVÁ, Mariena. Začiatky zborového spevu vojvodinských Slovákov. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine : Zborník prác 7. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad, 2011, s. 15 – 21.
- STANKOVIČOVÁ-KRIVÁKOVÁ, Mariena. K tvorbe Jána Podhradského. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine 2017 : Zborník prác 13. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad: Ústav pre Kultúru Vojvodinských Slovákov, 2017, s. 67 – 74.
- FEKETE, Samuel (Ed.). Hložany : 1756 – 1986. Báčsky Petrovec: Knihtlačiareň Kultúra, 1986, 367 s.
- FEKETE, Samuel (Ed.). Hložany : 1756 – 2006 : Zborník prác pri príležitosti 250. výročia príchodu Slovákov do Hložian. Báčsky Petrovec: Knihtlačiareň Kultúra, 2006, 552 s. ISBN 86-7103-289-2

O autorovi

Mgr. Marcel Jánošík

email: marcel.janosik@gmail.com

Slovenská národná knižnica – Literárny archív, Nám. J. C. Hronského 1, 036 01 Martin

Mgr. Marcel Jánošík pracuje od roku 2015 v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine ako archivár, kde akviruje hudobné fondy a zbierky slovenských hudobných dejateľov, odborné ich spracúva a sprístupňuje bádateľom. Je absolventom muzikológie Katedry hudobnej vedy FiF UK v Bratislave. V rámci štúdií spolupracoval na spracovaní Levočskej zbierky hudobníkov pod vedením Prof. PhDr. Marty Hůlkovej, PhD. Venuje sa hudobnému výskumu v oblasti Hudobného klasicizmu na Považí (od roku 2009). Podieľal sa na objavení zaniknutého stredovekého kostola v Jaseníci a na výskume dejín hudby od najstarších čias po súčasnosť, ktorý spracoval aj v obecnej monografii v roku 2019. Je aktívnym klaviristom (od 5-tich rokov), flautistom, zastupujúcim organistom. Šestnásť rokov spieva v Spevokole sv. Michala Archanjela v Jaseníci, ktorý získal aj niekoľko ocenení na súťažiach pod vedením Márie Jánošíkovej, DiS. art. Je textárom, skladateľom a interpretom vlastných piesní. Venuje sa ozvučeniu menších akcií. Od roku 2017 je povereným kronikárom rím. kat. farnosti Jasenica.

Marcel Jánošík

Mgr. art. Milina Sklabinská, PhD.

MIKULÁŠ SCHNEIDER-TRNAVSKÝ A JEHO PÔSOBENIE VO VEĽKOM BEČKEREKU (1907)

Abstrakt

Slovenský hudobný skladateľ a národný umelec Mikuláš Schneider-Trnavský svoje prvé zamestnanie vykonával krátku dobu vo Veľkom Bečkereku a túto skutočnosť poznáme vďaka slovenským teoretikom a historikom, najmä vďaka samotnému umelcovi, ktorý si po celý život zapisoval svoje životné zážitky a poznatky. Príspevok, ktorý verejnosti predkladáme, je však bohatší o stručné ale predsa veľmi výstižné zdroje z dobovej tlače vtedajšej torontálskej župy, ktorá zaznamenala tento úspešný pobyt mladého skladateľa vo Veľkom Bečkereku a ktorá svedčí o tom, že sa slovenskému skladateľovi podarilo oživiť kultúrny život mesta v roku 1907, keď tam pobudol. Ide o nové údaje, ktorými sme zatiaľ v našich zborníkoch a všeobecne v tlači nedisponovali a chápeme ich ako podnet venovať sa tejto téme aj do budúcnosti. Autorka na základe dostupných zdrojov rekonštruuje pobyt skladateľa na Dolnej zemi v roku 1907 a chápe ho ako dôležitý kamienok v hudobnej a kultúrno-spoločenskej mozaike Slovákov žijúcich vo Vojvodine.

Kľúčové slová: Mikuláš Schneider-Trnavský, Veľký Bečkererek, spomienky skladateľa, Beseda, Slovenský bunt, Pani Rákocziová

Апстракт

Словачки музички композитор и национални уметник Микулаш Шнајдер Трнавски је своје прво запослење кратко време вршио у Великом Бечкереку, а ову чињеницу познајемо захваљујући теоретичарима и историчарима словачке музике, посебно захваљујући самом уметнику, који је своје доживљаје и сазнања помно бележио у свој дневник. Текст који нудимо читаоцима богатији је за нова сазнања која ауторка црпи из штампе тадашње Торонталске жупаније, која је забележила успешан боравак младог композитора у Великом Бечкереку и која говори у прилог томе да је словачком композитору, током целокупног боравака, пошло за руком да допринесе развоју музичког живота града те 1907. године. У питању су нови подаци са којима се у нашим зборницима, односно у штампи генерално, нисмо сусретали и схватамо их као мотивацију да се овој теми будуће још дубље посветимо. Ауторка на основу доступних извора прави својеврсну реконструкцију боравака композитора на тзв. Доњој земљи и схвата га као битан део музичког и културно-друштвеног мозаика Словака у Војводини.

Кључне речи: Микулаш Шнајдер Трнавски, Велики Бечкерек, сећања композитора, Беседа, Словачки бунт, Госпођа Раковијева

Úvod

Na konferenciách Slovenská hudba vo Vojvodine sa už 15 rokov snažíme na hudobnú zložku pozeráť cez kontext komunity vojvodinských Slovákov. Pre nedostatok bádateľských kapacít sme, žiaľ, v ročníku konferencie, ktorá sa niesla v znamení témy *Slovenskí skladatelia pôsobiaci vo Vojvodine* (2017), príspevok o živote a diele M. Sch.-Trnavského sme vynechali, a to aj napriek tomu, že sme si plne uvedomovali fakt, že uvedený slovenský skladateľ pobudol chvíľu

aj vo vojvodinskom prostredí. O tom, že sa vo Veľkom Bečkereku v dávnom roku 1907 zoznámili dvaja skladatelia tzv. starej slovenskej skladateľskej generácie Viliam Figuš-Bystrý a Mikuláš Schneider-Trnavský, nás upovedomil docent Michal Babiak z Univerzity Komenského v Bratislave svojím textom *Z padinského organistu slávny komponista*, ktorý zverejnil v časopise *Nový život* pri príležitosti 130. výročia narodenia Viliama Figuša-Bystrého. Príspevok bol zverejnený v roku 2005 – keď sa po prvýkrát uskutočnila aj naša muzikologická konferencia na tému *Slovenská hudba vo Vojvodine*. V rámci jej 7. ročníka, ktorý sa niesol v znamení témy *Zborový spev vojvodinských Slovákov*, dirigent Juraj Ferík ml. predniesol príspevok *Viliam Figuš-Bystrý a Mikuláš Schneider-Trnavský – osobnosti slovenskej hudby a ich pôsobenie vo Vojvodine* (Ferík, 2011). Obaja autori nás podnietili hlbšie skúmať obdobie, ktoré M. Sch.-Trnavský strávil vo Veľkom Bečkereku, o čo sa snaží aj daný text¹.

Slovenský skladateľ a národný umelec² Mikuláš Schneider-Trnavský (1881 – 1958) zanechal Slovensku a celému slovenskému svetu bohatý fond umeleckých skladieb, mnohé z nich dnes patria k najkrajším klenotom zborového či sólového spevu. Hudobné myslenie M. Sch.-Trnavského takmer v celej jeho tvorbe vyvierá zo slovenskej ľudovej piesne. „*Cielom jeho tvorby nebola citácia alebo úprava piesne, ako tomu bolo u folkloristov, ale realistické pretvorenie a zmocnenie sa jej životného obsahu, povýšenie jej jednotlivých typických črt do originálneho umeleckého obrazu*“ (Hrušovský, 1964: 114). Natoľko sa vžil do podstaty ľudovej piesne, že samostatne tvoril v jej štýle. Tri slávne zbierky umeleckých piesní (*Drobné kvety* – 1907, *Slzy a úsmevy* – 1909 a *Zo srdca* – 1920) obsahujú piesne, ktoré aj samé zľudovali. Tvoril na texty popredných slovenských básnikov³, mnohých z nich poznal z čias štúdia, keď sa aktívne zapájal do stredísk slovenskej inteligencie v spolkoch Tatran a Národ vo Viedni a neskôr v spolku Detvan v Prahe, ktorého predsedom bol M. R. Štefánik⁴.

Počas štúdia na konzervatóriu v Prahe sa zoznámil aj so srbským skladateľom Petrom Konjovičom (1883 – 1970). Práve tento „panónsko-balkánsky“ študent, neskôr známy skladateľ, „*pozval svojho kolegu, aby vykonával miesto riadi-*

¹ Časť príspevku v modifikovanej podobe zaznela aj na vedeckej konferencii *Umenie a hranice*, ktorú organizovalo Kultúrne centrum Miloša Crnjanského z Nového Sadu v novembri 2019.

² Čestný titul národný umelec mu bol udelený v roku 1956. Stalo sa tak na podnet Dušana Palka, ktorý sa obrátil na skladateľa Eugena Suchoňa, aby v mene Katedry hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave predložil vláde návrh na vymenovanie. Návrh bol prijatý a umelcovi slávnostne odovzdali dekrét v Budmericiach vo veku 75 rokov.

³ V tvorbe umelej piesne sa opieral o texty popredných spisovateľov – J. Jesenského, S. H. Vajanského, P. O. Hviezdoslava, I. Kraska, A. Žarnova, I. Grebáča-Orlova, R. Dilonga a ďalších.

⁴ Po tragickej smrti M. R. Štefánika napísal M. Sch.-Trnavský zborové skladby (*Hľa vzlietol orol, Na Bradle zádumčivom...*), ktoré mu venoval.

teľa chóru srbskej pravoslávnej cirkvi vo Veľkom Bečkereku“ (Bugalová, 1991: 19). Schneiderovým priateľom bol v študentských rokoch aj jeden z najvýznamnejších maďarských skladateľov, Zoltán Kodály (1882 – 1967). „Spolu s ním v roku 1900 bol poslucháčom skladby na Kráľovskej akadémii hudby v Budapešti“ (Hrušovský, 1964: 112). Po školení na prestížnych hudobných školách v Budapešti, Viedni a v Prahe, po pobyte vo Veľkom Bečkereku a následne po koncertnom turné s Božom Umírovim po Berlíne a Paríži, kde propagoval slovenské ľudové i vlastné umelé piesne, Schneider-Trnavský sa natrvalo usadil v rodnej Trnave, kde prijal miesto regenschoriho pri chráme Sv. Mikuláša. „Schneider tu píše vyspelé chrámové diela, upravuje duchovné piesne, píše inštrumentálne a orchestrálne diela, spolupracuje takmer s každým spevokolom na Slovensku“ (Hrušovský, 1964: 113). Centrom činnosti v oblasti chrámovej hudby je vytvorenie Jednotného katolíckeho spevníka (1937), obsahujúceho úplnú zbierku slovenských duchovných piesní. Patrí k tvorcom slovenskej koncertnej piesne a tiež k zakladateľom pôvodnej slovenskej zborovej tvorby, najmä tej pre mužské zbory. Stál na pomedzí novoromantizmu a impresionizmu a vrcholné štádium tohto smerovania zavŕšil symfonickou básňou *Pribinov sľub* (1933). Jediné symfonické dielo napísal na sklonku svojho života, v rokoch 1955 – 1956 – spomienkovú Symfóniu e-mol. Je svojráznou autobiografiou, reťazou veselých a smutných spomienok na život, ktorý skladateľ plne zasvätil práci na vývoji slovenskej hudobnej kultúry⁵. Slovenskí hudobní historici zaraďujú Trnavského hudobnú senzibilitu k tej, akú nachádzame u skladateľov ako je Schubert alebo Mendelssohn, a to hlavne pre silné melodické črty, ktoré dominujú v jeho tak menších, ako aj vo veľkých dielach.

Mikuláš Schneider-Trnavský,
(súkr. archív rodiny skladateľa, Trnava – 1985)

⁵ Podrobný životopis M. Schnaidera-Trnavského uvádzame v Zborníku prác 7. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov Slovenská hudba vo Vojvodine v príspevku Juraja Feríka (str. 39 – 45).

Pobyt vo Veľkom Bečkereku

Mikuláš Schneider-Trnavský sa do našich kráľov dostal po skončení štúdia a po odsľúžení vojenčiny. Pre Trnavského to bolo prvé zamestnanie avšak spolu s prácou v pravoslávnej cirkvi sa aktívne podieľal i na spoločenskom a kultúrnom živote Veľkého Bečkereku. „V Bečkereku okrem funkcie zbornajstra v cirkvi viedol Trnavský aj srbský spevácky spolok, tzv. Besedu, ktorá bola kultúrnym a umeleckým strediskom v meste. Sám Trnavský píše: „Teraz mám s mojou Besedou moc práce. Ja ani neviem, kde mi je hlava, od poludnia až do noci próby. Tu s deťmi, tu dámy, tu mužský zbor atď.“. Okrem toho hral Trnavský aj v orchestri na koncertoch, ktoré organizovala Beseda“ (Ferík, 2011: 43). V texte Juraja Feríka nachádzame citát z Trnavského vlastných zápisov, ktoré sú azda najrelevantnejším zdrojom pokiaľ ide o pocity, ktoré ho sprevádzali vo svojom skladateľskom poslaní. V roku 2015 vydalo Hudobné múzeum Slovenského národného múzea spolu so združeniami, ktoré sa venujú zachovaniu pamiatky na trnavského skladateľa, už tretie doplnené vydanie publikácie Úsmevy a slzy – spomienky trnavského skladateľa⁶, v ktorom editorka Edita Bugalová poznamenáva, že svoje spomienky Schneider-Trnavský ukladal na papier pravdepodobne počas dlhšieho obdobia, no gro práce pochádza z 50. rokov 20. storočia. Texty, živo pripomínajúce študentské roky, vznikali v rokoch 1956 – 1957. V tejto knihe nachádzame aj kapitolu pod názvom *Vo Veľkom Bečkereku*. Skladateľ v nej popisuje svoje spomienky na odchod do nového prostredia, ktoré mu sprostredkoval kolega Petar Konjović. „Bolo to nudné a dosť dlhé putovanie z Trnavy do Bečkereku. Trnava – Viedeň: dve hodiny – susedstvo. Trnava – Bečkerek: nekonečná púť! Stála ma pol-druha dňa s prenocovaním (už ani neviem kde), hromadu peňazí a hodne dlhej chvíle! Keď som sa do Bečkereku konečne dopratal, ešte som ani nevystúpil z vlaku, už by som sa bol vrátil do Trnavy. Bol to pre mňa orient, v ktorom som sa nevedel orientovať. Iní ľudia, iní temperament, iné zvyky a spôsoby.“ V pokračovaní si skladateľ spomína na temperament s ktorým sa tu stretol. „Srbi sú ľudia veľmi dobrí, pohostinní, veselí, temperamentní, ale keď sa do týchto vlastností vleje zopár litrov dobrého vína (a tam mali veru len dobré), ťažko bolo potom mäkkému západniarovi s rozpáleným Srbom alebo Maďarom udržať tempo“ (Trnavský, 2015: 157).

M. Sch.-Trnavský prišiel do Veľkého Bečkereku v čase keď kultúrny život v meste doslova rozkvital. Rozvoj mestskej kultúry bol v začiatkoch založený na imitovaní trendov z uhorských veľkomiest, vznikali kníhkupectvá a čítárne, rozbiehali sa tlačiarne, do mesta prichádzali divadelníci so svojimi predstavami.

⁶ Prvé vydanie pod názvom *Úsmevy a slzy*, ktoré je inverziou jeho piesňovej zbierky *Slzy a úsmevy*, vyšlo v Bratislave v Slovenskom vydavateľstve krásnej literatúry v roku 1959. Druhé vydanie vyšlo pri príležitosti stého výročia narodenia skladateľa v roku 1981.

„V čase od 1860 – 1918 kultúrny život dostal krídla a rozvíjal sa vo všetkých smeroch, tak že sa v monografii o Torontálskej župe z roku 1911 uvádza až 130 mien významných literátov, publicistov, maliarov, skladateľov, vedcov a ďalších kultúrnych dejateľov, ktorí sa tu narodili alebo pôsobili začnúc polovicou 18. storočia až po publikovanie monografie“ (Krčmar : 2016, 385). V tomto období funkcie torontálskych veľkých županov zastávali: Mikloš Betlen (1902), Lajoš Delimanić (1902 – 1906), Bela Botka (1906 – 1910) a Lajoš Delimanić, druhýkrát (1910 – 1917).

O tom, že v meste bol závideniahodný kultúrny život, Trnavský píše aj vo svojich spomienkach. Podľa neho, mohol za to hlavný torontálsky župan, ktorý bol horlivý pre umenie a kultúru, založil orchester, divadelnú spoločnosť a spevokol. Jeho strategickým ťahom bol aj fakt, že do svojho úradu zamestnal vyslúžilcov vojenskej hudby ako pracovné sily v podateľni a k tomuto podnecoval a vyzýval aj všetky iné úrady, aby sa pozdvihoval kultúrny život mesta. Týmto spôsobom uviedol do života 45 členný orchester, divadelný ansámbl a 50 členný spevácky zbor. Pre Trnavského to bol veľmi dobrý príklad a písal, že tento model odporúča aj slovenským mestám na vyskúšanie.

Pre Schneidra-Trnavského boli zaujímavé tunajšie svadobné obyčaje, ktoré si všimal v Bečkerekú. Popisuje napríklad aj to, ako mladucha bola prikrytá bielou látkou, ktorú odňali až po obrade a spravidla zvedavý dav vyjadroval obdiv vzdychom: Aááááá!!! Spomína *starého svata* ako po skončení obradu a po východe z kostola, vyhadzoval mince, často aj zlaté, ktoré si potom dav rýchlo zbieral. Hostiny boli bohaté a veľké, no ako píše, niekedy mu to prekážalo a vtedy ešte viac túžil za svojim západným domovom. „*Ráďte si, prosím, predstaviť, aké som to mal pri každom pozvaní na svadbu, krst, meniny a na podobné príležitosti. Veď taká svadba vám trvala niekedy aj tri či štyri dni a meniny nápodobne! No nie je svadba ako svadba! Na prepych pri tejto cirkevno-občianskej ceremónii si potrpel aj ten najchudobnejší. Paráda musela byť! Dedinskí boháči sa viezli v nekořečných radoch ozdobených vozov: rodina, príbuzní, hostia. Pred nimi na vyberane krásnych koňoch sedeli švární junáci s pištoľami v rukách a všetko sprevádzali výstrelmi radosti a slávy. Dievčatá – v malebných krojoch ozdobené zlatými mincami a piesňami na ústach... Tak letela v radosnej nálade celá slávnostne pestrá zmes ľudí, ani živá pieseň, cez hory, cez doly – do „cirkvi““ (Trnavský : 2015, 157).*

Samotné mesto pre neho nebolo veľmi lákavé, najmä preto, že už vtedy mali v Bečkerekú zlú pitnú vodu a s tou dobrou vodou ich museli zásobovať tzv. *vodári*. Navyše, aj vzduch bol príliš znečistený, prispievala k tomu aj úzkokolajná dráha, na ktorú si Trnavský spomína, že „*vyprovokovala z korzujúceho obyvateľstva aj tie najdelikátnejšie poznámky a rôzne „vinše““* (Trnavský, 2011).

Pokiaľ ide o archív srbskej pravoslávnej cirkvi v Zreňaníne, žiaľ, napriek snahám autora výstavy Srbská pravoslávna cirkev v Zreňaníne v čase od 1746 –

1946 (*Srpska pravoslavna crkva u Zrenjaninu od 1746. do 1946.*) Slobodana Milina, odborného pracovníka v Archíve mesta Zreňanín, stopu po Mikulášovi Schneiderovi-Trnavskom tam nenachádzame⁷. Potešili však informácie, že sa predsa len nejaké stopy o pôsobení M. Sch.-Trnavského v Bečkerekú našli, a to v novinách Torontál, ktoré po maďarsky vychádzali od roku 1872 a ktoré rokom 1892 začali vychádzať vo forme denníka. Noviny vo svojich depozitároch chráni Archív mesta Zreňanín, ktorého pracovníci v 80-tych rokoch minulého storočia prekladali články z maďarského do srbského jazyka.

Meno Schneidera-Trnavského nachádzame v 11 krátkych preložených správach, ktoré autorke poskytol spomínaný archív. Prvá je zo dňa 13. februára 1907 a píše sa v nej o Velkobečkereckej filharmónii, ktorá úspešne koncertovala. V programe osobitne vynikli a zaslúžili si mimoriadnu priazeň publika: Kafka Nora, Brunet Jozef, Filkovič Božidar, Šnajder Mikloš, Kupusarevič Evgenije, Tolvet Oskar, Tot Rožika, Klajn Marta, Gal Jánoš a Fezekaš Andráš (Torontál, 36: 3). O deň neskôr, 14. februára, v novinách bola informácia o koncerte *Velkobečkereckého srbského cirkevného spevokolu*, ktorý sa uskutoční 17. februára a zaznejú v ňom diela Mokranjca, Šnajdra, Havlasa, Marinkovića, Beliota, Napravnika, Rajjića... Slovenský skladateľ bol tentokrát uvedený ako Šnajder Nikola a v programe sa hrali jeho dve skladby *Oneskorená lastovička* a *Vrabce* (Torontál, 37: 2). Torontál vo svojom vydaní 18. februára 1907 informuje o avizovanom podujatí. Píše totiž, že sa uskutočnil prvý koncert Velkobečkereckého srbského cirkevného spevokolu v danom roku, že bol mimoriadne úspešný a každý bod bol sprevádzaný búrlivým potleskom. V texte sa okrem iného píše, že najväčší potlesk získal Šnajder Nikola, dirigent spevokolu, a to svojím umeleckým prednesom na husliach. Zahral husľový a-mol koncert skladateľa Beriota⁸ a po výzve publika aj jedno Mendelssonhove dielo a niekoľko srbských ľudových piesní (Torontál, 40: 3).

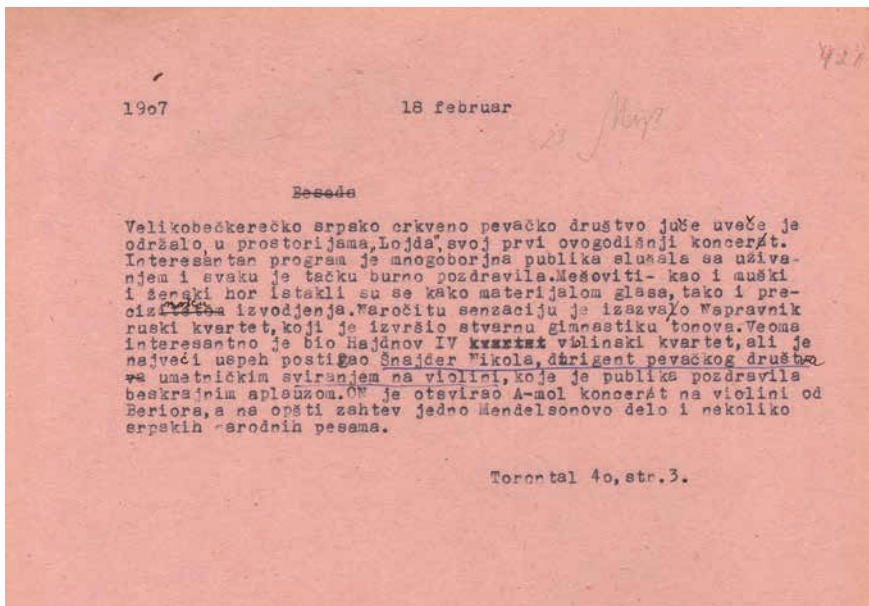
V denníku Torontál z 25. februára 1907 čítame, že sa uskutočnil úspešný hudobný večierok, ktorý usporiadala Velkobečkerecká filharmónia, presnejšie 23. februára 1907, a že v programe okrem iných hral a vynikol Schneider (Torontál, 46: 3). Veľký úspech Schneidera v prednese husľového a-moll koncertu sa spomína aj v novinách zo 7. 3. 1907, keď Filharmónia usporiadala večierok populárnych skladieb. Tieto večierky sa v meste podľa autora článku stali veľmi obľúbenými a lákali čoraz väčší počet návštevníkov (Torontál, 55: 2 – 3). Dňa 1. apríla 1907 sa uskutočnil koncert humanitárneho charakteru, mal za cieľ pomôcť

⁷ Rovnakú odpoveď dostala autorka textu aj na žiadosť o poskytnutie zdrojov z Ústavu kultúry vojvodinských Maďarov, ktorý vlastní databázu a knižnicu s veľkým počtom digitalizovaných kníh a tlače.

⁸ Charles Auguste de Bériot (1802 – 1870), belgický huslista a hudobný skladateľ, predstaviteľ hudobného romantizmu a priekopník v technike hry na husle.

chudobným a učenívým žiakom. Na tomto koncerte Šnajder Miklo predniesol spolu s Kalderburgerom, Ripkom a Štajnbachom Hajdnove kvarteto a tiež aj Jatakonove Sexteto na klavíri spolu s uvedenými hudobníkmi a tiež aj s ďalšími: Burgetom a Herom (Torontál, 63: 3).

Preklady novinových článkov jednoznačne svedčia o tom, že mladý umelec bol mimoriadne zapojený do hudobného diania v meste a že jeho vystúpenia a vystúpenia telies, ktoré viedol, mali u publika veľkú obľubu a úspechy. Vo svojom repertoári mal zaradené diela klasickej európskej hudby, avšak nevynechal ani domácich autorov a predniesol v istej miere aj vlastné skladby.

Preklad novinového článku z Torontálu č. 40 z roku 1907 (Archív mesta Zreňanín)

V Bečkereku napísal M. Sch.-Trnavský zborovú skladbu Slovenský bunt. Požiadal ho o to, listom adresovaným na Veľký Bečkerek, Vavro Šrobár (1867 – 1950)⁹, autor textu Slovenský bunt. Medziiným napísal: „... zložte nám melódiu k textu tomuto, snáď tempo di marcia, ráznu a melodickú, aby sa ujala ducha ľudu. Naše doterajšie hymny sú veľmi mákké...“ (Bugalová, 1991, notová príloha). V ja-

⁹ Ústredná postava slovenskej politiky počas prvej Československej republiky (1918 – 1938), prvý splnomocnený minister pre správu Slovenska, lekár, pedagóg, publicista, spisovateľ, národovec.

nuári 1907 hotový pochod poslal skladateľ i priateľovi Milanovi Pavlovi Slobodovi (vydavateľovi jeho prvej piesňovej zbierky) na Slovensku so slovami: „*Tu ti posielam podarenú vec. Strašne poburujúca pieseň. Nechod' s ňou na verejnosť, lebo z toho by kukal istý kriminál. Obávam sa, že som si napísal marš do žalára. Ak sa šikovne zahrá a zaspieva, musí pobunтоваť aj baranie stádo...*“ (Bugalová, 1991, notová príloha). Skladba bola prvý raz predvedená na večierku Československej jednoty v Prahe v roku 1909, ktorý usporiadali na počesť Pavla Országha Hviezdoslava. Tlačou vyšla v Zbierke slovenských mužských zborov, 2. zväzok, Bratislava 1926, ktorú vydal Miloš Ruppeltdt. Pravdepodobne zo skúseností regenschoriho srbského cirkevného spevokolu vznikla aj jeho skladba *Věřuju v jedinago Boga* z roku 1929 ako reminiscencia na časy strávené vo Veľkom Bečkereku.

Z ďalších slovenských zdrojov zisťujeme, že skladateľ „*spolupracoval s Filharmonickým spolkom, kde mu vymysleli prezývku Nikolo Sordini. Hoci bol v Bečkereku obľúbený, necítil sa tam príliš dobre. Predsa len „ďaleko, široko“ bol od svojich najbližších. Práce mal dosť. Na vydanie pripravil svoju prvú zbierku umelých piesní, ktoré pod názvom Pôvodné slovenské piesne vychádzali na Myjave v zošitových vydaniach*“ (Bugalová, 1991). O prezývke, ktorú si svojim hudobným umením a humorom vyslúžil – Nicolo Sordini, nevieme mnoho. Vieme ale to, že z iniciatívy Svetozára Hurbana Vajanského, ktorý nezniesol, že slovenský umelec koncertu-

Velký Bečkerék v roku 1907 (internet)

je po Európe pod „neslovensky znejúcim“ priezviskom, navrhol zmenu, ktorá sa celkom osvedčila. K menu a priezvisku mu pribudol prívlastok Trnavský.

Viliam Figuš-Bystrý a Mikuláš Schneider-Trnavský a ich zoznámenie na Dolnej zemi

Pôsobenie Viliama Figuša-Bystrého sa nám v rámci doterajších ročníkov konferencií Slovenská hudba vo Vojvodine podarilo v značnej miere spracovať. Nezabudli sme spomenúť ani skutočnosť, že sa v roku 1905 V. F.-Bystrému prostredníctvom A. Martiša v Padine dostávajú do rúk skladby M. Sch.-Trnavského a tieto sú pre neho podnetom k napisaniu/vylepšeniu dvoch piesní. Svedčí o tom aj text, ktorý si vpísal do denníka: „*Bavil som sa s nimi a môžem povedať, že je to znamenité dielo, je v ňom mnoho krásy. Tie piesne na mňa tak zapôsobili, že som ihneď dve z tých, čo som poslal do Prahy prekomponoval vo vyššom štýle*“ (Bázlik, rukopis).

Prvýkrát sa V. F.-Bystrý stretol s M. Sch.-Trnavským osobne 7. decembra 1906 vo Veľkom Bečkerekú. Bolo to na skúške, ktorá sa konala deň pred koncertom, na ktorom predviedli Figušovu skladbu Pani Rákocziová. Druhého dňa (8. decembra) vyhľadal Bystrý Trnavského, aby mu ukázal jednu z ďalších svojich skladieb. „*Tá hodina, čo som u neho strávil, bola jedna z najpríjemnejších hodín. Cítil som sa, že som v spoločnosti opravdivého umelca, človeka osvieteného ducha. Jeho ustavičný humor držal ma stále v dobrej nálade*“ – zapísal si Figuš do svojho denníka (Muntág, 1973: 11). O tomto stretnutí svedčí aj spomienkový text Mikuláša Schneidera-Trnavského vo svojich zápisochoch: „*Jedného dňa ma tu vo Veľkom Bečkerekú navštívil starší pán, istý Viliam Figush, učiteľ organista zo susednej dediny Padinej. Priniesol balík s notami. Boli to úpravy ľudových piesní pre spev a klavír. Požiadal ma, aby som zbierku pozrel a povedal mu svoju kritiku. Hneď pri bežnom nahliadnutí do zbierky som spoznal, že to nie je práca bežného dedinského kantora, že tu ide o omnoho viac, a že stojí predou mnou pravý hudobník. Strofické ľudové pesničky neboli s obvyklým čo najjednoduchším sprievodom. Figuš sa vyjadroval v tých sprievodoch novšou frazeológiou, i keď oni prezradzovali snahu povedať svoje – často nie práve najšťastnejším spôsobom. Hľadal seba, ako som často hľadal seba i ja. Hľadal spôsob ako sa dostať bližšie k slovenskému srdcu a získať si jeho „imprimatur““ (Trnavský, 2011: 159).*

Trnavský predviedol aj v nasledujúcom roku niektoré Figušove diela, ako o tom svedčí správa A. Martiša v Národných novinách z roku 1907. Po roku 1918 stál V. F.-Bystrý po boku M. Sch.-Trnavského a Mikuláš Moyzesa ako člen generácie, ktorá sa usilovala, ale aj zaslúžila, o zrod slovenskej národnej hudby.

„*Figuš bol samouk. Tým väčšia ale jeho zásluha, tým väčší náš obdiv, že tento na seba ponechaný ale neobyčajný slovenský talent, dedinský kantor učiteľ, cítil v sebe*

tvorivú silu k napísaniu opery. Keď sa dal do inštrumentácie svojho *Detvana*, písal pre hudobné nástroje, ktoré v živote nikdy nevidel nepočul – poznal ich iba podľa opisu v niektorej tej náuke o inštrumentácii. On sám si zvolil námet opery podľa Sládkovičovej básne, on sám dal libretu žiadanú formu pri čom mu bol po stránke literárnej „manduktorom“ Emil Boleslav Lukáč. Z padinského organistu sa stal slávny komponista prvej slovenskej opery. Opera zaznela na scéne Slovenského národného divadla 1. apríla 1928 a slovenský národ ju prijal s radostným jasotom“ (Trnavský, 2011: 159).

Záverom

Národný umelec Mikuláš Schneider-Trnavský zanechal slovenskému ľudu rad skladieb, ktoré ospevujú Slovensko, slovenský jazyk, cestu k slovenskej samostatnosti a hrdosť na slovenský pôvod. Nadchnutý umelec svoj tvorivý potenciál pretavil do trvalých pokladov, ktoré aj dnes znejú v podaní zborov, orchestrov či talentovaných individuálnych hudobníkov. Skutočnosť, že na pozvanie kolegu a neskôr známeho srbského skladateľa Petra Konjovića prišiel do Veľkého Bečkereku a že práve v tomto vojvodinskom prostredí absolvoval svoje prvé zamestnanie, je zaujímavým kamienkom v mozaike kultúrnych dejín vojvodinských Slovákov. Krátke ale mimoriadne plodné obdobie, ktoré tu skladateľ strávil, svedčí o tom, ako významne sa môže jednotlivec pričiniť o zveladenie hudobného života v meste, ale aj o tom, ako nové prostredie napomáha jednotlivcovi vyprofilovať si vlastné pocity, názory či presvedčenia. Z hudobnej klenotnice, ktorú slovenskému národu M. Sch.-Trnavský zanechal, máme čerpať aj my, vojvodinskí Slováci. Príkladom dobrej praxe sú aj piesne pre hlas a klavír, ktoré na rôznych programoch Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov predniesla operná speváčka Jaroslava Benková Vlčeková. Skladby, ktoré si obľúbila, boli napr. *Ružičky*, *Ďaleko, široko*, *Nôžka*, *Keby som bol vtáčkom*, *Vtáčik v zime*, *V našom dvore na javore*, *Túžba*¹⁰ a iné. V živej pamäti máme aj program k Slovenským národným slávnostiam autora Michala Babiaka *Ja som národ*, v ktorom J. Benková spolu so spevokolom Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Petrovci predniesla úpravu nábožnej piesne M. Sch.-Trnavského *Nezúfaj stádečko malé*. Trnavského skladby zneli aj v prednese Komorného zboru *Musica Viva* z Petrovca. Mienim, že ide o malé ale významné kroky, ktorými sme spestrili hudobný život vojvodinských Slovákov a celej kultúrnej verejnosti a ktorými sme si uctili veľkú osobnosť slovenskej hudby.

¹⁰ Bugalová, E.: *Piesňová tvorba HC 0103*. Schneider-Trnavský, Mikuláš, 1881 – 1958. Bratislava: Hudobné centrum, 2001.

Literatúra

Archív mesta Zreňanín.

BABIÁK, Michal. Z padinského organistu slávny komponista. In: *Nový Život*, roč. 57, 2005, č. 5 – 8, s. 119 – 131.

BÁŽLIK, Jaromír. *Vilima Figuš Bystrý v zrkadle svojich denníkových zápisov*. Rukopis. Slovenská národná knižnica v Martine.

BUGALOVÁ, Edita. *Hoj, vlast' moja. Mikuláš Schneider-Trnavský 1881 – 1958*. Elenprint, Bratislava, 1991, ISBN 80-900524-0-1.

FERÍK, Juraj. Viliam Figuš-Bystrý a Mikuláš Schneider-Trnavský – osobnosti slovenskej hudby a ich pôsobenie vo Vojvodine. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine 2011*. Zborník prác VII. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad: NRSNM, Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov (12. novembra 2011). Téma: Zborový spev vojvodinských Slovákov, str. 39 – 46. ISBN: 978-86-87947-09-2.

HRUŠOVSKÝ, Ivan. *Slovenská hudba*. Praha – Bratislava: Štátne hudobné vydavateľstvo – Tlačiareň Slovenského národného povstania, Martin, 1964, 460 s.

MUNTÁG, Emanuel. *Viliam Figuš-Bystrý. Život a dielo (1875 – 1937)*. Martin: Matica slovenská, 1973, 328 s. + 12 strán obrazová príloha.

SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš. *Úsmevy a slzy. Spomienky trnavského skladateľa, tretie doplnené vydanie*. Trnava – Bratislava: Spoločnosť Mikuláša Schneidera-Trnavského a Slovenské národné múzeum – Hudobné múzeum, 2015, s. 292. ISBN 978-80-972146-0-9.

O autorke

Mgr. art. Milina Sklabinská, PhD.

email: milina.sklabinski@uszz.gov.sk

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Palisády 29/A, 817 80 Bratislava 15

Mgr. art. Milina Sklabinská, PhD. absolvovala vysokoškolské vzdelanie na Vysokej škole múzických umení v Bratislave v odbore Teória hudby (v roku 2002), následne absolvovala interdisciplinárne štúdium na Akadémii umenia v Belehrade v oblasti Kultúrnych politik a manažmentu kultúry (2009) a potom aj doktorandské štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave na Katedre estetiky (2017). Bola prvou riaditeľkou Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov (2008 – 2015) a v súčasnosti je poverená oblasťou kultúry Strategicko-politického oddelenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V roku 2005 iniciovala a realizovala prvú konferenciu muzikológov a hudobných odborníkov Slovenská hudba vo Vojvodine za podpory Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny a má za sebou úspešnú realizáciu 15. ročníkov konferencie a editovaných zborníkov. Je autorkou početných článkov z oblasti hudby, resp. kultúry vojvodinských Slovákov v slovenskom a srbskom jazyku, príležitostne komponuje piesne pre slovenské festivaly vo Vojvodine.

Milina Sklabinská

Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD., Mgr. Anna Medveďová

TRADIČNÁ HUDBNÁ KULTÚRA SLOVÁKOV V PIVNICI A JEJ PODOBY V SÚČASNOSTI (SONDA DO 1. FÁZY TERÉNNEHO VÝSKUMU)

Abstrakt

Systematický zber a vedecký výskum folklórnych prejavov vojvodinských Slovákov bol dlhodo- bo na okraji záujmu odborníkov z oblasti etnomuzikológie, etnochoreológie, hudobnej a tanečnej folkloristiky. Aj preto v roku 2018 občianske združenie Cultura Ethnica pod odbornou kuratelou et- nomuzikologičky Alžbety Lukáčovej naštartovalo viacročný projekt dokumentácie tradičnej hudob- nej kultúry v lokalite Pivnica vo Vojvodine. Odborný tím v 1. fáze výskumu (2018 – 2019) zdokumen- toval v podobe viacstopového audio a video záznamu spevné, hudobné a tanečné prejavy vyše 40 Pivničanov. Záujem sa sústredil predovšetkým na aktívny i latentný piesňový repertoár spevákov (nahralo sa vyše 300 piesní), no zaznamenané boli aj hudobné prejavy (kapela Moldur) a tance v podaní účinkujúcich vo viacgeneračnom vekovom zložení. Súčasťou dokumentácie bolo aj spo- mienkové rozprávanie každého respondenta. Už prvé výskumné výjazdy priniesli bohatý pramenný materiál. Preto sa plánuje v tomto projekte pokračovať až do roku 2022.

Kľúčové slová: tradičná hudba, hudobné zoskupenia, ľudová pieseň, folklór, folklorizmus, ta- nečná hudba, vokálna interpretácia

Апстракт

Систематско прикупљање примера музичке и плесне народне традиције у сврху научног истраживања фолклора војвођанских Словака већ дуго је на рубу интересовања стручњака из области етномузикологије и етнохореологије. Из тог разлога је 2018. године Удружење грађана „Cultura Ethnica“, под стручним руководством докторке етномузикологије Алжбете Лукачове, покренуло вишегодишњи пројекат документовања традиционалне музичке културе на локалитету Пивница у Војводини. Стручни тим у првој фази истраживања (2018–2019) документовао је материјал у виду аудио и видео записа вокалног, инструменталног и плесног материјала четрдесетак извођача из Пивница. Интересовање истраживача било је углавном усмерено на музички репертоар присутан у савременом животу укључујући и песме из ранијих времена (снимљено је више од 300 песама). Осим наведеног, забележене су музичке нумере Оркестра „Молдур“ и плесови у извођењу припадника више генерација. Документација садржи животне приче испитаника. Прва фаза истраживања је већ донела богат изворни материјал, стога се планира наставак реализације пројекта до 2022. године.

Кључне речи: традиционална музика, музички ансамбли, народна песма, фолклор, фолклоризам, плесна музика, вокална интерпретација

Záujem o prejavu tradičnej ľudovej kultúry na území Slovenska na prelome milénia nadobudol nový rozmer – intenzívnejšie sa o ne začala zaujímať ko- munita novej vlny folklórneho hnutia, ktorá sa začala formovať v polovici 90. rokov 20. storočia a hlásala návrat k neštylizovaným podobám folklórnych prejavov. Vyhľadávala archívne materiály dokumentujúce umelecky nespra-

cované tance, spevy a ansámblovú hru. Vzhľadom na akútny nedostatok zvukových a obrazových záznamov s týmto obsahom, resp. ich neprístupnosť členom folklórneho hnutia, sformovala sa pomerne široká báza nadšencov pre terénnu dokumentáciu. „Rozbehli sa“ po slovenských obciach a hľadali ľudí, ktorých dnes zjednodušene voláme nositelia tradícií. Jednoducho svedkov „starého sveta“. Ich aktivity v tomto smere prebiehajú dodnes a sú viac alebo menej napojené na verejné vzdelávacie a vedecké inštitúcie. Vznikajú tak archívy s pramenným materiálom dokumentujúcim najmä hudobné prejavy zaznamenané v teréne, keďže sa najmä spev v prirodzenom prostredí udržal v živej podobe omnoho dlhšie, ako napríklad ľudový tanec. To je aj dominantnou aktivitou občianskeho združenia *Cultura Ethnica*, ktoré vzniklo v roku 2011 a formálne, ekonomicky a organizačne zastrešilo terénne výskumy kontinuálne prebiehajúce od roku 2000. Dlhodobo s ním spolupracuje najmä etnomuzikologička Alžbeta Lukáčová, ktorá prostredníctvom neho spolu s ďalšími odbornými a technickými spolupracovníkmi realizovala viac ako 20 rozsiahlych terénnych výskumov.

V rokoch 2018 a 2019 sa v rámci koncepcie získavania pramenného materiálu vhodného na porovnávacie štúdium upriamil jej záujem na výskum hudobnej a čiastočne aj tanečnej kultúry Slovákov a ich potomkov žijúcich v zahraničí, teda v etnicky, kultúrne a konfesijné zmiešanom prostredí. Po prvotných informatívnych sondách a prieskume terénu v spolupráci s etnologičkou Annou Medvedovou sa odborný tím vedený Alžbetou Lukáčovou začal orientovať na dokumentáciu hudobných tradícií obce Pivnica v regióne Bážka vo Vojvodine, a to z viacerých dôvodov:

- ide o obec, kde k hlavným zdrojom obživy patrí roľníctvo a chov hospodárskych zvierat, čo súvisí i s pretrvávaním niektorých foriem tradičnej kultúry v obci;
- existencia miestneho folklórneho súboru (súboru piesní a tancov) V pivnickom poli (1965), ktorý od roku 1970 pôsobí v rámci Slovenského kultúrno-umeleckého spolku Pivnica;
- existencia festivalu *Stretnutie v pivnickom poli* (od roku 1966);
- hlboká tradícia ochotníckeho divadla v obci (od roku 1909);
- existencia tradície ansámblovej hry v obci, či už v rámci prirodzených herných príležitostí, alebo folklorizmu;
- konfesijné zmiešané prostredie Pivnice čiastočne vplývajúce i na praktizovanie tradičných zvykov rodinného a kalendárneho cyklu;
- živý kultúrny život obce;
- prítomnosť výrazných osobností miestnej kultúry, ktorí sú jej organizátormi i uchovateľmi.

Jedným z najdôležitejších dôvodov realizácie cyklu terénnych výskumov v Pivnici (plánovaný na obdobie 2018 – 2022) bola však najmä existencia obrovského dlhu, ktorý existuje vo vzťahu k dokumentovaniu odbornej a vedeckej reflexie ľudovej kultúry vojvodinských Slovákov. Napriek tomu, že životnosť prejavov ľudovej kultúry je v skúmanej obci iná (lepšia) v porovnaní s väčšinou obcí Slovenska, i tu „hodina dvanásť“ už dávno bola a už prvé návštevy Pivnice doložili predpoklad, že pôjde o tzv. záchranný výskum s cieľom zachytiť jej tradičnú hudobnú kultúru v čo najširších kontextoch a čo najkomplexnejšie. Tak, aby pramenný materiál mohol slúžiť vedeckým účelom, folklórnemu hnutiu, no najmä obyvateľom Pivnice.

Vo Vojvodine, podobne ako na Slovensku, pozorujeme definitívny zánik tradičných foriem hudobných a tanečných prejavov, i tu sa viažu už len na málo osobností, ktoré nie úplne priliehavo nazývame nositelia tradícií. Z hľadiska získavania poznatkov o tradičnej ľudovej kultúre je priaznivé, že v prostredí Pivnice sa zachovala tradícia práce rodín na vlastnom hospodárstve. Na rozdiel od Slovenska tu mladí ľudia veľmi často v povojnovom období neodchádzali do škôl, ale ostávali pracovať na rodinných majetkoch a boli pripútaní k pôde. Neexistencia kolektizácie, tak ako ju poznáme na Slovensku, vlastne spôsobila, že pretrvávaním pôvodných foriem obživy sa niektoré prvky ľudovej kultúry v Pivnici zachovali hlboko do 2. polovice 20. storočia. Aj z toho dôvodu boli do výskumu zahrnutí respondenti, ktorí boli mladí v 50., 60., ale aj v 70. rokoch. Všetci poznali ľudové piesne v ich živých kontextoch z autopsie. Do výskumu boli zároveň zahrnutí všetci muzikanti žijúci v Pivnici, ktorí hrávali na miestnych svadbách, zábavách, ale aj pri ďalších príležitostiach v obci a širokom okolí.

Významným fenoménom, ktorý do určitej miery uchováva piesňové a tanečné tradície, ako aj národné vedomie Pivničanov, je folklorizmus. Ten sa v tejto obci rozvíja predovšetkým od 60. rokov 20. storočia. Pôsobenie v miestnom SKUS-e alebo účasť na festivale *Stretnutie v pivnickom poli* je medzi obyvateľmi obce cenená záležitosť a účasť v speváckej súťaži na festivale sa v rodinách traduje ako potvrdenie speváckej kvality a úspechu jej členov. V minulosti miestny súbor s pomocou choreografov zo Slovenska predvádzal i tance zo svojej pravlasti (z viacerých regiónov Slovenska), no dnes sa sústreďuje predovšetkým na vlastné folklórne tradície. Je výhodou, že na jeho čele stojí mladý Pivničan Janko Merník, ktorý je vynikajúcim znalcom kultúry a pre potreby svojej choreografickej tvorby sa venoval výskumu piesňovej a tanečnej tradície u najstarších obyvateľov dediny.

Vzhľadom na nesystematický a čiastkový výskum v minulosti možno hovoriť o prebiehajúcich odborných aktivitách ako o záchranných. Výskumný tím Culture Ethnicity dôraz kládol v súlade s projektom predovšetkým na tradičnú

hudobnú kultúru obce. Popri tom sa zaznamenalo aj niekoľko tanečných prejavov a bohaté rozprávanie o kontextoch ľudovej kultúry v podaní respondentov. Cieľom bolo čo najdetailnejšie zdokumentovať ešte existujúci piesňový repertoár, inštrumentálne prejavy, ako aj relikty tanečných prejavov. Piesňový repertoár bol zaznamenávaný v celku, bez selekcie zo strany odborníkov. Snažili sme sa zdokumentovať piesne, ktoré tvoria aktívny i latentný repertoár Pivničianov tak, ako ho majú uložený vo svojej pamäti od detských rokov.

Už od prvých výskumných ciest bolo jasné, že je pramenného materiálu, ako aj informácií a piesní v živej pamäti respondentov v obci na zaznamenanie a dokumentáciu pomerne veľa a že sú miestni informátori ochotní spolupracovať aj opakovane. Preto sme sa počas ďalších výjazdov sústredili na vybrané spevácke a hudobné osobnosti obce, ktorých repertoár a spomienkové rozprávanie bolo nahrávané už pri predchádzajúcich výjazdoch v roku 2018 a na začiatku roka 2019. Vzhľadom na to, že vokálna tradícia je v obci stále živá, snažili sme sa podchytiť informátorov aj v reprezentatívnom vekovom spektre a zahrnuli sme do výskumu aj mladých aktívnych ľudí, ktorí v súčasnosti rozvíjajú kultúrny život obce. Popri samotnom audio- a videonahrávaní sa realizovala aj fotografická dokumentácia a prebiehalo aj získavanie ďalšieho pramenného materiálu v podobe skenovania archívnych fotografií a rukopisov.

K stavu bádania folklórnych prejavov Pivnice

Pivnícke folklórne prejavy sa v rámci všeobecného záujmu o kultúru vojvodinských Slovákov dostali do viacerých súborných piesňových zbierok či monografických prác. Spomeňme napríklad prvé fundované opisy tancov Slovákov z Vojvodiny, ktoré pochádzajú od sestier Jankovičových a boli vydané v roku 1946 v Belehrade. Išlo o tance z Vojlovice a sú súčasťou zbierky *Narodne igre* (Ľudové tance). Už od 19. storočia sa však piesne (resp. texty piesní) vyskytovali vo významných slovenských piesňových zberoch, akými boli Kollárove *Národné spievanky*, *Slovenské spevy* atď. (pozri Sklabinská, 2019). Významný projekt predstavovala pomerne rozsiahla aktivita tímu expertov z Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied (ÚHV SAV) v 60. rokoch 20. storočia orientovaná na výskumy hudobného a tanečného folklóru na Dolnej zemi. Z roku 1967 existuje v archíve ÚHV SAV súbor nahrávok z Pivnice, ktoré realizoval Ladislav Leng (99 piesní). Pivnícke tance sú zachytené aj na filmovom zázname z roku 1973, ktorý realizovali Stanislav Důžek s Ladislavom Lengom, odborne ho viedol Stanislav Důžek. Niekedy v tom období bola získaná pre archív Ústavu hudobnej vedy SAV tzv. *Rumanova zbierka*, ktorú vytvoril pivnícky primáš Juraj Ruman na konci 20. rokov minulého storočia v podobe rukopisu ako svoj repertoárový spevník. Zber v celkovom rozsahu 510 piesní v polovici 50. rokov 20. storočia

doplnil o viac ako 100 piesní repatriant z Pivnice Pavel Žihlavský, ale naspieval ich (a boli zvukovo zdokumentované) na Slovensku. Tento zber ostal dodnes nespracovaný a verejnosti nesprístupnený. Rovnako nesprístupnený (a dnes stratený piesňový zber) predstavuje rukopis významného slovenského muzikológa Jozefa Kresánka z roku 1946, v ktorom by sa malo nachádzať niekoľko desiatok piesní z Pivnice. Smerom do súčasnosti sa pivnické piesne stali súčasťou viacerých zberov – za všetky spomeňme aspoň dlhoročnú aktivitu Juraja Feríka st.

Poslednú a zrejme doteraz najrozsiahlejšiu publikovanú prácu o pivnických piesňach predstavuje kapitola monografie Pivnica z roku 2010, ktorú spolu so zápismi 132 ľudových piesní napísal etnomuzikológ Peter Michalovič (Michalovič, 2010: 230 – 233, 248 – 301).

Prameňmi pivnického folklóru sú i záznamy, ktoré sa realizovali a realizujú na folklórnych festivaloch. Týka sa to podujatí organizovaných vo Vojvodine i na Slovensku, a to predovšetkým v tematických krajanských programoch. Dodnes pretrváva každoročná spolupráca dolnozemsých folklórnych kolektívov s Folklórnymi slávnosťami pod Poľanou v Detve, kde sa každoročne zúčastňuje aj reprezentatívny súbor, resp. súbory zo Srbska. Dlhoročná obrazová dokumentácia z týchto podujatí dnes tiež plní dôležitú úlohu informačného zdroja, keďže mnohí zaznamenaní na videu už nie sú medzi nami. Či však tieto prejavy môžeme považovať za hodnovernú dokumentáciu tradičného ľudového tanca, dnes stále nie je odborne zdôvodnené, keďže scénické prejavy sa v obci natoľko vžili do vedomia tanečníkov, že ich formy sa považujú za „pravý“ ľudový tanec a sú v podstate ustálenými formami. Toto konštatuje aj etnochoreológ Stanislav Dúžek, ktorý uvádza vo svojom príspevku z konferencie v Novom Sade v roku 2006: „... *repertoáre a spôsoby prezentácie spevov, hudby a hlavne tance vo folklórnych kolektívoch sú v rôznej miere a nerovnomerne poznačené scénickými zámermi nacvičovateľov a upravovateľov*“ (Dúžek, 2006: 8 – 9).

Napriek snahe o piesňové zbery miestnych nadšencov, pracovníkov rozhlasu, učiteľov a ďalších môžeme skonštatovať, že absencia systematických odborných výskumov hudobnej tradičnej kultúry Slovákov vo Vojvodine je výrazná. Aj preto veríme, že výsledky výskumu orientovaného na dokumentáciu povojnovej hudobnej kultúry vojvodinských Slovákov budú zaujímavé pre odborné i vedecké pracoviská, pedagogickú prax i pre záujemcov o tieto témy z radov verejnosti. Dokumentačný projekt občianskeho združenia Cultura Ethnica v Pivnici momentálne vstúpil do svojho tretieho roka a od začiatku je podporovaný Fondom na podporu umenia. Ide o doteraz najhlbkovejší a najsystematickejší profesionálny záujem o folklórne tradície v Pivnici.

Anna Kubinec a Alžbeta Lukáčová pri nahrávaní (november 2018, foto A. Medvedová)

Priebeh dokumentácie a jej metodika

Samotnej dokumentácii predchádzali tzv. výberové cesty, počas ktorých boli vytypovaní vhodní respondenti pre nahrávanie a zabezpečovalo sa materiálno-technické a organizačné zázemie potrebné pre samotné výskumné výjazdy. Na dokumentáciu v obci boli využívané viaceré prostredia – pri prvej výskumnej ceste to bol najmä priestor miestneho kultúrneho domu, kde boli nahrávaní individuálni respondenti, spev v podaní mužskej speváckej skupiny SKUS Pivnica, hudobné zoskupenie MOLDUR, ako i tanečné prejavy členov miestneho SKUS-u a nositeľky tradícií. Dokumentácia orálnej histórie a piesňového repertoáru sa uskutočňovala prostredníctvom rozhovorov, ktoré so všetkými respondentmi viedla Alžbeta Lukáčová. Otázky boli pripravované pre každého respondenta individuálne, pričom dôraz sa kládol na konkrétne životné okolnosti respondentov, ich záľuby, preferencie a pod. Všetci respondenti boli vopred inštruovaní, o čo bude mať výskumný tím záujem, a viacerí prišli pripravení tak, že mali spísané incipity piesní, ktoré majú v repertoári. Všetci respondenti zároveň poskytli svoje súkromné rodinné fotografie, ktoré boli v rámci získavania pramenného materiálu na mieste skenované vo vysokej kvalite. Výnimočných spevákov a speváčky sme dokumentovali opakovane pri prvom i druhom nahrávacom výjazde.

Viacstopový zvukový záznam realizoval Oskar Lehotský. V prípade ansámblových hudobných zoskupení je výhodou takéhoto záznamu fakt, že každému hudobnému nástroju a speváckemu hlasu prislúcha jedna stopa. Pri dodatočnom etnomuzikologickom spracovávaní výskumu a transkripcii hry je možnosť prepisovať jednotlivé hudobné a spevácke výkony izolovane, zvukovo ich upravovať, prípadne mixovať výsledný zvuk kapely podľa potreby.

Oskar Lehotský pri dokumentácii (november 2018, foto A. Lukáčová)

Obrazový záznam na jednu kameru realizovala Michaela Redlingerová. Táto skúsená kameramanka zaznamenávala individuálnych respondentov v tzv. celkoch, výkony hudobníkov a tanečníkov kombináciou celkov a detailov. Jednotlivé filmové zosrihy boli ozvučené zvukom zaznamenaným na viacstopový záznam. Popri audio- a videodokumentácii prebehla aj fotografická dokumentácia.

Samostatnou líniou výskumu bola snaha nadobudnúť čo najširší diapazón pramenného materiálu. Z tohto dôvodu boli skenované už spomínané historické fotografie, rukopisné zápisy a pod. V prípade respondentky p. Babiakovej z Báčskej Palanky sa skenovali dokonca rozsiahle kroniky obsahujúce repertoár jej zosnulého manžela – muzikanta. Získaný pramenný materiál sme doplnili o videokazety z pivnickej svadby ako autentický hudobno-tanečný prameň zo začiatku milénia, ktorý bol zdigitalizovaný. Rovnako boli digitalizované MG pásy

Anna Medveďová a Michaela Redlingerová pri dokumentácii (november 2018, foto A. Lukáčová)

nahrané v období od 70. rokov, ktoré sa nachádzali v majetku SKUS-u a dokumentujú hudobné a spevácke výkony jednotlivých festivalových ročníkov podujatia *Stretnutie v pivnickom poli* a ďalšie podujatia. Tieto nahrávky po digitalizovaní vytvorili objem 14 hodín a 58 minút hudby.

Sonda do hudobnej kultúry obce

Hudobná kultúra patrí k najtrvácnejším zložkám tradičnej ľudovej kultúry a platí to aj pre obec Pivnica. Práve ľudový spev je totiž veľmi ľahko praktizovateľným prejavom, ktorý sa dá uplatňovať kdekoľvek bez viazanosti na príležitosť, hudobné schopnosti, prítomnosť hudobného sprievodu a pod. Pri výbere respondentov v prípravnej fáze výskumu bol nápomocný súčasný vedúci tanečných súborov pracujúcich pod SKUS Pivnica Janko Merník, a pod kuratelou Valentína Michala Grňu, predsedu spolku a vedúceho hudobnej zložky, sa na výskume zúčastnili bývalí i súčasní členovia SKUS Pivnica, miestni muzikanti a občania, ktorí vo folklórnom hnutí nikdy nepôsobili.

Obyvatelia, ktorí sa podrobili výskumu, mali v živej pamäti pomerne veľa piesní – viaceré z nich (najmä tie, ktoré boli zaužívané na svadbe) sa v ich repertoároch, pochopiteľne, opakovali. Celkovo sa v 1. fáze výskumu podarilo zaznamenať vyše 300 piesní preukázateľne spievaných v Pivnici. Všetci respondenti

boli zaznamenávaní na kameru, no vyhotovoval sa i samostatný audiozáznam (v prípade kapely realizovaný na viac zvukových stôp). Na výskume sa zúčastnilo viac ako 40 individuálnych respondentov, jedna kapela, spevácka skupina a tri tanečné páry – poskytli jednak spomienkové rozprávania, jednak spevácke, hudobné a tanečné výkony.

Mužská spevácka skupina V pivnickom poli, SKUS Pivnica (november 2018, foto A. Lukáčová)

Niekoľkí speváci boli počas jednotlivých výjazdov vďaka svojmu mimoriadnemu repertoáru alebo vokálnemu prejavu dokumentovaní viacnásobne. Zo staršej generácie sme takto zaznamenali spev bývalého hudobníka (saxofón) a speváka Michala Vlčeka (*1944), ktorý naspieval najväčšie množstvo piesní. Najstaršou informátorkou bola opakovane Zuzana Činčuráková (*1925), ktorá poskytla bohaté spomienkové rozprávanie. Medzi kľúčových informátorov patril hudobník (husle) Valentín Michal Grňa (*1962), ktorý sa ako učiteľ, osvetový a organizačný kultúrny pracovník dlhodobo zaoberal tradičnou kultúrou v Pivnici. Poskytol cenné informácie o tradícii inštrumentálnych zoskupení v obci, o ich nástrojových premenách, o významných hudobníkoch, ktorí v obci hrávali a o repertoári, ktorý sa na svadbách a zábavách hrával od povojnového obdobia až do súčasnosti. Ťažisko dokumentácie Valentína Michala Grňu spočívalo v riadenom rozhovore, ktorý respondent dopĺňal spevom vybraných

piesní. Veľké množstvo pramenného materiálu v podobe rukopisov, rozprávania i spevu poskytla Anna Babiaková (*1950) z Báčskej Palanky, rodáčka z Pivnice. Pani Babiaková je dlhoročnou zberateľkou ľudových piesní a tancov, ktoré si precízne zapisuje. Poskytla i obsažné záznamy svojho zosnulého manžela, ktorý pôsobil ako ľudový hudobník. Mladšiu generáciu spevákov a hudobníkov zastupoval Vladimír Valentík-Gonzo (*1980), ktorý je v súčasnosti aktívnym hráčom na akordeóne a spevákom. Spolu z Jozefom Papom (*1986) poskytli informácie o súčasnom stave spevnosti pri spoločenských príležitostiach, predstavili svoj repertoár a jeho zdroje.

Z hľadiska vokálneho štýlu speváci zvyčajne nedisponovali špecifickým interpretačným štýlom, ani nevyužívali možnosti ozdobného spevu. Práve naopak, viaceré speváčky a speváci mali pomerne neistý prejav, čo komentovali tak, že veľmi dávno nespievali. Z hľadiska hudobno-štruktúrálnej povahy piesní sú v repertoári Pivničanov jednoznačne najviac zastúpené čardáše. Ide o novšiu vrstvu harmonických piesní tvoriacich dominantný tanečný i hudobný diapaazón, v rámci ktorého nachádzame piesne staršieho i novouhorského typu. Vo všeobecnosti sa dá konštatovať, že v bežnom repertoári sú málopočetne zastúpené pomalé piesne ako balady, voľné dievocké a mládenecké piesne, obradové piesne viažuce sa napríklad na rituálne časti svadby. Tento repertoár bol pri opakovaných návštevách špeciálne „dohľadávaný“ u niektorých spevákov, ktorí boli jeho nositeľmi, no potrebovali sa na túto požiadavku vopred špeciálne pripraviť. Zánik väčšiny prirodzených spevných príležitostí a prítomnosť zábav a svadiieb v spoločenskom živote spôsobili aj zmenu štruktúry repertoáru respondentov. Okrem prevahy tanečného repertoáru pozorujeme tu aj silný vplyv novodobej vlny sentimentálnej piesne ako celouhorského fenoménu či silný vplyv tanečnej šlágrovej tvorby v podobe valčíkov či poliek. Je zaujímavé, že na proporčné zastúpenie starších čardášov a novších valčíkov nemá žiadny vplyv vek respondentov a respondentiek ani ich pôsobenie vo folklórnom hnutí. Zrejme ide o prejav individuálnych vkusových preferencií, keď u ženy narodenej v 30. rokoch nachádzame väčšinu piesní repertoáru, ktorý na Slovensku bežne voláme „dychovkársky“, a u ženy narodenej v 50. rokoch zase repertoár, ktorý viac konvenuje staršej speváckej tradícii.

Samostatnou problematikou sú vokálne a hudobné prejavy ovplyvnené folklorizmom a uvedomelým prístupom k verejnej prezentácii hudobnofolklórnych tradícií. Tu nachádzame prieniky s národnoidentifikačnou a osvetovou pôsobnosťou speváckych zborov už od 19. storočia, formálne vyškolenie vedúcich osobností folklorizmu v Pivnici v oblasti klasickej hudby, no nie v oblasti tradičnej hudby či hudobnej folkloristiky. Práve dlhoročný vplyv vzdelancov na prirodzené prejavy miestnych obyvateľov a výchova detí a mládeže podľa tých-

to vzorov viedla k strate štýlových charakteristík jednotlivých prejavov hudobného (i tanečného) folklóru. Príkladom je prejav mužskej speváckej skupiny *V pivnickom poli* – SKUS Pivnica, ktorej interpretácia pripomínala spevácky zbor s jasne rozdelenými hlasovými odbormi a partmi, ktoré speváci spievajú. Viachlas a spôsob frázovania vykazovali znaky aranžérskej a dirigentskej práce, čo prinieslo výsledok, ktorý sa nepodobal spevu v prirodzených situáciách korešpondujúcich s dlhodobou staršou tradíciou. Už samotné využívanie viachlasných sadziab hovorí o silnom odklone od staršej interpretačnej formy, ktorá bola pôvodne jednohlasná. Hudobným sprievodom kapely bolo hudobnícke dueto husle – akordeón, pričom najmä akordeonista ako mimoriadne vyspelý muzikant vnášal do svojej hry štýlovo a žánrovo neukotvené harmonické postupy a virtuózne interpretačné prvky. Mohli by sme teda hovoriť o prirodzenom pokračovaní tradície inštrumentálnej hry bez uvedomelého pestovania charakteristických prvkov pre danú lokalitu alebo región.

Valentín Michal Grňa, Ondrej Maglovský a mužská spevácka skupina *V pivnickom poli*, SKUS Pivnica (november 2018, foto A. Lukáčová)

Podobné znaky nachádzame aj v prejave kapely MOLDUR, ktorá bola okrem kontrabasistu zložená z fortieľnych muzikantov, ktorí počas svojho hudobného pôsobenia nepochybne odohrali mnohé zábavy a svadby. Toto zoskupenie sa

muzikantsky realizovalo cca od konca 60. rokov 20. storočia. Išlo o muzikantov v akustickej zostave, ktorí však počas života pôsobili v rôznych hudobných zoskupeniach. Všetci sa však hlásili k hudobnému odkazu kapiel rodín Rumanovcov a Durgalovcov. Táto kapela dnes spolu nehraje, preto bol náš výskum pokusom o rekonštrukciu repertoáru a spôsobu jeho hry.

Kapela Moldur – zloženie: Valentín Michal Grňa – husle, Jozef Pap – akordeón, Štefan Chrček – akordeón, Štefan Blatnický – gitara a Štefan Polák – kontrabas (november 2018, foto A. Medvedová)

Z rozhovorov je zrejmé, že v obci sa pestovala aj bohatá staršia hudobná tradícia. Pri bežných spevných príležitostiach, akými boli priadky, prechádzky po dedine, hranie a spev počas voľných chvíľ vonku, hudobný sprievod zvyčajne tvorila gombíková harmonika, neskôr akordeón. V dávnejšej minulosti (máme na mysli doložené medzivojnové obdobie) v dedine hrávala cimbalová muzika v zložení, aké bývalo bežné aj na Slovensku. Získaná historická fotografia dokumentuje kapelu Rumanovcov v zložení: prím, 2. husle, dve – zrejme violové – kontry, bezpedálový cimbal, violončelo a kontrabas. Zvláštnosťou v obsadení je práve violončelo v rukách nedospelého chlapca. Prítomnosť violončela však môže asociovať tradíciu kapiel maďarského, resp. uhorského typu, etablovaných vo vinárenských a reštauračných zariadeniach v mestách a malomestách bývalého Uhorska.

Hudobníci Rumanovci z Pivnice, 1924 (archív M. Rumana)

V povojnovom období do kapiel pribúdali pod srbským vplyvom strunové nástroje zvané tambury (alebo tamburice), na ktorých v Pivnici hrávali miestni rómski hudobníci. Sám primáš kapely Valentín Michal Grňa rovnako ako potomkovia kapiel Durgalovcov a Rumanovcov tvrdili, že najstaršie kapely v dedine boli sláčikové a cimbalové. V žiadnom prípade neobsahovali brnkacie nástroje (teda gitary, tamburice), ako je to dnes.

V 50. rokoch Vojvodinu zachvátila – podobne ako na Slovensku – vlna módnej tanečnej hudby, ktorá si vynútila aj zmeny v nástrojovom obsadení kapiel. Pribúdali dychové nástroje ako saxofóny či trúbky, postupne sa pridávali aj bicie sady a neskôr aj prvé elektrifikované hammondy a pod. Viacerí muzikanti však boli schopní hrať na tradičných akustických nástrojoch, ktoré pri vhodných príležitostiach menili za nástroje potrebné pre šlágrový repertoár. K tejto vrstve tanečného repertoáru existuje rozsiahla spisba v podobe rukopisných aj tlačенých notových záznamov.

V rámci výskumu sa podarilo zaznamenať aj niektoré tance, ktoré sú súčasťou živého tanečného repertoáru miestnych obyvateľov. Sú to *čardáš*, *ilocký čardáš* (alebo *čardáš na jednu nohu*), *zmáčanka*, *podvoje a todora*. Natočili sme aj v prirodzenom prostredí praktizované tance, ktoré sa uplatňujú hlavne na zábavách a svadbách. Išlo o *step*, *rock'n'roll* a *valčík*. Všetky vymenované tance dnes pova-

Kata Málach a Janko Merník z Pivnice (november 2018, foto A. Lukáčová)

žujeme za tradičné, aj keď nie sú vo všetkých prípadoch ľudového pôvodu. Podstatné pre nás je, že sa vyskytovali a vyskytujú v Pivnici. S opisom a analýzou tancov nám odborne pomohla etnochoreologička Barbora Morongová.

Terénny výskum odborníkov zastrešených občianskym združením Cultura Ethnica v rokoch 2018 a 2019 priniesol mimoriadne bohatý pramenný materiál. V mnohých ohľadoch sa podarilo zaznamenať a zdokumentovať vzácne a originálne folklórne prejavy, ktorých korene, geografické rozšírenie a životnosť je potrebné skúmať v budúcnosti. Tieto záznamy môžu byť veľmi dobrým východiskom a podkladom na vytvorenie piesňovej zbierky, tanečnej či etnografickej monografie. Ako skvelý vedľajší dôsledok odborného záujmu „zvonku“ vnímame skutočnosť, že sa naštartoval nebývalý záujem o vlastné tradície i u samotných Pivničianov. Tí na výskume veľmi ochotne participovali a sami postupne prichádzali s tipmi kde, koho a čo dokumentovať. Získali dôležitý pocit, že pátrať po svojej kultúrnej minulosti má zmysel. Sme veľmi rady, že terénny výskum, dokumentácia hudby a tanca i digitalizácia rôzneho archívneho materiálu, ktorý sa zatiaľ podarilo zozbierať, už teraz prispieva k zachovaniu hodnôt tradičnej ľudovej kultúry tejto jedinečnej a odborníkmi neprávnym obídenej obce. Práve preto vo výskumno-dokumentačnej činnosti plánujeme v budúcnosti pokračovať.

Literatúra:

- BOTÍK, Ján. *Slováci vo Vojvodine: Premeny svojbytnosti enklávneho spoločenstva*. Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2016, s. 272. ISBN 978-86-87947-34-4.
- DÚŽEK, Stanislav. Poznámky k dokumentácii ľudových tancov Slovákov vo Vojvodine. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. Zborník prác 2. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad: Národnostná rada Slovenskej národnostnej menšiny, 2016, s. 6 – 19. ISBN 978-86-86263-02-5.
- GUBA, Ján. Pivnica. In: *Stretnutia v pivnickom poli (1966 – 1995)*. Pivnica – Báčsky Petrovec: Slovenský kultúrno-umelecký spolok Pivnica – Účastinná spoločnosť tlačiareň Kultúra, 1998, s. 7 – 9. ISBN 86-7103-126-8.
- MICHALOVIČ, Peter. Ľudové piesne z Pivnice. In: *Pivnica. Kultúrne tradície Slovákov v Báčke*. Čukan, Jaroslav (ed.). Báčsky Petrovec – Nitra: Slovenské vydavateľské centrum – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010, s. 230 – 233; 248 – 301. ISBN 978-86-7103-346-6.
- SKLABINSKÁ, Milina. *Eстетicko-hudobné práce Martina Kmeťa*. Báčsky Petrovec – Nový Sad: Slovenské vydavateľské centrum – Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2019, s. 208. ISBN 978-86-7103-519-4.

O autorkách

Mgr. Alžbeta Lukáčová, PhD., etnomuzikologička a hudobná dramaturgička

Pochádza z Banskej Bystrice, vyštudovala hudobnú vedu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. V roku 2004 začala pôsobiť ako dramaturgička Štátnej opery, od roku 2007 pracovala ako etnomuzikologička v Stredoslovenskom múzeu a pedagogička na Katedre hudobnej vedy Filozofickej fakulty UK. V roku 2009 ukončila doktorandské štúdium v Ústave hudobnej vedy SAV, kde do roku 2012 pôsobila ako vedecká pracovníčka. Je autorkou odbornej knižnej monografie o svojom pradedovi *Samko Dudík a jeho kapela: Fenomén výraznej osobnosti v tradičnej hudobnej kultúre*. V roku 2011 získala 1. miesto v súťaži mladých vedeckých pracovníkov SAV do 35 rokov a Cenu prezidenta SR za pozoruhodný vedecký prínos. V súčasnosti opäť pracuje ako dramaturgička v Štátnej opere v Banskej Bystrici. Hrá na cimbale a spieva v skupine Banda orientovanej na world music. Je pravidelnou autorkou hudobno-špevných programov na najvýznamnejších festivaloch na Slovensku a Morave. Venuje sa vydavateľskej činnosti orientovanej na tradičnú hudbu a realizuje terénne výskumy v oblasti ľudovej hudby a jej kontextov.

Alžbeta Lukáčová

Mgr. Anna Medvedová, etnologička

Pochádza z Báčskeho Petrovca, kde vo svojom rodisku ukončila slovenské Gymnázium Jána Kollára. Etnológiu vyštudovala na Katedre etnológie a etnomuzikológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Pôsobila vo výbore pre kultúru NRSNM a v jeho komisiách. Bola členkou odborných porôt celomenšinových folklórnych

Anna Medvedová

festivalov Slovákov vo Vojvodine. Od roku 2014 pracovala v Národnom osvetovom centre v Bratislave ako kurátorka projektu digitalizačných procesov kultúrnych objektov a viedla expertnú skupinu pre nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičnú ľudovú kultúru. Takmer pravidelne sa zúčastňuje konferencie muzikológov a hudobných odborníkov v Novom Sade, kde prezentovala a publikovala rad odborných textov. Venuje sa problematike výskumu, dokumentovaniu, ale aj prezentácii tradičnej ľudovej kultúry Slovákov vo Vojvodine. V súčasnosti pracuje vo Fonde na podporu umenia v Bratislave ako odborná referentka pre oblasť tradičnej kultúry. Ako hodnotiteľka projektov spolupracovala s Úradom vlády Slovenskej republiky v rámci programu Kultúra národnostných menšín 2017. Je členkou odborných rád pre hodnotenie projektov vo Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a spolupracuje s rôznymi inštitúciami a združeniami v oblasti kultúry.

Mariena Stankovićová-Kriváková

CESTA VYDLÁŽDENÁ HUDBOU – ZBIERKA SKLADIEB VLADIMÍRA KOVÁČA

Abstrakt

Vladimír Kováč, diplomovaný fyzik a vo voľnom čase hudobník, je autorom zbierky skladieb *Cesta vydláždená hudbou*. Zbierka obsahuje 56 autorových originálnych skladieb, vyše 40 zábavných piesní (detské a zábavné piesne), hudbu pre 5 divadelných predstavení, klavírnú hudbu a jednu zborovú skladbu. Každá skladba obsahuje aj originálny inštrumentálny sprievod. Bohatstvo hudobného výrazu – originalita a malebnosť melódií, harmonický zvuk, vždy zaujímavý rytmus, čo svedčí o hudobníkovi s bohatou hudobnou fantáziou. Za svoju prácu získal početné ocenenia na vojvodinských, slovenských hudobných festivaloch. Odmenené piesne nahrala produkcia Rádia Nový Sad pre potreby svojho programu.

Kľúčové slová: slovenská hudobná tvorba, 3xĎ v Starej Pazove, skupina Fjord, Tá túžba, Tvár jesene, Achájci, Čarokrásny hrad

Vladimír Kováč

Апстракт

Дипломирани физичар Владимир Ковач, у слободно време љубитељ музике, аутор је збирке композиција Пут поплочан музиком. Збирка садржи 56 ауторских оригиналних композиција, од тога преко 40 песама забавне музике (дечије и забавне песме), музику за пет позоришних представа, клавирску музику и једну хорску композицију. Свака песма садржи и оригиналну инструменталну пратњу. Богатство музичког израза – оригиналност и сликовитост мелодије, испуњене хармоније и занимљиви ритмови – сведочи о богатој музичкој фантазији композитора. За своје композиције добио је бројне награде на војвођанским, словачким музичким фестивалима. Награђене композиције снимљене су у продукцији Радио Новог Сада за vlastite програмске потребе.

Кључне речи: Словачко музичко стваралаштво, 3xЋ у Старој Пазови, Група „Фјорд“, Та жеља, Лице јесени, Ахајци, Чаробнодиван замак.

Nová kniha autora
Vladimíra Kováča

Cesta vydláždená hudbou je pomenovanie zbierky skladieb nášho popredného vojvodinského hudobníka Vladimíra Kováča. Kniha bola vytlačená v edícii *Knižnica Dolnozemskeho Slováka*, Vydavateľstva Ivan Krasko v Nadlaku, tlačiareň S. C. Carmel & Design S. R. L. v Arade, v októbri roku 2019. Knihu finančne podporil Demokratický zväz Slovákov a Čechov

v Rumunsku a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Kniha obsahuje 56 skladieb rôznych žánrov.

Vladimír Kováč – fyzik, skladateľ, upravovateľ, kantor, klavirista a dirigent, má blízko tak k exaktným vedám, ako aj k umeniu. Narodil sa v Báčskej Palanke 23. septembra 1951, kde zakončil základnú školu a gymnázium. Vysokoškolský diplom získal na Prírodovedeckej fakulte, na Katedre fyziky v Novom Sade roku 1977. Ako učiteľ fyziky, najprv pracoval na gymnáziu v Šíde (1976) a potom na gymnáziu v B. Palanke (1977), kde zostal až do výslužby (2016). Už v útlom veku prejavil veľký záujem o hudbu. Prvé kroky do sveta hudby mu pomohol urobiť jeho otec – Juraj Kováč. Na malej harmonike sa pod jeho dozorom už ako päťročný chlapec naučil hrať slovenské ľudové piesne. Po ukončení Základnej hudobnej školy *Stevana Hristića* v Báčskej Palanke, kde sa učil hrať na klavíri, sa rozhodol pokračovať v školení na Strednej hudobnej škole *Isidora Bajića* v Novom Sade. Avšak z rodinných a zdravotných dôvodov sa po ukončení prvého ročníka strednej školy musel vrátiť do B. Palanky, kde pokračoval vo vzdelávaní na *Gymnáziu 20. októbra*. Vtedy sa zrodila jeho veľká láska k fyzike a prírodným vedám.

Hudba sa stala jeho koníčkcom, avšak vždy sa k nej staval maximálne profesionálne a svedomito. Od roku 1970 sa začal učiť hre na organe. Na pozvanie Michala Mileca, miestneho farára SEAVC v Palanke, sa stal kantorom. Tejto práci sa s menšími prestávkami venoval vyše 25 rokov. Roku 1994 založil cirkevný spevokol, ktorý nacvičuje a sprevádza na klavíri až dodnes. Pre tento spevokol V. Kováč upravil vyše päťdesiat cirkevných piesní. Zaujímavý výber piesní a vždy inšpirujúci klavírny part, dáva tomuto zboru osobitnú kvalitu a je oživujúcou zložkou cirkevných osláv. Zbor pôsobí vyše 25 rokov, vystupuje na všetkých významnejších cirkevných sviatkoch a zúčastňuje sa cirkevných stretnutí zborov.

Študentské obdobie odhaľuje ešte jednu zložku hudobného pôsobenia V. Kováča. Spolu z bratom Zdenkom a ešte dvomi kamarátmi – Michalom Rumanom a Jánom Arbetom, založili rockovú skupinu Fjord (august 1971). Skupina si získala dobré meno svojimi skvelými interpretáciami hudby popredných rockových skupín toho obdobia: *Deep Purple, Uriah Heep, Pro Arte, Korní grupa, Indexi, Time* a iné. V ich repertoári nevystali ani slovenské ľudové piesne, keďže často hrávali na tanečných zábavách aj v slovenských osadách.

Na gymnáziu, kde pracoval, aktívne pôsobil ako klavirista pri gymnaziálnom speváckom zbere. Pre tento zbor napísal skladbu *Prepoznačeš mladost (Spoznáš mladost)*, ktorú zbor úspešne predviedol na prehliadke zborov v Báčskej Palanke. V súčasnosti je sprievodným klaviristom a členom Komorného zboru *Musica viva* v Báčskeho Petrovca, čiu prácu tiež zveladil kvalitnými zborovými a klavírnymi úpravami.

Skupina Fjord 1972

Ako skladateľ sa prvýkrát predstavil publiku na Festivale novej slovenskej hudobnej tvorby – *Selenča* (1982), neskôr *Selenča – Petrovec*, *Zlatý kľúč* a *Letí pieseň, letí*. Pre tieto festivaly napísal vyše 40 skladieb rôznych žánrov, prevažne vokálno-inštrumentálne skladby populárnej hudby, za ktoré získal početné ocenenia. Získal tiež odmeny za hudbu k divadelným hrám na Prehliadke detských divadiel 3xĎ v Starej Pazove.

Inšpiráciu pre svoju tvorbu, ako hovorí sám autor, našiel ešte v detstve na pobreží Dunaja v Báčskej Palanke: „*Snečné impresie z najvčasnejšieho detstva mi nadhlo utkveli v pamäti. Po rokoch ešte zosilneli a vytvorili tak bohatý zážitkový a rozprávkový svet, ktorý sa odzrkadlil v mojej tvorbe. Všetko sa v mojom vedomí menilo na pocit zvláštnej hudby, ktorú som sa snažil zachytiť.*“

Zbierka skladieb *Cesta vydláždená hudbou* obsahuje výber z každého žánru autorovej tvorby. Prevažne sú v nej odmenené skladby z festivalov novej slovenskej hudobnej tvorby, ale aj klavírna, zborová a scénická hudba. Kniha má 4 časti: Skladby pre deti, Tanečné skladby a balady, Klavírne miniatúry a iné skladby a Hudba pre divadelné hry. Vo všetkých štyroch častiach sú skladby uvedené chronologicky, zapísané sú s klavírnym sprievodom a niektoré s úpravou pre viacero nástrojov. Pre nedostatok priestoru nemohli byť v knihe zverejnené partitúry skladieb (kompletné aranžmány – úpravy pre orchester), ktoré

autor napísal pre väčšinu detských a tanečných piesní. Tieto sa nachádzajú v originálnom exemplári autora a v elektronickej podobe. Niektoré skladby predsa dostali viac priestoru – skladba *Snehové vločky* z divadelného predstavenia **Dievčatko so zápalkami**, kde autor v inštrumentálnom ansámblu uvádza party pre klavír a sláčikové nástroje (Notová príloha č. 1, *Snehové vločky*).

Väčšina detských a zábavných skladieb je napísaná na texty slovenských vojvodinských básnikov, najviac však na texty autorovho kamaráta, básnika, Michala Ďugu. Zhudobnené sú i texty Pavla Országha Hviezdoslava, Juraja Tušiaka, Samuela Feketeho, Jána Cicku, Márie Kunčákovej, Eleny Hložanovej, Márie Litavskej a Anny Svetlíkovej. Niekoľko úspešných textov podpisuje i sám autor hudby. Zvolené texty piesní svedčia o charaktere samého skladateľa. Detské piesne sú lyrické, rozprávkové, snivé (J. Tušiak – *Snehová túžba*, *Ticho medzi trávkami*; M. Ďuga – *Čarokrásny hrad*; V. Kováč – *Modrý sen*), žartovné, bláznivé (M. Ďuga – *Čudná škola*, *Dunčo*, *Opice nelúbia básne*), filozofické (Elena Hložanová – *Život je*, *Pochopil som*). Piesne v žánri populárnej tanečnej hudby a balady smerujú bližšie k jemnej lyrike, elegickosti a mystike (*Tvár jesene*, *Samota*, *Ďaleko v súmraku*, *Tá túžba*, *Plášť bohyně zrelosti*, *Daždívý deň*, *Achajci*).

Michal Ďuga

Autorkou troch divadelných hier, pre ktoré V. Kováč písal hudbu, je spisovateľka a učiteľka slovenčiny Elena Hložanová. Ide o divadelné hry: *Nehnevaj sa miláčik*, *Kozliatka* a *Dovoľ a povieť ti niečo pekné*. Autorom divadla *Drevená krava* je slovenský spisovateľ Milan Lacko. Autor dramatisácie textu známej detskej rozprávky *Dievčatko so zápalkami* je neznámy. Ako sám autor prisvedčil, vyhľadať vhodný text pre novú pesničku nebolo ľahké. Z núdze sa preto zrodila blízka spolupráca a aj priateľstvo s básnikom a publicistom Michalom Ďugom, ktorý podpisuje väčšinu textov autorovej vokálnej tvorby, pričom bol ochotný autorovi poskytnúť nový text, vždy keď ho o to V. Kováč požiadal.

Pokiaľ ide o tvorbu piesní pre festivaly, v zbierke sa nachádza 17 skladieb pre deti a 24 skladieb zábavno-tanečnej hudby. Rozprávkový svet detskej poézie

splynul s hudobnou obrazotvornosťou autora. Ako hovorí sám autor, veľkou inšpiráciou pri tvorbe detských piesní boli preňho jeho deti, ktoré vyrastali v období autorovho najplodnejšieho tvorivého obdobia (osemdesiate roky). Melodika, ktorá sprevádza melodickosť textov, jemná, lyrická, šantivá, hravý rytmus, ktorý žije stálymi premenami a bohatý svet harmónie, vytriedil tieto skladby medzi najkrajšie detské piesne našich festivalov. Štruktúra skladieb je vo väčšine trojdielna: prvá časť uvádza tému, druhá rozvíja príbeh a v tretej hudba vyvrcholí a príbeh sa ukončuje. Autor vo svojich skladbách často používa zvukomalebné efekty, aby vyčaril atmosféru textu. Jeden z takých príkladov je pieseň Čarokrásny hrad. Úvodná časť skladby uvádza do atmosféry básne, obsahuje opakujúci sa motív s melodickou ozdobou, ktorá napodobňuje trblietajúci sa drahokam. Jednoduchá melódia rozpráva rozprávku a nad ňou sa občas zaskvejú rýchle hravé pasáže (Notová príloha č. 2, Čarokrásny hrad).

Všestranná hudobná orientácia skladateľa sa ubrala aj k džezovej hudbe, presnejšie k jej *ragtime* podobe. Veľmi inšpiratívne a v duchu tohto štýlu bola skomponovaná hudba pre divadelné predstavenie **Kozliatka**, ktoré bolo predvedené roku 2007 na Prehliadke detských divadiel 3xĎ v Starej Pazove. Hudba získala ocenenie ako najlepší funkčný prvok v divadelnom predstavení (Notová príloha č. 3, Kozliatka).

Zábavné piesne odhaľujú aj inú hudobnú orientáciu, ktorá sa do autorových skladieb dostala pod vplyvom rockovej hudby osemdesiatych rokov (skladby skupiny Korní grupa – Put za istok (*Cesta na východ*), Yes – Cesta do stredú zeme, Kráľ Artur, hudba klaviristu Ricka Wakemana). Ide o obsiahlejšie skladby, ktoré sa svojou tematikou a spôsobom spracovania textu vymaňujú zo žánru zábavnej a svojou dramatickosťou pripomínajú žáner filmovej hudby. Takou je aj skladba *Achájci* na text Michala Ďugu, ktorá len názvom nadväzuje na jeden zo štyroch kmeňov obývajúcich antické Grécko. Dramatická hudba na samom začiatku skladby nás uvádza do obrazu sveta, v ktorom sa prelínajú naše túžby po kráse a život nám prináša zatrpknutosť nad realitou každodennosti – boj o kúsok chleba, alebo o holý život. V úvodnej časti sa text deklamuje. Skladba bola nahraná pre potreby novosadskeho rozhlasu v deväťdesiatych rokoch (Notová príloha č. 4, Achájci).

Zábavné piesne, ktoré boli predvedené na festivaloch novej hudobnej tvorby sa tešili dobrým interpretáciám, spievali ich naši najlepší speváci a speváčky: Ľudmila Berédiová, Jaroslava Benková, Jarmila Kozová, Eva Omastová, Tatiana Pavlovová, Božena Bažíková, Anna Seleštianská, Zuzana Gajanová, Ján Súdi a viackrát aj dcéra skladateľa, Marína Kováčová, ktorá s piesňami vyrastala – najprv sa zúčastňovala detských koncertov a neskoršie koncertov tanečnej hudby (Notová príloha č. 5, Tvár jesene; Notová príloha č. 6, Tá túžba).

Ludmila Berédiová spieva skladbu Motýľ

Bohatstvo melódie, rytmov a harmónie sa prejavuje aj v sprievodných klavírných a orchestrálnych partoch a dielach pre sólo klavír. Inštrumentálne skladby nám odhaľujú autorovu orientáciu k romantickej tematike a slohu, sú inšpiratívne, povzbudzujúce k pozitívnemu postojú k životu a svetu. Zaujímavé sú skladby pod názvom *Letné impresie* – Ráno, Poludnie a Večer. Sú to impresie letných dní z autorovho detstva, ktoré mu zostali v pamäti a neskoršie boli zhudobnené. *Poludnie* – poludňajšia letná pálava, chlapec a dedko sedia na voze. Idú domov z poľa. V dialke počuť zvony. Melódia, ktorá napodobňuje zvonenie poludňajšieho zvona, nesie sa v najvyššej polohe, kým vnútorná štruktúra obsahuje rýchle pasáže, opakujúce sa v rôznych obmenách, vytvárajúce nostalgickú náladu, ale aj pocit šťastia. Štruktúra skladby pripomína prelúdiá F. Chopina – jeden motív, ktorý buduje väčšiu formu svojimi početnými obmenami (Notová príloha č. 6, *Letné impresie* – Poludnie). Väčšina skladieb bola komponovaná v osemdesiatych rokoch, avšak ich životaschopnosť sa zachovala až po dnes.

V úvode knihy sa o tvorbe V. Kováča zmienila doktorka umenia Slovenka Benková-Martinková: „*Osobnosťou, ktorá sa populárnej hudbe v našej komunite*

už roky venuje je aj Vladimír Kováč. Svojím skladateľským prínosom výrazne obohatil hudobnú klenotnicu dolnozemskeho prostredia, predovšetkým keď ide o tanečné a detské skladby (jeho skladby boli na uvedenom festivale Zlatý kľúč viackrát vysoko hodnotené hudobnými odborníkmi), ale aj hudbu pre divadelné predstavenia, úpravy populárnych skladieb, klavírne skladby a doprovody sólistom, inštrumentalistom. Viaceré skladby z pera Vladimíra Kováča sú súčasťou učebníc Hudobnej kultúry pre základné školy.“

Vladimír Kováč si svojou činnosťou zaslúži miesto v radoch uznaných slovenských vojvodinských skladateľov.

O autorke

Mariena Stankovićová-Kriváková, diplomovaná muzikologička
email: marienak614@gmail.com
Základná škola Jána Čajaka v Báčskom Petrovci

Mariena Stankovićová-Kriváková je diplomovaná muzikologička. Pracuje na Základnej škole Jána Čajaka v Báčskom Petrovci ako učiteľka hudobnej kultúry. Narodila sa 21. 09. 1957 v Belehrade. Základnú školu ukončila v Báčskom Petrovci a Strednú hudobnú školu *Isidora Bajića* v Novom Sade. V školení pokračovala na Hudobnej akadémii v Záhrebe, kde roku 1981 získala vysokoškolský diplom v odbore *Muzikológia a hudobná publicistika*. Po ukončení štúdia pracovala ako hudobná poradkyňa v Slovenskej redakcii Rádia Nový Sad (1981 – 1984). Od roku 1984 sa zamestnala na Hudobnej škole *Petra Kranjčevića* v Sriemskej Mitrovici, odkiaľ sa roku 1989 s rodinou presťahovala do Báčskeho Petrovca, kde pracuje na Základnej škole Jána Čajaka. Je zakladateľkou a organizátorkou *Festivalu Spievajže si, spievaj* v Báčskom Petrovci (od roku 1993), *Komorného zboru Musica viva* (od roku 2000) a zborového festivalu *Stretnutie slovenských zborov z Vojvodiny* (od roku 2008). Je spoluautorkou učebníc *Hudobnej kultúry* pre 3., 4., 5., 6., 7. a 8. ročník základnej školy, vydavateľ – Ústav pre učebnice Beograd. So žiackym zborom ZŠ J. Čajaka získala viacero ocenení na festivaloch a súťažiach detských zborov Vojvodiny a Srbska.

Mariena
Stankovićová-Kriváková

Dievčatko so zápalkami

Snehové vločky

text: autor neznámy

♩ = 96
piano solo

blas

piano 2

string ansambľ

bass

string I

v. cello

1

5

My sme vloč-ky, my sme vloč-ky sne-ho-vé,

Notová príloha č. 1

Čarokrásny hrad

text: Michal Ďuga

1 $\text{♩} = 145$

The musical score is written in 3/4 time with a tempo of 145 beats per minute. It features a vocal line and a piano accompaniment. The piano part consists of a steady eighth-note bass line in the left hand and a more complex melody in the right hand. The vocal line enters at measure 8 with the lyrics 'Pri po - tôč - ku'. The score is divided into systems of four measures each, with measure numbers 1, 4, 8, and 12 indicated at the beginning of each system.

4

8 Pri po - tôč - ku

12 na ro - vi - ne kam ne - cho - dí mráz jed - né - ho sa

Kozliatka

text: Elena Hložanová

1. $\text{♩} = 86$

5. 1. 2.

8.

11.

A-hoj-te, na-še de-ti, my sme tu „ko-zy-sme-ti“ a-hoj-te, na-še de-ti,
 Po-vedz-te, mi-lé de-ti, či nie-sme skve-lé sme-ti? Po-vedz-te, mi-lé de-ti,

Achájci

text: Michal Ďuga

1 $\text{♩} = 66$

(Rozprávač): Naším cieľom bolo nakresliť

4 kvitnúci agát, pokúsiť sa hovoriť o svetle kým na

7 rohu ulice plakalo dievčatko a bábika tak bez hlavy

10 ♩ (spev)

spala na zemi vedľa jeho nôh. Vždy nie-kde vy-so-ko nad na-mi šu-mí

sempre stacato

Tvár jesene

text: Vladimír Kováč

1 $\text{♩} = 110$

Už

5

miz-nú tie rá - na na do-li-ne ne-ko-neč-né

9

dia - fa-vy sní - vam tak a-ko mod-rý pla-meň

Tá túžba

text: Michal Ďuga

1 $\text{♩} = 100$

4

Tá tuž - ba čo nám v o - čiach ho - rí

7

te - raz vi - sí ti - cho ti - cho na ple - ciach, môj ta ú - sme v už

10

dňa - mi mo - rí a - ko vo - do - pád.

Notová príloha č. 6

Letné impresie

Poludnie

1 $\text{♩} = 72$

mf

4

7 *sempre*

10

The musical score is written for piano and bass. It consists of four systems of music, each with a treble and bass staff. The key signature is two sharps (F# and C#), and the time signature is 6/8. The tempo is marked as quarter note = 72. The score includes various musical notations such as triplets, accents, and dynamics like *mf* and *sempre*. The piece is titled 'Letné impresie' (Summer Impressions) and is a 'Poludnie' (Lunch) piece.

Mgr. art. Martin Urban, PhD.

OBRAZY Z DOLNEJ ZEME – OD VÝSKUMU HUDOBNO-TANEČNÝCH ARTEFAKTOV K SCÉNICKEJ PREZENTÁCII KRAJANSKEJ KULTÚRY NA SLOVENSKU

Abstrakt

Poznanie bohatstva autochtónnej kultúry Slovákov žijúcich južne od hraníc Slovenska vyvolalo potrebu prezentovať artefakty hudobno-tanečných, výtvarných a odevných prejavov na Slovensku. Umiestnenie javiskovej podoby do repertoáru Univerziténeho folklórneho súboru Mladosť z Banskej Bystrice nie je náhodné. Dlhodobá spolupráca s originálnym prostredím, umelcami z domovských prostredí Dolnej zeme, autorská a metodická spolupráca v enklávach sa pretavila do výskumu aktuálneho stavu hudobno-tanečnej kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí a javiskového diela Obrazy z Dolnej zeme. Inšpiratívnosť zdrojového prostredia prináša stále nové podnety na rozšírenie živého diela a nové čiastkové uvedenia. Cieľom je prezentácia krajanskej kultúry na Slovensku ako súčasť národného kultúrneho dedičstva.

Kľúčové slová: výskum hudobno-tanečných artefaktov, inšpirácia tvorby, prezentácia krajanskej kultúry na Slovensku

Апстракт

Упознавање са богатством аутохтоне културе Словака који живе јужно од граница Словачке сасвим је природно створило потребу да се чињенице и конкретни облици музичко-плесног, ликовног и одевног корпуса представе и у Словачкој. Није случајно ни то што је Универзитетски фолклорни ансамбл “Младости” из Банске Бистрице уврстио ове артефакте у властите сценске изведбе. Дугогодишња сарадња са оригиналном средином, са уметницима који потичу са тзв. Доње земље, ауторска и методичка сарадња са енклавама претворила се у истраживање актуелног стања музичке и плесне културе Словака који живе у иностранству у сценска дела под називом Слике са Доње земље. Средица која је постала извор инспирације није престајала да доноси нове подстреке, чиме је дело расло и доносило нова извођења. Циљ нашег рада је презентација стваралаштва Словака из иностранства јавности у Словачкој, јер је та култура, која настаје изван граница Словачке, део њеног националног културног наслеђа.

Кључне речи: истраживање музичких и плесних артефаката, инспирација у стваралаштву, презентација културе иностраних Словака у Словачкој

Úvod

Prichádzať medzi priateľov ako domov, medzi ľudí, ktorých si vážime, s ktorými sme v kontakte už viac ako 15 rokov a s ktorými máme možnosť spolu tvoriť umenie a rozvíjať prezentáciu slovenskej kultúry spoza hraníc Slovenska, je pre nás rozvojom a potešením. Dovoľíme si vyznanie v „javiskovej atmosfére“.

Na krátke obdobie sme sa stali transferom informácií a skúseností, ktoré pomohli naštartovať procesy rozvoja myslenia a umeleckej tvorby jednotlivcov

na Dolnej zemi. Oni naďalej rozvíjajú prostredie v ktorom žijú, pedagogicky vplývajú naň, tvoria. Sprostredkovali sme mladým, veľmi talentovaným ľuďom, inscenačné metódy využívané na Slovensku. Spoločne sme rozvíjali kreatívnu tvorbu, hľadali nové uhly pohľadu. Snažili sme sa, aby nepreberali vzory, naopak, využili inšpiráciu a svojím originálnym spôsobom ju prinášali na scénu, aj do spolkového kultúrneho života.

Krajanský priestor je pre nás inšpiratívny. Ľudia v spolkoch sú plní potenciálu a talentu. Celá Dolná zem „oplýva“ ľuďmi, ktorí majú nadštandardný talent. Vyplýva to zo systému kultúry, zo spôsobu života a myslenia, kvality vzdelávania, z princípov, vďaka ktorým si ctia vlastnú kultúru. V celku, nielen v segmente folklorizmu. Je to liaheň ľudí, ktorí majú v génoch vopred tvorivosť. Plní vonkajšej krásy, ale aj vnútornej. Keď si dokážeme ctiť krásu ako rozmer života, tak žijeme lepšie. Po každej stránke.

Poznanie – skúsenosť – inšpirácia k tvorbe

Čas, keď sme objavili pestrosť krajanskej kultúry, zoznámili sa s kreatívnymi ľuďmi, ich temperamentom, spevom, tancom, žitím, dennou aj historickou kultúrou, pretavenou do vedome udržiavaných artefaktov vo výtvarnom, hudobno-tanečnom a zvykoslovnom umení a dennodennom prežívaní, pokračuje.

Už nie sme vonkajšími pozorovateľmi. Máme poznanie a skúsenosť. Prichádzame medzi priateľov, načerpať silu, lásku k životu, hedonisticky si vychutnať dobroty, ktoré znamenajú vôňu prosperity bez falošného pózerstva. Vychutnať si genius loci. Učiť sa a vidieť súvislosti, syntetizovať a tvoriť.

Práve inšpirácia k tvorbe je pre nás dôležitá. Vyplýva z túžby, chcieť sa podeliť o všetky tieto zážitky s ďalšími. Tak, aby mali možnosť vidieť a chápať, že to, čo je na Dolnej zemi, naša slovenská kultúra, je poklad.

Nedovolili sme si prísť a tvoriť vo Vojvodine v niektorom zo spolkov. Nemôžeme prevziať to, čo majú robiť domáci. Prečo by sme aj mali? Naopak, snažili sme sa motivovať, odporúčali sme cesty zatiaľ nepoznané, s cieľom nachádzať to svoje, originálne, bez prímiesí a nánosov hudobno-tanečnej kultúry zo Slovenska.

Vlastnú tvorbu sme realizovali na Slovensku. Sprostredkovali sme krajanskú kultúru v novom tvare našim tanečníkom, muzikantom a spevákom, divákom v našich hľadiskách a širokému publiku v celom slovenskom svete.

Tvorili sme s rešpektom a v spolupráci s originálnymi reprezentantmi jednotlivých prostredí, artefaktov, esencií. Inak by to nešlo. Napodobňovať nemá význam. Oprieť sa o originál je jediná možná cesta. Môžeme ho pretaviť v novom uhle pohľadu, s pridanou hodnotou javiskovej skúsenosti a režijných prostriedkov. Tak sa v nás začali vytvárať Obrazy z Dolnej zeme.

Obraz ako výsledok vnemu. Obraz, ktorý vyvoláva spomienka a predstava. Obraz, ktorý ponúkame ďalej svojou asociáciou. Obrazy, ktoré prinášame na scénu a nechávame vniknúť do duše diváka. Živý a prchavý vizuálny a sluchový vnem, ktorý zanechá stopu, predstavu a zážitok. Dynamický tvar, dynamický nástroj v rukách režiséra pracuje s myslou diváka, cez prejav interpreta. Vzniká väzba, myšlienkový a emočný prúd, vzniká vzájomné súznenie. Tak nejako na nás pôsobí dolnozemska kultúra. Silno a nezvratne.

Vhodné slová do bulletinu programu Obrazy z Dolnej zeme. Možno otvárať reč k vernisáži obrazov a fotografií. Možno výpoved' v začiatku monografie, ktorú raz napíšeme. Prejdime do pragmatickej roviny.

Faktory tvorivého procesu

Nekasám sa za odborníka na výskumy, na popisovanie a analyzovanie ktorejkoľvek zložky krajanskej kultúry. S úctou prenechávam tieto počiny odborníkom a vždy rád siahnem po dielach originálnych autorov z domácich radov, nech už teraz žijú, tvoria a pracujú kdekoľvek.

Mojou úlohou je syntetizovať skúsenosti a vnemy. Ponúknuť priestor mladým interpretom, aby sa na platforme umeleckého diela mohli s témou stotožniť, usúvzťažniť a vypovedať cez svoj duševný vklad. Vypovedať fyzicky, umelecky, svojím zážitkom a zážitkom pre diváka. Toto predpokladá tri základné roviny.

Moje poznanie opierajúce sa o originál. Ďalej kolektív, s ktorým môžeme dielo realizovať. Musia to byť ľudia, ktorí majú schopnosti vnímať a pochopiť sprostredkované skutočnosti. Prípadne medzi nich môžeme priviesť originál a nechať, aby rezonovali. Tak Univerzitný folklórny súbor Mladosť nastúpil pred piatimi rokmi (2014) na cestu objavovania, vytvárania skúsenosti a zážitku, prípravy na tvorbu, ktorú si ani neuvedomovali. Potom prišla fáza pochopenia a diváckeho ocenenia. V spolupráci s originálnymi reprezentantmi z vybraných lokalít aj v príprave javiskového uvedenia.

Tretou rovinou je výsledné dielo a jeho šírenie. Tu sme v tejto chvíli. Dielo ako umelecký artefakt je v našom ponímaní nutne živý tvar. Vytvára sa, rastie ako dieťa, očaruje vždy novou kvalitou, má aj detské chyby, učí sa rásť, prináša potešenia aj trápenia. Vždy rešpektuje diváka a cieľ.

Obrazy z Dolnej zeme rástli podobne. Najskôr ako výsledok spolupráce na seminároch v Báčskom Petrovci, kde sa zišla nádherná suita inšpiratívnych ľudí. Výukové choreografické etudy boli základom pre neskoršiu tvorbu. Ako narábať tvorivo s dolnozemskej materiálom? Ako syntetizovať dielo k novému uhlu pohľadu? Postupne, tvorbou jednotlivých programových opusov.

Prvým programovým číslom zaradeným do dramaturgickej štruktúry UFS Mladosť boli „Ilečke“, iniciačný obrad a chorovody z Jánošíka, z autorskej dielne

a spojenia dvoch originálnych žien. Katarína Mosnáková, teraz už Bagľašová, a Tatiana Urbanová. Výsledok? Nádherný zážitok vo výročnom programe UFS Mladosť a strieborné pásmo na celoslovenskej súťaži choreografií v roku 2017. Iľečke mali zaujímavú genézu. Priamo súvisia s ukázkou tvorivých postupov v procese choreografie na seminári v Báčskom Petrovci, kde Tatiana Urbanová v pozícii lektorky spolupracovala na transformácii autorského diela Kataríny Mosnákovej. Od pôvodného širšieho diela rešpektujúceho tradičné formy chorovodov prenesených na scénu – ukázali, akými tvorivými postupmi zhuťniť obsah a rozvinúť priestorovú kresbu so zachovaním podstaty a štýlu pôvodného diela. O viac ako 10 rokov sa situácia zopakovala, stupňovaná procesom nashudovania s kolektívom dievčat, ktoré nemali prirodzene zažitý štýl v nárečovej, spevnej a tanečnej kultúre Slovákov z Vojvodiny. Práve proces adaptovania štýlu sa stal pre nás kľúčovým predmetom výskumu a vytvárania modernej metodiky efektívneho preberania vzorovej predlohy a jej inscenovania vo výslednom, výtvarne a spevácky zaujímavom a plnohodnotnom diele.

„Čardáše z Banátu a Báčky“ sa stretli s výrazným úspechom u slovenského diváka i odborníkov. Päť rôznych prostredí, päť tanečných párov z obcí Jánošík, Aradáč, Selenča, Hložany a Pivnica, so spoločným menovateľom – archaickým zmáčavým / zmáčankovým / gajdošským motívom, s dôrazom na ich štýlotvorné charakteristiky a vzájomné podobnosti a rozdiely. Ktosi mi po uvedení na helpianskom a detvianskom javisku povedal: „Pekne ste si to vymysleli, takto by to Vojvodinci neurobili.“ Najskôr som sa znepokojil, neskôr pochopil. Vojvodinci by vo svojich domácich spolkoch nemali dôvod spájať tance zo svojich originálov. To je pohľad zvonku. A je z toho zážitok. Tanec sa vyvíja a plynie pokojne, s občasnými turbulenciami prúdov, veľkou silou vo finále. Divák rezonoval, šírili sa vlny a informácie o tvorbe v Mladosti. Vďaka Kataríne Mosnákovej Bagľašovej, Ivanovi Bagľašovi, rodine Súdiocov, Jaroslavovi Kriškovi, Jánovi Merníkovi, Ondrejovi Maglovskému a ďalším – máme originál. A vďaka Kataríne a Patrikovi Ragovi máme to do čoho obliecť. Lúčnica a SĽUK majú veľké krojové depozity. My máme Katarínu a Patrika. A Dolnú zem. Ďakujeme všetkým, ktorí chápu, prečo nám môžu pomôcť a my im za to vieme byť vďační.

Leonóra „Lienka“ Súdiová sa ako nevesta zo Selenče predstavila už na začiatku štúdia pred šiestimi rokmi na Katedre hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela. Spolu s vtipným a erudovaným obliekaním a komentárom Patrika Raga dosiahli úspech, ktorý rástol. Na Folklornom festivale Východná v roku 2018 viac ako 3000 ľudí nevychádzalo z úžasu. A na Veľkej scéne amfiteátra vo Východnej sa podaril zázrak. Rýchly, nedopečený, ale šťavnatý. Prvýkrát v histórii na najvýznamnejšom festivale vo Východnej bol uvedený samostatný krajanový program. Obrazy z Dolnej zeme. Posilnili ho aj ďalší dolnozemskí

partneri: Súdiovci, Slávikovci, Zorňanovci, Csastvánovci, Egyedovci, sestry Komjatiové a folklórny súbor Sálašan z Nadlaku. Spolu s Mladostou a krajanmi účinkovalo aj niekoľko účastníkov Letnej školy choreografie. Prekvapili publikum a potešili aj kamery RTVS. Úspech si vypýtal pokračovanie.

Na základe úspechu z Východnej sme pripravili nový program zameraný na priestor Maďarska s názvom „Ozveny slovenských zvonov“, s premiérou v novembri 2018 v Budapešti. Téma, odkiaľ – kam a nové korene je silná. Sebaidentifikačná. V tom je sila. Krajania majú prirodzenú potrebu byť počutí, byť videní, ukázať sa svetu. Pozri na Krajanský dvor a Krajanskú nedelu na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve. V tomto poradí...

Dielo žije svoj život ďalej. Nachádzame stále nové inšpirácie. V Nadlaku sa každý rok koná výnimočná vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou na rôzne témy. Pre nás sa stala kľúčovou téma v roku 2019 – Dolnozemskí Slováci a rok 1918. Sprvoti sme nenachádzali umelecké uplatnenie v danej téme, až kým sme nerozšírili rok 1918 na celé dramatické obdobie procesov okolo rozpadu Rakúsko-Uhorska, od atentátu na Ferdinanda Habsburského v Sarajeve v roku 1914, mobilizácie a dopadu Veľkej vojny na civilné obyvateľstvo, až po rozdelenie krajiny a komunity Slovákov do troch rozdielne sa vyvíjajúcich nástupníckych štátov.

Od inšpirácie k voľbe vyjadrovacích prostriedkov

Odrasovým momentom bola spomienka Patrika Raga z výskumu z rozprávania svojej „ňaňički“ o situácii na svadbe jej predkov. Išlo o prerušenie svadobného veselí v kľúčovej situácii žandármi a úradníkom, oznamujúcich skonanie panovníka a povinné rozpustenie svadby. Posunuli sme si túto informáciu do situácie sarajevského atentátu, ako spúšťača následného deja. Od plnohodnotnej svadby, ukazujúcej zvyky a fenomény viacerých oblastí dolnozemskej obradovej kultúry, s jej dynamikou a plnofarebnosťou, hraničiacou s vizuálnym gýčom, sa zrazu dramaturgicky preniesieme do vnútorného sveta plného nepokojov, opodstatnených obáv a strachu z perspektívy problémov, násillia, straty majetku a najbližších vo vojnovom konflikte. Výrazná zmena farebnosti sa preukáže monochromatickou sépiovou farbou starých fotografií, zmenou hudobno-pohybových a vizuálnych vyjadrovacích prostriedkov, transformácii tradičného folklórneho pohybu do voľného pohybového slovníka, využitia rytmiky a hereckých prostriedkov fyzického divadla. Dôležitou časťou je aplikácia veľkoplošnej projekcie v náznaku dokumentárnych sekvencií historických udalostí, pričom svetlo z projektoru preberá funkciu divadelného svietenia. Tak dosahujeme monochromatický základ s využitím prvkov laterny magiky.

Veľmi silným vyjadrovacím prostriedkom je posun od živej hudobnej produkcie k dramatickej štúdiovej hudbe, inšpirovanej a naplnenej hudobnými artefaktmi z vojvodinského prostredia, prináležiacich tém. Tieto nám hlbkovým výskumom vyprofilovala Katarína Mosnáková Bagľašová. Sama je zdrojom veľkého množstva piesňového materiálu, pričom vie, kam siahnúť po ďalších zdrojoch – s citom pre dramaturgický koncept. V spolupráci s aranžérom, zvukovým majstrom René Bošelom z Mólča records, sme bez písania partitúr naplnili myšlienky hudbou a v štúdiu nahrali niekoľko emotívne silných skladieb. Spolupráca spevákov a muzikantov Mladosti s profesionálnymi kapely Čendeš priniesla zaujímavé výsledky. Cielene sme pracovali s hudbou a ruchmi ako najsilnejším vyjadrovacím prostriedkom, gradujuúcich s vizuálnym konceptom do vnútorného výkriku neschopnosti vyrovnáť sa s nezmyselnosťou a utrpením vojny. Režijný koncept bloku 1918 v sekvencii *Vojna* tento vrchol stavia do straty vnemu zraku, do tmy. Nechávame pracovať predstavivosť divákov a tušenie siluet tanečníkov v priestore a konaní. Celé to uzatvára uspávanka, v symbolike znovuzrodenia zo smrti.

Ciele a zámery

Obrazy z Dolnej zeme majú dva dominantné ciele. Popularizovať na Slovensku krajskú kultúru ako neoddeliteľnú súčasť národnej kultúrnej klenotnice. Divácka verejnosť a školská mládež je našou cieľovou skupinou. Druhým cieľom je poskytnúť pohľad, ako vnímame krajskú kultúru na Slovensku, prísť s dieľom na Dolnú zem a spolupracovať s celými kolektívami a sólistami na scéne. Vzdať hold a úctu. Ukázať deťom a mládeži, ako si vážime krajskú kultúru a akú váhu jej dávame, aby aj súčasná mladá krajská generácia pocítila, že má byť na čo hrdá. V čiastkových premiérach sa nám tieto ciele darí naplňovať, vedieme dialóg o týchto témach a získavame pomerne silnú odozvu.

Na vedeckej a akademickej pôde má celý tento proces podporu prostredníctvom grantu KEGA 037UMB-4/2018 – Tvorba hudobno-tanečného diela ako prostriedok pre rozvoj odborovej didaktiky na platforme univerzitného umeleckého telesa. Projekt zaujal na viacerých úrovniach: na vedeckých konferenciách na Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU a sympóziu Tanec SK v Bratislave, na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku, v rámci konferencie *Ars et educatio*, medzinárodnej vedeckej konferencii v rumunskom univerzitnom meste Koložvár, pri príležitosti 50. výročia študentského folklórneho súboru Mugurelul a na ďalších platformách. Projekt nám umožňuje realizovať metodické a didaktické experimenty, spájať odborníkov z viacerých vedných disciplín a zdieľať skúsenosti v širšom spektre folkloristickej a pedagogickej praxe. Väčšina týchto výstupov bude dostupná aj Slovákom žijúcim v zahraničí prostrední-

tvom elektronických a printových publikačných výstupov. Veríme, že sa bude šíriť pozitívna vlna v krajskom prostredí a na Slovensku, pretože spojenie bohatstva hudobno-tanečnej a vizuálnej kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí aj prostredníctvom spolupráce slovenského univerzitného umeleckého telesa s originálnymi osobnosťami a kolektívmi z Dolnej zeme má veľkú perspektívu a tvárnosť. Každé dielo má svoj vlastný život a naše kontakty sa rozvíjajú, čo sa zákonite prejavuje aj v umeleckej výpovedi. Tešíme sa na ďalšiu spoluprácu.

O autorovi

Mgr. art. Martin Urban, PhD., režisér, choreograf, metodik pre tanec, divadlo a krajskú kultúru. Súčasne pracuje ako odborný asistent na Katedre hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Od roku 2009 je umeleckým vedúcim a choreografom UFS Mladost pri UMB Banská Bystrica. Vyštudoval choreografiu a réžiu ľudového tanca na VŠMU Bratislava ako žiak profesora Nosáľa. Bol pedagógom FDU Akadémie umení pre herecký javiskový pohyb a tanec, kde spolupracoval na divadelných projektoch pri pohybovej a choreografickej tvorbe a taktiež aj vyučujúcim na Konzervatóriu J. L. Bellu Banská Bystrica, od 2005 do 2012 učil techniku ľudového tanca. Na doktorandské štúdium nastúpil v roku 2010 na Katedre hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Metodicky, režijné a choreograficky sústavne spolupracoval so Slováckmi žijúcimi v zahraničí, dlhodobo sa venuje krajskej kultúrnej problematike a jej scénickým podobám. Ako lektor viedol Letnú školu choreografie pre krajanov v roku 2013 a potom aj v rokoch 2015 – 2018. V roku 2017 (čiastková premiéra) a 2018 uviedol na scénu autorský režijný koncept *Obrazy z Dolnej zeme*, kde prvýkrát slovenský súbor priniesol na javisko krajskú kultúru v celistvom umeleckom tvare. Publikuje s témou krajskej problematiky na Slovensku a v zahraničí, ale predovšetkým tvorí, podporuje a popularizuje krajskú kultúru na Slovensku v širšom meradle. V roku 2020 mu vyšla publikácia *Hra v tanci – špecifiká hudobno-tanečnej kultúry v krajskom prostredí*, vo Vydavateľstve Ivan Krasko v Nadlaku. Vytvoril réžie programov rôznych folklórnych festivalových: na FSP v Detve, FF Východná, MFF v Myjave, HDSaT v Heľpe, Klenovskej Rontouke v Klenovci... Naďalej sústavne choreograficky tvorí v amatérskom súborom prostredí a metodicky spolupracuje s osvetovými strediskami a ochotníckym divadelným prostredím. Spolupracuje aj s kolektívmi zo západnej Európy, Severnej Ameriky a Austrálie. Je súčasťou tímu medzinárodného folklórneho festivalu *Praha srdce národov*.

Martin Urban

Ludmila Berediová-Stupavská

OSOBNOSŤ JÁNA LOMENA V KYSÁČSKOM KULTÚRNOM A HUDOBNOM ŽIVOTE

Abstrakt

Slováci vo Vojvodine sú právom hrdí na skutočnosť, že si ďaleko od svojho slovenského jadra dokázali zachovať slovenský jazyk a v priebehu storočí vybudovať autochtónnu kultúru. Piliermi obštátia vždy boli cirkevné, štátne či civilné organizácie, ale aj rad uvedomelých a záslužných osobností, bez ktorých by daný kultúrny obraz našej komunity nebol celkom úplný. V príspevku sa preto chcem zamerať na prehľad činností v Kysáči v kontexte významného človeka, akým bol Ján Lomen, ktorého priekopnícke činy – zakladanie miestnej rozhlasovej a potom aj televíznej stanice, zber a vydávanie ľudových piesní a skutočné rozprúdenie slovenského kultúrneho života v Kysáči, môžeme dnes považovať za nadčasové a pre našu lokalitu v mnohom veľmi prínosné. Príspevok má teda za cieľ aspoň stručne zhrnúť kultúrne aktivity, ktoré vznikli vďaka obetavej a nezištnej činnosti Jána Lomena a zachovať tak spomienku na hudobný a kultúrny život Kysáča v druhej polovici XX. storočia.

Kľúčové slová: Kysáč, hudobný život, slovenské ľudové piesne, tradičná kultúra

Апстракт

Војвођански Словаци поносе се чињеницом да су, иако удаљени од своје постојбине, ипак успевали да сачувају словачки језик, те да током векова изграде властиту аутохтону културу. Стубови опстанка биле су црквене, државне и грађанске организације, али и низ заслужних личности без којих културни приказ наше заједнице не би био целовит. Управо је то разлог због којег желим да се у свом излагању посветим, за Кисач изузетно значајној, личности каква је био Јан Ломен, чији прегалачки рад можемо сматрати за ванвременски и за наше подручје од изузетног значаја. Оснивање локалне радио, а затим и телевизијске станице, сакупљање и објављивање народних песама, као и процват словачког културног живота у Кисачу само су неке од делатности настале као резултат пожртвованог и преданог волонтерског рада Јана Ломена. Циљ овог рада је да сачува од заборавља чињенице о културном и музичком животу Кисача у другој половини 20. века.

Кључне речи: Кисач, музички живот, словачке народне песме, традиционална култура

Úvod

Význam ľudovej piesne v širšom kontexte národnej kultúry je všeobecne známy. Upriamime sa na obdobie, keď môžeme hovoriť o hudobnom živote Slovákov v Kysáči s predpokladom vzniku prvých zbierok ľudových piesní.

Keď nazrieme do dobovej tlače, dozvedáme sa, že v Kysáči mali spevokol už v roku 1896, ktorý založili učitelia Rigan a Lichner a ktorý sa prezentoval najmä pri pohreboch (čo neznamená, že si nezaspievali aj niečo iné a na inom mieste).

V Národnej jednote z roku 1931 sa uvádza, že kysáčska Sokolská jednota a Čítací spolok usporiadali koncertnú zábavu, s cieľom utvoriť veľký Slovenský roľnícky spevokol v Južoslávii. Vystúpenie *roľníkov – spevokolistov* z Hložian a Kulpína a divadelníkov zo Starej Pazovy bolo priam *národným sviatkom*. Cestovali na kočoch pod zástavou, vedení *statným M. Cesnakom* a zbormajstrami J. Podhradským a J. Párnickým, aby potom z vyše 80 prs zahrmel krásny spevácky pozdrav ***Spevom k srdcu národa...*** (Asi sa táto kritika ujala a ako sa dozvieme

neskoršie, pretrváva dodnes, lebo Kysáč má jednu z najlepších ženských a zmiešaných speváckych skupín spomedzi slovenských osád vo Vojvodine). V poslednej dobe je totiž kultúrna činnosť v Kysáči z (ne)známych príčin zahataná.

V Novom živote, časopise pre literatúru a kultúru, v čísle 1 (1951), na strane 64, v príspevku s názvom Z činnosti KOS – Dr. Janko Gombár v Kysáči sa okrem iného píše: „Zateraz nepracoval jedine spevokol. Tu je nevyriešená otázka sbormajstra. Medzitým predsa sa len počíta na oživenie činnosti aj na tomto úseku kult. umeleckej práce.“ O niekoľko rokov neskôr aj táto otázka bola vyriešená príchodom Jána Lomena do kysáčskeho hudobného života.

Ján Lomen – Kúmko

Človek bohatej všestrannej činnosti, ktorý celý svoj život venoval iným: deťom, mládežníkom, spevákom, folkloristom, svojim spoluobčanom...

Narodil sa v Kysáči 4. júla 1936, matka Zuzana, rod. Vitízová, a otec Ján Lomen. Jeho manželstvo s Magdou, r. Jakubcovou, bolo požehnané deťmi Jánom, Alenom (+) a Brankom (+). Umrel 18. decembra 2004 v Kysáči, kde bol aj pochovaný.

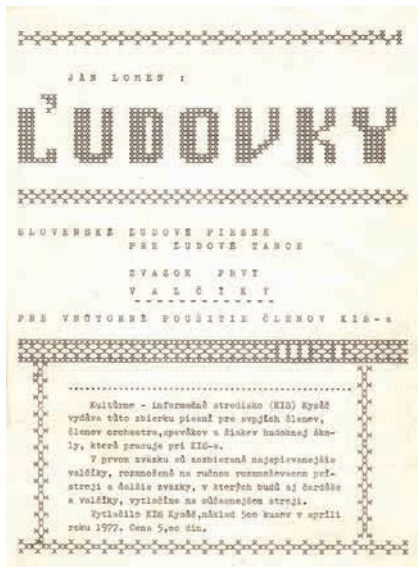
Učiteľskú školu zakončil v Petrovci a dvojročný seminár pre učiteľov hudobnej výchovy na belehradskej hudobnej akadémii. Po skončení učiteľskej školy

väčšinu svojho pracovného veku strávil v rodnom Kysáči, a na dôchodku všetok svoj voľný čas venoval svojim Kysáčanom.

Jeho dosahy v spoločenskom a kultúrnom živote Kysáča majú veľkú hodnotu. Do práce nastúpil r. 1958 ako učiteľ hudobnej výchovy v Kysáči a zostal tam až po rok 1970. Hneď mu bola pridelená aj mimoškolská aktivita – viedol mládežnícku organizáciu. Založil aj žiacky orchester, ktorý hral na akordeónoch a tamburách. Tiež fotoamatérsky krúžok. Organizoval aj orchester, aby sa v Dome mládeže mohli usporadúvať tanečné zábavy. Zbieral slovenské ľudové piesne, do zberateľskej činnosti zapájal aj žiakov tak, že organizoval súťaž o najstaršiu neznámu slovenskú pesničku. Zbierku okolo 300 piesní odovzdal hudobnému a etnografickému oddeleniu Vojvodinského múzea v Novom Sade a hudobnému oddeleniu Matice slovenskej v Martine.

Neskoršie (1959) založil dievčenskú spevácku skupinu, s ktorou začal usporadúvať verejné kultúrno-umelecké programy. V osadách, kde žijú Slováci, v tom čase kultúrno-umelecké spolky ešte neexistovali. Touto činnosťou sa zaoberala mládež preto, lebo sa tu mohla najlepšie prezentovať. Kysáčske mládežnícke vedenie vtedy zasiela list do všetkých osád, v ktorom vyzýva mládežníkov, aby počas zimných mesiacov, keď nie sú poľné práca, a aj študujúca mládež je vtedy doma, usporadúvali verejné programy, medziiným aj súťažného rázu a navrhuje, aby sa najlepší speváci, rozprávači a pod. stretli v Kysáči na Májovom stretnutí ku Dňu mladosti, 25.

mája. Tak sa v osadách rozprúdila činnosť, ktorá sa niekde zachovala až dodnes (Padina spieva...). Májové stretnutie v Kysáči prerástlo vo festival ľudových piesní, ktorý trval do roku 1973, keď prebiehali oslavy 200 rokov príchodu Slovákov do Kysáča. Taký festival už potreboval aj primeraný ľudový orchester, no pre jeho nedostatok festival bol odovzdaný Pivnici. Tam sa zachoval až dodnes ako Stretnutie v pivnickom poli.

Chýrečná kysáčska dievčenská (ženská) spevácka skupina už 9. decembra roku 1960 nahrala v Novosadskom rozhlase 9 kysáčskych piesní (a pozdejšie ešte 12), z čoho potom vznikla aj prvá gramoplatňa so zálohou, že sa predá 5000 kusov, čo sa aj stalo už v prvých troch týždňoch! Bola to prvá slovenská dievčenská spevácka skupina Novosadského rozhlasu a prvá gramoplatňa so slovenskými pesničkami na týchto priestoroch pod názvom **SLOVENSKÉ LUDOVÉ PIESNE – spievajú dievčatá z Kysáča**. Obsahovala štyri piesne: *Vindem na Torinu, Ej, pije, pije na kolaji ftáča, Vikvitov v záhratki tulipám, Pekná hora javorová zelená*. Upravovateľom a dirigentom bol Jaroslav Vojtechovský, hudobnou redaktorkou Anna Miškovícová, zvukárom Slavko Ivošev a sprevádzal ich ľudový orchester novosadského rozhlasu.

V roku 1961 začala spievať aj mužská spevácka skupina a na návrh Anny Miškovícovej nahrala 9 regrútskych piesní, lebo ich v novosadskom rozhlase ešte nemali.

Azda najsmelšou iniciatívou Jána Lomena bolo založenie kysáčskeho rozhlasu. Predtým však v roku 1961 založil amatérsku rádio stanicu YU1 ABJ. Bola zároveň prvou takou stanicou v tunajšom slovenskom prostredí, ktorá sa dostala do sveta. Prekvapila aj na Slovensku...

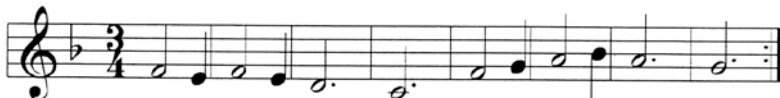
1. mája 1965 sa prvýkrát na vlnách ozval Kysáčsky rozhlas, chýrečný Rádio Kysáč, ako prvá lokálna rozhlasová stanica vo Vojvodine. Reprodukory boli umiestnené aj na elektrických stĺpoch v strede osady a z nich zneli správy a hudba. Postupne sa frekvencia zosilňovala, takže sa začali hlásiť poslucháči nielen z početných našich osád, ale aj z Nadlaku, či Slovenského Komlóša. Na Slovensku sa o Kysáčskom rozhlase písalo ako o niečom jedinečnom, zriedkavom, bol skutočnou raritou... Stalo sa, že jeden z reproduktorov spadol raz zo stĺpa, prevrapené deti to okamžite rozniesli po dedine oznamujúc: „Spadol Lomen! Spadol Lomen!...“

Zriadené bolo aj nahrávacie štúdio, v ktorom sa konala vlastná produkcia slovenských ľudových piesní za účasti spevákov z mnohých osád a ten fond piesní by mal byť dodnes zachovaný v priestoroch Kysáčskeho rozhlasu v Kultúrnom centre Kysáč. Rádio Kysáč hudobným fondom zásoboval Bratislavský rozhlas a Ústav pre zahraničných Slovákov MS v Bratislave. Dr. Ondrej Demo tu

24. *Hľadám si dievčatko*

Česká Pudová, slovenské slová Ján Lomen.

Valčík

/:Hľadám si dievčatko
čo sa mi zapáči,:/
/:musí byť maličká,
volať sa Zuzička
a bývať v Kysáči.:/

/:Aj som si ju našiel,
klopkám na okienko,:/
/:spíš, alebo nespíš,
či ma dnuka pustíš
Zuzka, mé srdenko?:/

/:Potom sa v okienku
svetlo rozosvieti,:/
/:keď je dievča k vôli,
každý bozk jej stojí
za priehršť radostí.:/

Zákaz rozmnožovania!

Ján Lomen: *Ludovky*

nahrával svadbu a vysielanie *Z klenotnice ľudovej hudby* a Ján Lomen mal priame vstupy v rozhlase.

Rádio Kysáč mal teda informatívne a kultúrne poslanie. Mnohým spevákom umožnil získať spevácku kariéru a afirmovať sa v našom prostredí. Viacerým osadám pomohol založiť vlastný rozhlas. Vo svojej bohatej činnosti zanikol za zvláštnych okolností a nežičlivých prúdov roku 2016, odkedy postupne vôbec upáda aj masovejšia činnosť kultúrnych ochotníkov v Kysáči.

Ján Lomen dlhé roky pracoval ako riaditeľ Kultúrno-informačného strediska Kysáč (po r. 1992). Ešte predtým bol tri roky redaktorom v týždenníku Hlas ľudu. V rokoch 1972/73 bol aj predsedom Miestneho spoločenstva Kysáč. Mal možnosť tesnejšie spolupracovať s Ústavom pre zahraničných Slovákov pri MS na Slovensku, a tak požiadať jeho riaditeľa Dr. Jána Siráckeho o obsiahlejší príspevok o sťahovaní Slovákov do Kysáča a pomoc pri oslavách 200. výročia príchodu Slovákov do Kysáča (1973). Za pomoci Dr. Siráckeho sa mu podarilo nadviazať styky s folklórnym súborom pôsobiacim pri Dome kultúry v Klenovci, a tak sa začala bohatá výmena zájazdov ochotníckych skupín z týchto osád, čo svojráznym spôsobom symbolizovalo návrat Kysáčanov ku svojim koreňom (údajne mnohí pochádzajú práve z Klenovca a okolitých salašov).

V roku 1977 sám vyklepal a rozmnožil ***Ľudovky – slovenské ľudové piesne pre ľudové tance, zväzok prvý, valčíky, pre vnútorné použitie členov KIS-a*** s vysvetlením: „Kultúrno-informačné stredisko (KIS) Kysáč vydáva túto zbierku piesní pre svojich členov, členov orchestra, spevákov a žiakov hudobnej školy, ktorá pracuje pri KIS-e. V prvom zväzku sú zozbierané najspievanejšie valčíky rozmnožené na ručnom rozmnožovacom prístroji a ďalšie zväzky, v ktorých budú aj čardáše a valčíky vytlačíme na súčasnejšom stroji. Vytlačilo KIS Kysáč, náklad 500 kusov, v apríli roku 1977. Cena 5,00 din.“

Ján Lomen podnietil aj založenie Spolku pre zachovávanie tradícií Kysáča – EtnoKys, so zámerom zachovať existujúce poznatky o Kysáči od jeho založenia, príchodu Slovákov do Kysáča, ale i celú jeho minulosť spolu so zvykmi a obyčajami, ľudovými pesničkami, speváckmi, orchestrami, menami i portrétmi zaslúžilých občanov, významnými udalosťami... Zozbierané materiály prezentoval spoluobčanom prostredníctvom internej televízie, ktorá vysielala priamo z jeho domu, zo spálne, pod heslom: *Slovenčina do každej našej domácnosti*. ATV (amatérska televízna stanica) – EtnoKys si rýchlo získala ohromný počet priaznivcov, ktorí každú nedeľu a pondelok netrpezlivo čakali na vysielania venované kresťanským témam a na správy o nových kultúrnych a komunálnych daniach v osade... To najdôležitejšie sa vysielalo každodenne. Vyžadovalo si to celý televízny tím, ale aj nemalé náklady, no

20. *Dedinka v údolí*

Slovenská ľudová. Tretiu strofu doložil Ján Lomen.
Vatčák

/:Dedinka v údolí, srdce ma zabolí,
keď na teba spomínam,:/
/:spomínam na teba stále,
na tie krásne chvíle,
keď sme sa ľúbili, lásku si sľúbili
dievčatko roztomilé.:/

/:Zavri si, Anička, zavri si očičká,
nech sa ti o mne sníva,:/
/:prečo je osud tak krutý,
prečo som na svete sám,
osudom súdený, láskou oklamaný,
verím, že život je klam.:/

Myslíš, že mládenec pohárom zaleje,
žiale, čo ja teraz mám?
Piesňou ti prezradím, život nenávidím,
i keď sa ti usmievam.
/:Človek má len jednu lásku,
tú, čo ja tebe dávam.
Teraz sa dedinou sklamaný prechádzam,
slzami zalievam žiaľ.:/

Zákaz rozmnožovania!

Ján Lomen: Ľudovky

robilo sa to len a len zo záľuby. Kým vládol, aj neskoršie, s podlomeným zdravím, ochotne to niesol na svojich pleciah, a najčastejšie sám. Aj prezidenta SR Rudolfa Schustera písomne požiadal, aby aspoň jedna TV stanica zo Slovenska vysielala svoj program prostredníctvom družice, aby sme ho aj my tu mohli sledovať. Pán prezident ho písomne ubezpečil, že vec vybaví, žiaľ, trvalo to dlhšie ako sa očakávalo. Spolok EtnoKys spolupracoval s podobnými organizáciami: s Múzeom SNP, Domom zahraničných Slovákov, so Združením Slovákov z Juhoslávie, vládou SR, ktorá sama občas schválila ten-ktorý projekt...

V roku 1993 Ján Lomen vydáva zbierku básní. Vlieva do nej svoje city, odsudzuje vojnu, blokádu, zmätok, básne venuje aj Kysáčanom padlým v poslednej vojne...

V roku 1994 z bohatého fondu zozbieraných piesní vydal v Piešťanoch zbierku recesných piesní: **Ked' som v špici, tak som...** s podnázvom *Kysácke pijácke, hnusácke, darebácke a deťom neprístupné pesničky*. Svojrýznym odôvodnením vzniku tejto zbierky piesní bolo to, že pri výbere ľudových piesní pre knižné vydanie často musel odstraňovať vulgárne slová, ba i celé strofy, nevhodné pre žiakov. Zbierku predávali len na občiansky preukaz za 5 dinárov.

Súčasne vydal i druhé vydanie 100 slovenských ľudových piesní **Ľudovky v tanečnom rytme – valčíky, polky, čardáše jednoducho**. Tiež bola venovaná speváckym skupinám, žiakom, sólistom, hudobným kapelám. Piesne boli zapísané jednoducho, strany z praktických dôvodov neboli viazané, aby si ich hudobník mohol ľubovoľným spôsobom zoraďovať na stojan. V tejto zbierke sa však nájdu aj české ľudové piesne, ktoré Lomen poslovenčil a nejednej pesničke pridal i ďalšie strofy. Druhé vydanie obsahuje 106 piesní, z ktorých tri podpisuje ako autorské (Pieseň o rodisku, Tebe, Hnevala sa frajerôčka).

Spolok pre zachovávanie tradícií Kysáča EtnoKys v roku 1998 vydáva zbierku kratších príbehov z kysáckeho života pod názvom **Kúmkománia**,

tak to bolo, napísanú pri príležitosti 225. výročia príchodu Slovákov do Kysáča. Zbierka obsahuje 14 črt, z ktorých asi polovica bola uverejnená aj v týždenníku Hlas ľudu. Ku Dňu víťazstva nad fašizmom 9. mája (2000) pod patronátom Spolku pre zachovávanie tradícií Kysáča vydal brožúrku a CD **Kysáčania v odboji**, obsahujúca podstatné historické údaje o príchode Slovákov do Kysáča, ich spolunažívanie s inými národmi a národnosťami až po rok 1945 – s prízvukom na účasť Kysáčanov v národno-oslobodzovacom boji.

Ďalšou sympatickou publikáciou z pera Jána Lomena bolo **Kisáčske zvykoslovia**, vydal ju vlastným nákladom v roku 2001. V nej sa venoval jazyku a povahe Kysáčanov. Každý, komu sa dostala do rúk, si ju s oduševnením prečítal, zaspomínal si alebo sa zasmial. Populárnym štýlom a ľahko tu zoblieka nášho Kysáčana a odhaľuje jeho prostodušnosť, záľuby, vrtochy, poverčivosť, ale aj vynaliezavosť, usilovnosť, štedrosť, tvrdohlavosť (zvlášť pri tých povestných pračkách bicyklovými pumpami s *Krutiarmi* (Petrovčanmi), ktoré by sme pre ich niekdajšiu frekventovanosť pokojne mohli zaradiť medzi zvyky a obyčaje).

Mňa ako slovenčinárku zaujal aj jeho **Krátky slovník kysáčskeho jazyka – kysáčština**. Autorovi sa v ňom podarilo poukázať na zhubný vplyv prostredia na náš jazyk, upozorňuje na nesprávny zápis mien v matrikách, následkom čoho máva človek neskoršie rôzne opletačky...

V roku 2001 vydáva aj divadelnú hru – veselohru v troch obrazoch – *Kysáčske zvykoslovia* a plánoval vykonať aj jej dramtizáciu k oslavám 230. výročia príchodu Slovákov do Kysáča a spolunažívania s tu žijúcimi národmi a národnosťami.

Kysáčsky hudobný život je kniha, ktorú Ján Lomen vydal v septembri 2004. Zamerl sa v nej na vývin hudobného života v Kysáči od najstarších čias. Hodnota knihy spočíva aj v autobiografických záznamoch, ale predovšetkým v svedomitom spracovaní kompletného hudobného života v Kysáči. Okrem toho kniha je opatrená bohatou fotodokumentáciou.

Dnes je väčšia časť Lomenovho diela nezvestná, v rodine sa málo toho zachovalo, iba sa predpokladá, kto všetko by mohol čo-to vlastniť. Zámerom môjho príspevku okrem iného bolo aj inšpirovať milovníkov hudby a ochrancov kultúrneho dedičstva pátrať po pozostalosti Jána Lomena – notových zápisoch, hlasových záznamoch, audio a video kazetách..., ktorá by v mnohom obohatila aj archív Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov.

O autorke

Ľudmila Berediová-Stupavská, dipl. profesorka slovenského jazyka
e-mail: ludmilaberediovastupavska@gmail.com
Základná škola Ľudovíta Štúra v Kysáči

Ľudmila Berediová-Stupavská (1964) vyštudovala slovenský jazyk a literatúru a od roku 2001 vyučuje slovenčinu na Základnej škole Ľudovíta Štúra v Kysáči. K jej osobitnej záľube patrí slovenská ľudová kultúra, ktorej sa dlhodobo všestranne venuje. V období rokov 1989 – 1994 založila a viedla mužskú a dievčenskú spevácku skupinu v spolku P. J. Šafárika v Novom Sade. V roku 2003 obnovila prácu Spolku kysáčskych žien a dodnes je predsedníčkou spolku, ktorého činnosť je vysoko hodnotená na úrovni Srbska a Slovenska. Inciovala založenie a v rokoch 2006 – 2012 bola predsedníčkou Asociácie slovenských spolkov žien, ktoré pôsobia v Srbsku. Lásku k spevu spečatila s vyše sto nahrávkou slovenských piesní rozličných hudobných žánrov v Rádiu Nový Sad. Je autorkou veľkého počtu prác na tému slovenskej ľudovej kultúry, ktoré boli zverejnené v rôznych časopisoch a zborníkoch, najmä v zborníkoch Kultúrno-historického časopisu Jar na čenejských salašoch. Od roku 2017 je stálou súdnou prekladateľkou pre slovenský jazyk pre územie Vyššieho súdu v Novom Sade.

Ľudmila Berediová-Stupavská

PaedDr. Juraj Súdi, PhD.

ČINNOSŤ SLOVENSKEJ ZBOROVEJ KULTÚRY A JEJ VPLYV NA ROZVOJ A ŠÍRENIE INTERKULTURALITY VO VOJVODINE

Abstrakt

Práca sa zaoberá analyzovaním celkového rozvoja vokálneho predvádzania, počnúc so slovenskou ľudovou piesňou až po zborovú kultúru vojvodinských Slovákov pomocou analyzovania výsledkov doterajších výskumov, ale aj prieskumom činnosti slovenských zborov s dôrazom na Vojvodinu. Skúmaním historického vývoja zborového spevu Slovákov vo Vojvodine sa sleduje zakladanie speváckych spolkov a spevokolov v slovenských prostrediach až po súčasný stav. Vzájomný vplyv prostredia a slovenských zborov vo Vojvodine dáva možnosť uvažovania o problematike multikulturálnosti a jej nasmerovanie ku konceptu interkulturalnosti. Prichádza sa k uzávieru, že činnosť slovenských zborov vo Vojvodine má interkultúrny charakter, ktorý sa odzrkadľuje v kultúrnych kontaktoch, výmene kultúrnych obsahov (zborovej hudby), ekumenickou činnosťou a špecifickou formou dobrovoľníckej práce.

Kľúčové slová: Slováci, zborová hudba, interkulturalnosť, Vojvodina

Апстракт

Рад се бави анализом целокупног развоја вокалног извођења, од словачке народне песме до хорске културе војвођанских Словака, путем анализе резултата досадашњих истраживања, али и прегледом делатности словачких хорава, са нагласком на Војводину. На основу историјског развоја хорског певања Словака у Војводини прати се оснивање певачких друштава и хорава у словачким срединама, али и њихово тренутно стање. Обојстрани утицај средине и словачких хорава у Војводини пружа могућност разматрања проблема мултикултуралности и опредељивања за концепцију интеркултуралности. Долази се до закључка да делатност словачких хорава у Војводини има интеркултурни карактер који се огледа у културним контактима, размени културних садржаја (хорске музике), екуменском деловању и специфичном виду добровољног рада.

Кључне речи: Словаци, хорска култура, интеркултуралност, Војводина

Problematika a predmet výskumu

Vo všeobecnosti téma zjednocuje dve oblasti výskumu: zborovú kultúru ako špecifikum umeleckej činnosti a výchovno-vzdelávacej práce a teoretický podklad ku koncepcii interkulturality v humanitných (spoločenských) vedách.

Ako predmet výskumu slovenská zborová kultúra patrí k prvej oblasti, kým interkulturalita vo Vojvodine predstavuje konkretizovanie problémových rámcov, v ktorých je predmet skúmaný. Pozerajúc sa z historického aspektu, zborová kultúra má svoje základy v antickom Grécku, avšak jej moderný prejav sa spája s národnobuditeľskými tendenciami európskych národov, meštiackou revolúciou a vytváraním nacionálnych štátov v Európe (Živojinović, 1985; Hadživuković, 2005).

Aj keď vyrástla na kresťanskej religióznej tradícii, európska zborová hudba bola heteronómna a odzrkadľovala spoločenské pomery (Turley, 2001).

Po barokovom období, počas ktorého sa v cirkevnej hudbe objavujú spevácke zbory laikov, zborová hudba sa stáva jedným z najvýznamnejších prejavov kultúrnej činnosti prichádzajúcich európskych buržoázii v afirmácii vlastných nacionálnych identít, ale i „presvedčení, že vládnutie buržoázie je legitímne“ (Atali, 2007: 81; taktiež i Turley, 2001). V tom zmysle aj cirkevné, aj mestské zbory svojím spôsobom účinkovali vo vytváraní nacionálnej identity na základoch etnického dedičstva, jeho elementov vytrhnutých z národnej kultúry a premodulovaných do umeleckých (hudobných) foriem. Tento spôsob afirmovania bol výrazný aj u stredoeurópskych národov.

Aj vývoj zborovej hudby na Slovensku je spätý so spoločenským a kultúrnym životom slovenského meštiactva a jeho aspiráciami. Pravdepodobne najstarší spevácky spolok *Tatran* bol založený v Liptovskom Mikuláši v roku 1873, aj keď aktívne pracoval už od šesťdesiatych rokov 19. storočia (Banáry, 2002). Odvtedy až po dnes je založených a v kontinuite alebo s krátkymi prestávkami pracuje mnoho speváckych zborov, nielen na území Slovenska, ale i v prostrediach, v ktorých dlhšie žijú Slováci. Toto sa vzťahuje aj na rozvoj zborovej hudby Slovákov vo Vojvodine a určité špecifiká tohoto procesu sú zvlášť spracované v tomto príspevku.

Na slovenskú zborovú kultúru vo Vojvodine v našom výskume pozeráme ako na spolučiniteľa interkultúrnych danií vo Vojvodine. Teoretické podklady k uvedenému stanovisku nachádzame hlavne v teóriách etnicity európskych teoretikov od Maxa Webera (Weber, 1976), Floriana Znanieckeho (Znaniecki, 1952) a Fredrika Bartha (Bart, 1997) až po teórie súčasných konceptov, v ktorých sa úvahy o národnej identite aj ďalej zakladajú na kultúre národa alebo etnickej skupiny (Smit, 1998; Putinja, Stref-Fenar, 1997; Dženkins, 2001). Uvedené koncepty umožňujú, aby sa v súlade s teóriami o multikultúrnosti (pozri Mesić, 2006), medzinacionálne vzťahy vo Vojvodine špecifikovali ako interaktívne (pozri Lazar, 2007) a aby sa pozorovali v rámci koncepcie „prechodu súčasnej spoločnosti z multikulturality k interkulturalite“ (Koković, 2005: 216).

Interkulturalita sa považuje za teoretický koncept a za politiku, ktorá je „upriamená k otvoreným modelom kultúry, k podnecovaniu ich kontaktov a k ich prelínaniu“ (Mesić, 2006: 67), totiž „kultúrna politika, ktorá smeruje k interkultúrnej spoločnosti, v ktorej sa viacej kultúr nachádza vo fáze dialógu a hľadania novej kultúrnej syntézy“ (Koković, 2005: 215).

V tom zmysle aj slovenské spevácke zbory vo Vojvodine sú súčasťou „rozličnosti, ktorá podnecuje toleranciu. Je to prijateľná a realistická vízia kultúrnej identity, bez záznamu v dávnej a nedávnej minulosti“ (Koković, 2005: 215).

Stimuly poskytnuté kultúrnym aktivitám príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín sa najlepšie prejavujú v kultúrnej politike, ktorú vedie štát v tejto oblasti. Preto by aj analýza činnosti slovenských speváckych zborov vo Vojvodine mala byť založená na teoretických štúdiách kultúrnej politiky (Prnjat, 2006), rovnako ako aj ich európskych iniciatív a realizácií (Domenak, 1991; Majnhof, Triandafilidu, 2008). Opačne, čiastočným prijatím tézy, že dnes takzvaná vážna hudba nemá taký sociálno-meniiteľný potenciál, ako majú niektoré žánre populárnej hudby (napr. rocková hudba zo šesťdesiatych rokov minulého storočia), v príspevku sa pokúsime opodstatniť stanovisko, ku ktorému sa dopracovali aj niektorí skúmatelia, ktoré spočíva v tom, že existuje súvislosť medzi dobrovoľným účinkovaním v zbere/zborových spolkoch a spoločensko-politickým angažovaním sa (Bowler, Donovan, Hanneman, 2003).

Týmto výskumom sme zisťovali, aký význam majú slovenské zbory vo Vojvodine v interkultúrnej komunikácii v pokrajine a regióne, stanovili sme ich funkcie v týchto procesoch a pokúsili sme sa sfunkčniť teoretickú koncepciu interkulturality testovaním na špecifickom probléme zborovej kultúry. Skúmali sme i výchovnú a umeleckú činnosť v zboroch ako formu sociálnej činnosti, ktorá podnecuje toleranciu. Výsledkom tohto výskumu je aj identifikovanie špecifických ukazovateľov významu slovenských zborov pre rozvoj zborovej kultúry vo Vojvodine.

Slováci sa na územie dnešnej Vojvodiny dostali migráciami na základe historických diania (feudálno-sociálneho a náboženského utláčania) počas 18. a 19. storočia. Spätosť spievania so životom vojvodinských Slovákov bola a zostala vždy prítomná. Všetky udalosti boli sprevádzané spevom. Spievalo sa v skupine, jednohlasne, niekedy dvojhlasne alebo aj viachlasne.

Vo Vojvodine, ktorá je multietnický a multikulturálny priestor, Slováci veľkú pozornosť venujú zachovávaniu a rozvíjaniu toho, čo si pred viac ako 260-timi rokmi priniesli so sebou a čo prešlo cestou od ľudového ku kultivovanému zborovému spevu.

Intenzívnejšiemu skúmaniu zborovej kultúry sa až v roku 2011, vďaka Konferencie muzikológov a hudobných odborníkov vojvodinských Slovákov, venovala náležitejšia pozornosť. Teoretickými prácami sa z časti zmapoval stav zborovej činnosti.

Na poli slovenskej vojvodinskej zborovej kultúry sa doteraz aktívne podieľali významné osobnosti, ako sú Podhradský, Feríkovci, Kmeť, Nosál, ako i súčasníci. Zakladali spevácke zbory, písali pre nich skladby, aktívne účinkovali ako speváci. Do 2. svetovej vojny činnosť spevokolov mala na starosti Slovenská evanjelická a. v. cirkev a v rámci nej kantori – učiteľia – zbornajstri. Po 2. svetovej vojne túto činnosť zastrešovali kultúrno-umelecké a osvetové spolky a kon-

com 20. a začiatkom 21. storočia sa znovu dostali pod strechu cirkvi, KUS, ako i samostatne kantori, učители, zbormajstri.

V roku 1891 bol založený Petrovský spevokol v Báčskom Petrovci a po ňom vznikali spevácke zbory v Hložanoch, Aradáči, Kovačici a v Novom Sade. Od roku 1990 sa v celej Európe cíti vzrast dobrovoľníctva, a tak aj u nás. Od roku 1993, keď sa v Selenči zakladá Komorný zbor Zvony, vzniká nových 19 speváckych zborov z čoho až 8 komorných.

Prostredia a ich rôznorodé činitele, v ktorých sa zakladajú spevácke zbory, veľmi vplyvajú na charakteristiky ansámblov, ale zbory svojou činnosťou taktiež ovplyvňujú prostredie, v ktorom pôsobia. Vďaka bohatému archívu sme sa na základe rozmanitých parametrov venovali dôkladnej analýze činnosti Komorného zboru Zvony. Prišli sme k uzáverom, že jeho členovia pri začleňovaní sa do kolektívu nepodliehajú akýmkoľvek obmedzeniam. Sú rôznorodí podľa pohlavia, konfesii, národností. Zbor vo svojej činnosti spĺňa mnohé požiadavky prostredia. Na rozličných miestach predvádza zodpovedajúci pestrý repertoár v rámci samostatných alebo spoločných vystúpení.

V našom empirickom výskume účinkovalo 130 respondentov, pričom to boli členovia 6 speváckych zborov zo 4 prostredí z Vojvodiny. Výsledky tohoto výskumu nám poslúžili na analýzu ich činnosti v kontexte teoretickej koncepcie interkulturality.

Komorný zbor Zvony zo Selenče

Mestský zbor Neven z Báča

Zbor SEAVC Ozvena zo Selenče

Komorný zbor Musica viva z Báčskeho Petrovca

Zmiešaný zbor SKC P. J. Šafárik z Nového Sadu

Zbor RKC Ave Maria zo Selenče

V ankete účinkovali: Komorný zbor Zvony zo Selenče, Mestský zbor Neven z Báča, Zbor SEAVC Ozvena zo Selenče, Komorný zbor Musica viva z Báčskeho Petrovca, Zmiešaný zbor SKC P. J. Šaľarik z Nového Sadu a Zbor RKC Ave Maria zo Selenče.

Zloženie týchto zborov sme analyzovali podľa pohlavia, rodinného stavu, veku a toho, koľko majú detí. Všimli sme si, že najpočetnejšou skupinou spevákov v analyzovaných zboroch sú speváci vo veku od 56 do 65 rokov života.

Analyzovali sme národnosť spevákov, stupeň školenia vo všetkých zboroch a osobitne v každom zvlášť, ako aj to, v ktorom zbore spievajú príslušníci ktorej národnosti.

Anonymnou anketou, ktorú jednotlivci vypĺňali dobrovoľne, sme sa dozvedeli, že v zbore Zvony máme najmladších a v Zmiešanom zbore SKC P. J. Šaľarik najstarších členov. Najväčšie percento spevákov patrí do kategórie nezamestnaných. Povolania členov zborov, ktoré účinkovali vo výskume, sú veľmi pestré. Najväčšie percento tvoria domáci. Prišli sme aj k výsledkom zamestnanosti členov každého zboru zvlášť. Tieto výsledky sa ukázali ako veľmi rozmanité, keďže v každom zbore sa prišlo k najvyšším výsledkom v rozličných kategóriách.

Ďalšie údaje z ankety nám hovoria o bydlisku spevákov, koľko je prisťahovalých alebo domácich, ako i rok začlenenia sa do zboru, v ktorom spievajú.

Prišli sme aj k informáciám, či speváci predtým spievali v niektorom zo zborov a zistili sme i dôvody, pre ktoré sa začlenili do práce zboru, v ktorom pôsobia. Všetko to sme analyzovali aj z hľadiska pohlavia, ako i ktoré dôvody sú v ktorom zbere v prevahe. 100 percentne zastúpený dôvod, pre ktorý sa členovia speváckeho zboru z Nového Sadu zapojili do jeho činnosti, je hudba a kamarátenie sa.

Na základe pionierskych krokov Komorného zboru Zvony, mravčou koncertnou činnosťou po mnohých prostrediach Vojvodiny, sa zbor z kultúrnej anonymity stal vzorom v zakladaní nových speváckych ansámblov vo Vojvodine. O tom svedčia nielen vyslovené tvrdenia v mnohých prostrediach, ale aj citácie mnohých článkov z oblasti kultúry, ktoré boli napísané z pera rôznych autorov v slovenskej dolnozemskej tlači.

Uvedenie skladby St. St. Mokranjca, Tebe pojem, prespíevanú do slovenčiny, do repertoáru Komorného zboru Zvony predstavuje jeden z príkladov z praxe interkultúrnosti tohoto ansámblu. Týmto sme skvelú skladbu srbského skladateľa Mokranjca dostali na malé dvierka do slovenských dolnozemských kostolov, nie preto, aby sme medzi Slovákami presadzovali pravoslávny záujem, ale aby sme tento hudobný skvost aspoň z čiastky priblížili poslucháčovi, ktorý čaká aspoň záblesk hudobnej kultúry v priamom kontakte, v prostredí, v ktorom žije. Po jej 6-ročnom predvádzaní v slovenskom jazyku, dozrela chvíľa, aby sme ju začali spievať aj v staroslovanskej reči. Publikum neuveriteľne rýchlo a krásne prijalo toto predvedenie. Premiérne sme ju spievali na rovnakom mieste ako 6 rokov dozadu; na pôde evanjelického chrámu v Selenči, v interpretácii Zmiešaných zborov Zvony a Neven, ktoré v rámci toho istého vianočného vystúpenia zaspievali väčšinu slovenských vianočných piesní.

V rámci svojej ekumenickej činnosti KZ Zvony koncertne spolupracoval s 38 zborními, vokálnymi ansámbľami zo Srbska a so 7 orchestrami z Vojvodiny. Z týchto ansámblov v prevahe sú svetské zbory zo Srbska.

Združené spevácke zbory Zvony zo Selenče a Neven z Báča

Koncertná spolupráca s 21 zborom zo zahraničia, ako i jedným orchestrom, priniesla mnohé príklady multikulturálnej spolupráce. Samozrejme, najväčší počet zborov, ktoré tesne spolupracovali so zborom Zvony boli zo Srbska, až 65 percent, no tá spolupráca sa aktívne diala aj so zbormi zo Slovenska, z Republiky Srbskej, Maďarska, Česka a zo Švajčiarska.

Interkultúralnosť v činnosti sa prejavila aj v spolupráci zboru s ôsmymi rozličnými cirkvami v Srbsku, tromi rozličnými konfesiami na Slovensku, dvomi cirkvami v Chorvátsku, jednou v Republike Srbskej, v Slovinsku, Maďarsku a v Česku.

Ekumenickú činnosť potvrdila nielen prax, ale aj citácie z tlače, kde sa v rôznorodých článkoch veľmi konkrétne znázorňuje ekumenické zameranie a orientácia nielen zloženia zboru, ale aj jeho aktivity a výsledky.

Potlesk po každej zaspievanej skladbe bol novým tvarom interakcie zboru s publikom v kostole. Aj o tejto pionierskej činnosti zboru sa píše v súdobej tlači, kde sa hovorí o veľkom, až nevídanom záujme verejnosti o koncerty v prostrediach, odkiaľ prichádzali pozvánky. Z tých prostredí, v ktorých zbor koncertoval, počuli sa vrele odporúčania zboru, pre duchovné a kultúrne obrodenie prostredia, kde spievali.

O výsledkoch čulej koncertnej medzinárodnej činnosti svedčia i nadviazané kultúrne a ostatné kontakty medzi dvomi priateľskými štátmi. Mnohé rodiny z radu Zvonov majú vďaka činnosti zboru dokonca nadviazané aj rodinné vzťahy so Slovenskom, ale máme uzavreté i jedno medzinárodné manželstvo na základe tejto vzájomnej spolupráce.

Opierajúc sa o východiská na začiatku tohto príspevku, kde sme hovorili o vzraste dobrovoľníctva, ako aj o humanitárnej činnosti v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia v celej Európe, pri výskume sme nachádzali dokumentovanie takýchto aktivít aj u členov KZ Zvony zo Selenče. Aj táto humánna stránka činnosti zboru priviedla k interkultúralnosti nielen KZ Zvony, ale aj ostatných ansámblov, zborov a orchestrov, ktoré tesne s ním spolupracovali.

Príkladom dobrej praxe z oblasti interkultúralnosti je každopádne osemnásťročná spolupráca Komorného zboru Zvony zo Selenče s Mestským zborom Neven z Báča. Základ takéhoto tvrdenia predstavuje 146 uskutočnených spoločných vystúpení (od roku 1998). Vypestovali si spoločný repertoár, na ktorom boli aj skladby slovenských autorov, ako i ľudové piesne mnohých národov, medzi ktorými sú najviac zastúpené slovenské ľudové piesne. Právom môžeme spomenuté zbory považovať za propagátorov a realizátorov multikultúralnosti, ktorá slovenskú zborovú kultúru pozdvihla na úroveň interkultúralnosti. Svedčia o tom domáce a medzinárodné ocenenia na rôznych festivaloch, ako i skladby selenčského skladateľa Mr. Jána Nosála, ktorý písal svoje zborové skladby práve pre toto združené vokálne teleso. Jedna zo skla-

dieb venovaná Združeným zborom Zvony a Neven je aj chrámová a capella skladba Ave Maria.

Spoločná bohoslužobná aktivita zborov zo Selenče a z Báča predstavuje anticípáciu želania zástancov ekumenizmu za hlbším vzájomným poznaním, porozumením a pomáháním si, ako aj za organizovaním spoločných akcií a výmen duchovných skúseností. Takáto prax je známa v ekumenických činnostiach rôznorodých cirkví (viac Janjić, 2006). Počas svojho pôsobenia KZ Zvony vystupoval v kostoloch ôsmich rozličných konfesií v Srbsku, troch konfesií na Slovensku a dvoch v Chorvátsku. V štátoch Republika Srbská, Slovinsko, Maďarsko a Česko vystupoval v SPC, EAVC, SEAVC a RKC. Počet a rôznorodosť spoločných ekumenických akcií medzicirkevnej spolupráce sú tesne späté so vzťahmi SPC a RKC z obdobia zo začiatku 21. storočia, v ktorom sa výrazne zlepšil medzináboženský dialóg a spoločné aktivity (Ilić, 2004).

Od začiatkov príchodu Slovákov na územie dnešnej Vojvodiny pieseň a neskoršie zborová pieseň zohrala veľmi dôležitú úlohu pri definovaní národnej identity Slovákov v rámci multikultúrneho dialógu príslušníkov rozličných národných skupín. Po čase sa formovala hudobná národná identita slovenskej národnostnej menšiny, ktorá s jasne definovanými rámcami aktívne účinkovala pri formovaní kultúrno-hudobného obrazu celej Vojvodiny, ale aj širšieho priestoru – celého Srbska.

Náš výskum bol zameraný na skúmanie činnosti slovenskej zborovej kultúry a jej vplyvu na šírenie interkulturality vo Vojvodine počas 260 rokov spoločného života, s väčším dôrazom na obdobie konca 20. a začiatku 21. storočia, a to cez prizmu činnosti Komorného zboru Zvony zo Selenče. Výsledky nášho výskumu potvrdzujú, že zborová činnosť je veľmi dôležitá a vplyvný segment mozaiky kultúrneho obrazu regiónu.

Na základe všetkého uvedeného uzavierame, že slovenská zborová kultúra podnecovala a podnecuje rozvoj interkulturalnosti, a to v jej najzákladnejšom význame – vo vzájomnom otváraní kultúr a vo vytváraní jednej novej kultúrnej syntézy.

Literatúra

ATALI, Ž. *Buka*. Beograd: XX vek., 2007.

BANÁRY, B. K dejinám prvých speváckych zborov v 19. storočí na Slovensku. *Cantus choralis Slovaca 2002*. Zborník materiálov z V. medzinárodného sympózia o zborovom speve v Banskej Bystrici – Slovensko, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2002.

BOWLER, S. – DONOVAN, T. – HANNEMAN, R. Art for Democracy's Sake? Group Membership and Political Engagement in Europe. *The Journal of Politics*, 2003, Vol. 65, No. 4:1111–1129.

DOMENAK, Ž. *Evropa: kulturni izazov*. Beograd: XX vek., 1991.

DŽENKINS, R. *Etnicitet u novom ključu*. Beograd: XX vek., 2001.

FERÍK, J. Kantorsko-levtske semináre slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v Južoslávii v rokoch 1961

- 1973. *Slovenská hudba vo Vojvodine 2012*. Nový Sad: NRSNM v Srbsku, 2012, s. 59 – 62.
- HADŽIVUKOVIĆ, S. *Evropa u XIX veku*. Novi Sad: Prometej, 2005.
- ILIĆ, A. Odnos religije i društva u današnjoj Srbiji. *Religija i tolerancija* (Novi Sad), 2005, br. 3, s. 47 – 78.
- JANJIĆ, M. Perspektive ekumenizma u Vojvodini. *Religija i tolerancija*, 2008, vol. VI, br. 10, s. 121 – 128.
- KMEŤ, M. Výskyt starých tonálnych štruktúr v ľudových piesňach vojvodinských Slovákov. In: Kolektív autorov, *Tradičná kultúra Slovákov vo Vojvodine*, Nový Sad: Obzor, 1974, s. 196 – 197.
- KOPEČOK, J. Slovenské evanjelické spevokoly v Báčke v súčasnosti. *Slovenská hudba vo Vojvodine 2012*, Nový Sad: NRSNM v Srbsku, 2012, s. 83 – 92.
- LAZAR, Ž. – KOKOVIĆ, D. Etnička distanca u Vojvodini. *Sociološki pregled*, 2015, XXXIX (3)
- LAZAR, Ž. *Vojvodina Amidst Multiculturality and Regionalization*. Novi Sad: Faculty of Philosophy – Department of Sociology, Mediteran Publishing, 2007.
- MAJNHOF, T. *Transkulturna Evropa*. Beograd: CLIO, 2008.
- MESIĆ, M. *Multikulturalizam*. Zagreb: Školska knjiga, 2016.
- PUTINJA, F. – STREF-FENAR, Ž. *Teorije o etnicitetu*. Beograd: XX vek, 1997.
- SMIT, A. D. *Nacionalni identitet*. Beograd: XX vek, 1998.
- SÚDI, J. Slovenské spevácke zbory vo Vojvodine. *Cantus choralis Slovaca*. Zborník materiálov z V. medzinárodného sympózia o zborovom speve v Banskej Bystrici – Slovensko, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2002, s. 152 – 160.
- SÚDI, J. *Možnosti využitia slovenskej ľudovej piesne v školskej a mimoškolskej práci vo Vojvodine*. (magisterská práca) Univerzita Mateja Bela: Banská Bystrica, 2005.
- SÚDI, J. Slovenské učebnice hudobnej kultúry v Srbsku a ich význam pre Slovákov žijúcich na Dolnej zemi. *Dni hudobnej výchovy 2007*. Banská Bystrica: UMB v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta – Katedra hudobnej výchovy, 2008, s. 105 – 118.
- SÚDI, J. Spájanie speváckych zborov a spoločné vystúpenia. *Slovenská hudba vo Vojvodine 2011*. Nový Sad: NRSNM v Srbsku, 2011, s. 87 – 95.
- SÚDI, J. Mr. Ján Nosál, hudobný skladateľ a kantor rímskokatolíckej cirkvi v Selenči. *Slovenská hudba vo Vojvodine 2012*. Nový Sad: NRSNM v Srbsku, 2012, s. 127 – 129.
- TURLAY, A. C. Max Weber and the Sociology of Music. *Sociological Forum*, 2001, Vol. 16, No. 4, P. 633 – 653.
- VOICB, B. – VOICU, M. Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe. *Sociológia*, 2009, Vol. 41, No. 6, P. 539 – 563.
- ZNANIECKI, F. *Modern Nationalities*. Urbana: The University of Illinois, 1952.
- ŽIVOJINOVIĆ, D. *Uspón Evrope*. Novi Sad: Matica srpska, 1985.

O autorovi

PaedDr. Juraj Súdi, PhD.

e-mail: jurajrenata@gmail.com

ZŠ Jána Kollára, Selenča; ZŠ Vuk Karadžić, Báč a Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom, Báčsky Petrovec

Juraj Súdi (1968) sa narodil v Báci a žije a pracuje v Selenči. Hudobnú akadémiu absolvoval v Novom Sade v odbore hudobná teória. Bol spoluzakladateľom a účinkujúcim vokálno-nástrojového tria Vox humana, ktoré vydalo magnetofónovú kazetu *Raduj sa a plesaj*. Od roku 1992 je učiteľom hudobnej kultúry na ZŠ Jána Kollára v Selenči. V roku 1993 založil Komorný spevácky zbor Zvony, s ktorým v kontinuite pracuje na zveľďovaní kultúr-

Juraj Súdi

neho hudobného života. Nahral päť CD: Otcova roľa, Vianočný koncert Komorného zboru Zvony, Dolná zem, Moja a Poklad. Od roku 1991 sa zaoberá výučbou mladých hudobníkov v hre na klavíri, organe, v speve a v poslednom čase i v hre na cimbale, violončele, gitare a husliach. V súčasnosti vedie štyri spevácke zbory: Detský spevácky zbor ZŠ Jána Kollára v Selenči – Zvončeky (od roku 1992), Komorný zbor Zvony, Cirkevný spevokol evanjelickej a. v. cirkvi v Selenči – Ozvena (od roku 2000) a Detský spevácky zbor ZŠ Vuka Karadžića v Báci (od roku 2009). V roku 1998 založil a do roku 2016 viedol aj Komorný zbor Neven v Báci. Má desiatky nahrávok slovenských ľudových piesní v Rádiu Nový Sad ako spevák a upravovateľ pre ľudový orchester. Od roku 2000 je organistom v evanjelickom a. v. cirkevnom zbore v Selenči a je synodálnym kantorom pre SEAVC v Srbsku. Je spoluautorom, ako i recenzentom učebníc hudobnej kultúry, venuje sa skladateľskej činnosti, za ktorú bol neraz ocenený. S Orchestrikom ZŠ Jána Kollára, ktorý zoskupuje deti vo veku od 7 do 18 rokov pracuje už dvadsať rokov. Je nositeľom významnej vojvodinskej ceny Iskra kultúry za rok 2004, Zlatej plakety NRSNM za oblasť kultúry v roku 2016. V roku 2018 na 57. hudobnom festivale detí Vojvodiny mu bolo udelené Špeciálne ocenenie pre výnimočnú pedagogickú činnosť a umelecké výsledky v práci s deťmi a v roku 2019 sa za svoju pedagogickú činnosť stal nositeľom Ceny Samuela Tešedíka.

Mgr. Martina Cyprichová, riaditeľka TV Folklorika

PREZENTÁCIA ĽUDOVEJ KULTÚRY SLOVÁKOV Z VOJVODINY NA SLOVENSKU

Televízia Folklorika od svojho spustenia v roku 2018 celkom plánovite zaradila do svojej programovej štruktúry aj reláciu Vojvodina. Jej cieľom je zachovanie a podpora slovenského v Srbsku, prepojenie národov, ľudí, tém, zaujímavostí, informácií. Prinášame bohatstvo vojvodinských Slovákov, ich snahu o zachovanie svojej identity, kultúry, histórie, zvykov... Venujeme sa slovenským komunitám v Srbsku, hovoríme o folklórnych súboroch, skupinách, speváckych zoskupeniach alebo jednotlivcoch. Predstavujeme umelcov, remeselníkov, dejateľov, učiteľov, nositeľov tradícií. Nakrúcame videoklipy pre interpretov ľudovej hudby, spevu a tanca.

Reláciu Vojvodina vysielala televízia Folklorika denne, dodnes sme nakrútili takmer 100 relácií a niekoľko desiatok videoklipov. Podarilo sa nám spracovať relácie zo všetkých troch regiónov Vojvodiny, kde sa v minulosti uchýlili tisíce Slovákov. Navštívili sme Báčsky Petrovec, Hložany, Kulpín, Silbaš, Pivnicu, Kysáč, Nový Sad, Selenču, Kovačicu, Padinu, Jánošík, Aradáč, Biele Blato, Ruský Kerestur, Starú Pazovu, Vojlovicu, Boľovce, Šíd, Lug a Erdevík. Nevyhli sme sa ani srbským susedom.

Našou srdcovkou sú hlavne ľudia a folklór. Navštívili sme napríklad maestra Jána Nemčeka v Kovačici a zaznamenali proces výroby huslí, v Kysáči nám milovníci ľudových tradícií odprezentovali celý proces spracovania konopí, v Starej Pazove sme sa naučili vyrábať kapce a dozvedeli sa, aká je farba „džandar plava“. Podrobnejšie sme sa venovali aj krojom, výrobe party v Kupline a Kovačici, rôznorodosti sviatočných, ale aj pracovných krojov v Petrovci, Kysáči, Lugu a v Padine, výrobe „predkavej“ košeli či kašmerínky. Navštívili sme aj obuvníkov Kulíkovcov a ukázali divákovi, ako sa dedí remeslo z generácie na generáciu. Krásna relácia vznikla aj v spolupráci s Ľudmilou Berédiovou-Stupavskou o tom, ako sa v minulosti skrášľovali dievčence. Od zberateľa starožitností pána Petráša sme sa dozvedeli, čo je to padinská mletá voda a Šajbenova studňa. Tiež ako sa žije Hložančanom na nábřeží rieky Dunaj a ako si pamätajú starú rybačku. Prijali nás folklórne súbory v Kovačici, Báčskom Petrovci, Hložanoch a vo Vojlovici. Hodnotným dokumentom bola aj rekonštrukcia vianočných zvykov vo Vojvodine, v Kysáči sme nakrúcali s hercom Michalom Ivičiakom. Podobné relácie vznikli aj o priadkach spolu s FS v Pivnici a o páračkách v Ženskom spolku v Kovačici.

Okrem toho, že sa primárne venujeme zachovávaniu tradícií a obyčají, oživovaniu starých remesiel a výrobe krojov, zaznamenali sme aj významné udalosti ako Slovenské národné slávnosti v Báčskom Petrovci, 100 rokov tamojšej tlačiarne alebo aj festival Slovenského kroja v Kysáči.

Oslovili sme aj Vojvodinské múzeum v Novom Sade a etnológov, a tak vznikli vzácne dokumenty ako architektúra domov v Báčke, obliekanie predkov vo Vojvodine v zime a najnovšie, ako sa historicky menil ľudový odev v Padine. Navštívili sme aj slovenskú redakciu Novosadského rozhlasu, ktorý sa tiež podieľa na tom, že sa vo Vojvodine dodnes hovorí po slovensky.

Nahliadli sme aj do lavíc základných škôl. Venovali sme sa aj zbierkam – spevníkom ľudových pesničiek v Pivnici a v Kovačici, významným umelcom, legendami, akými sú kovačičkí predstavitelia insity: Martin Jonáš a Zuzana Chalupová, ale aj tým, ktorí tvoria dnes: Ján Glózik, Mária Hlavatá.

Zachytili sme aj obrovské bohatstvo ukryté vo vojvodinskej ľudovej kuchyni. Teraz už aj na Slovensku vieme, čo sú *herovky*, *sárma* a samozrejme *kulén*. Tí šťastnejší vedia aj ako chutia. Vieme upiecť *kifle* a *gerheňu*. Nedá mi nespomenúť aj *krumple na tãpši* pána Speváka. Venujeme sa aj agrikultúre, a tak vznikli

Nahrávanie relácie s Ľudmilou Berediovou-Stupavskou v Kysáči

hodnotné relácie o spracovaní červenej papriky, lieskových orechov, chmeľu a ciroku.

Redaktorkou a moderátorkou relácie Vojvodina je Svetlana Surová, ktorú som stretla pri druhej sérii Zem spieva, kde prišla podporiť vojvodinských Slovákov, ktorí boli súčasťou programu. Zaujala ma jej ľubozvučná vojvodinská slovenčina, ktorá, ako si aj diváci Folkloriky mohli všimnúť, pripomína reč Slovákov v starých filmoch. Keď sme prišli s myšlienkou tejto relácie, povedali sme si, že je správne, aby Vojvodinou sprevádzal niekto, kto krajine rozumie, je v nej doma, pozná kultúru národa, zvyklosti, je medzi svojimi. Odvtedy prešli skoro 2 roky a túto voľbu sme ani na chvíľu neoľutovali.

Martina Cyprichová

Sme radi, že príbehy vojvodinských Slovákov sa môžu vysielat' aj prostredníctvom Rozhlasu a televízie Slovenska, Rádio-televízie Vojvodina a káblovej siete aj vo Vojvodine, kde pokrývame 300 tisíc domácností.

Veľmi obdivujem hrdosť ku koreňom, k svojej minulosti, ktorú vojvodinskí Slováci majú v sebe. Je pre nás ctou, že nás Slováci z Vojvodiny púšťajú do svojich domácností a my môžeme ďalej posúvať ich odkaz prostredníctvom televíznej obrazovky. Pevne verím, že naša spolupráca bude pokračovať takto pozitívne aj naďalej a že divákovi ponúkneme ešte veľa pekných a plnohodnotných relácií.

FOTOGALÉRIA

Milina Sklabinská,
príhovor na úvod 15. konferencie

Prvé výtlačky Zborníka prác 14. konferencie, ktorá bola venovaná prínosu rodiny Feríkovcov do hudobného života vojvodinských Slovákov, prebrala Anna Feriková Ivanovič

Martin Urban prednáša o tom,
ako vznikli Obrazy z Dolnej zeme

Po prvýkrát verejne zazneli aj nahrávky,
ktoré budú použité v inscenácii Obrazy z Dolnej Zeme

FOTOGALÉRIA

Dominika Machutová
o výskume diela Viliama Figušu-Bystrého

Marcel Jánošík
o výskume diela Jána Podhradského

Milina Sklabinská skúmala stopy po krátkom pobyte Mikuláša Schneidera-Trnavského v Zreňaníne v roku 1907

Milina Sklabinská a Anna Medveďová st. počas diskusie

FOTOGALÉRIA

Anna Medvedová
st. predniesla
príspevok
z výskumu
ľudovej kultúry
v Pivnici autoriek
Alžbety Lukáčovej
a Anny
Medvedovej ml.

Ľudmila
Berediová-Stupavská
prednáša o zatiaľ
neprebádanom
hudobnom živote
v Kysáči

Podnetné diskusie
sú súčasťou našich stretnutí

Mariena Stankovičová-Kriváková hovorí o knihe Vladimíra Kováča,
ktorý prehráva vlastné zvukové nahrávky

FOTOGALÉRIA

Záverom konferencie odznel hudobný program
na počesť skladateľa Jána Nosála zo Selenče

Juraj Súdri
predstavil
výsledky výskumu
o význame
zborového spevu
v kontexte
medzikultúrneho
dialógu

Svetlana Surová
odprezentovala
video a zvukové
nahrávky, ktoré
vznikajú v našom
prostredí a určené
sú pre televíznych
divákov
TV Folklorika
na Slovensku

Konferencia je aj o stretnutiach
– Martin Urban a Rastislav Zorňan

FOTOGALÉRIA

Ladislav Čáni
uvádza hudobný program hostí zo Selenče

Svetlana Zolňanová, autorka myšlienky a projektu prezentácie tvorby skladateľa Jána Nosáľa v ÚKVS

Spoločné vystúpenie
– Orchestriček a Komorný zbor Zvon zo Selenče

Operný spevák Boris Babík zo Starej Pazovy
v prednese skladby J. Nosáľa Dolná zem

FOTOGALÉRIA

Na večierku zazneli aj úryvky z televízneho vysielania, v ktorom sa J. Nosál vyjadroval o svojej tvorbe

Prítomných svojou prítomnosťou poctili aj hostia z Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Belehrade, pán Igor Vencel, zástupca veľvyslanca Slovenskej republiky a Bratislava Lačarková, dcéra Jána Nosála

**ZBORNÍK PRÁC 15. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD, 23. NOVEMBRA 2019**

VYDÁVA_ÚSTAV PRE KULTÚRU VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV
A SLOVENSKÝ KULTÚRNY KLUB V SRBSKU

ZA VYDAVATEĽOV_VLADIMÍR FRANCISTY A VLADIMÍR VALENTÍK
EDITORIÁL_Mgr. art. MILINA SKLABINSKÁ, PhD.
RECENZENT_doc. PhDr. MICHAL BABIAK, Mr.
JAZYKOVÁ ÚPRAVA A KOREKTÚRA_SLOVENSKÝ JAZYK_Mgr. SAMUEL
KORUNIAK, PhD.
JAZYKOVÁ ÚPRAVA A KOREKTÚRA_SRBSKÝ JAZYK_NIKOLINA TUTUS
FOTOGRAFIE_NATAŠA SIMONOVÍČOVÁ
TECHNICKÁ ÚPRAVA_VLADIMÍR SUDICKÝ
NÁVRH OBALU_KATARÍNA BALÁŽIKOVÁ
TLAČ_FUTURA, NOVÝ SAD
NÁKLAD_100 KUSOV

VYDALI

Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov
21 000 Nový Sad, Njegošova 16/II/7
Tel./fax: (021) 545-570
E-mail: office@slovackizavod.org.rs

Slovenský kultúrny klub v Srbsku
21 470 Báčsky Petrovec, XIV. VÚSB 4 – 6
Tel.: (021) 780-159
E-mail: slovenskykulturnyklub@gmail.com

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

78 (=162.4) (497.113) (082)

KONFERENCIA muzikológov a hudobných odborníkov (15 ; 2019 ; Nový Sad)

Slovenská hudba vo Vojvodine 2019 : zborník prác 15. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov, Nový Sad, 23. novembra 2019 [na tému] Výskum, dokumentácia a prezentácia hudby vojvodinských Slovákov / [editoriál Milina Sklabinská ; fotografie Nataša Simonovičová]. – Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov ; Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2020 (Nový Sad : Futura). – 117 str. : ilustr. ; 20 cm

Uvodni tekst uporedno na slovač. i srp. jeziku. – Tiraž 100. – Rezime na srp. jeziku uz svaki rad. – Bibliografija.

ISBN 978-86-87947-41-2 (UKVS)

a) Словачка музика – Војводина – Зборници
COBISS.SR-ID 22847241

Vydanie zborníka podporili:

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ

ÚSTAV PRE KULTÚRU
VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV

SLOVENSKÁ HUDBA VO VOJVODINE 2019
ZBORNÍK PRÁC 15. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD, 23. NOVBEMBRA 2019

ISBN 978-86-87947-41-2

9 788687 947412